

**XARXES CRÍTIQUES
A CATALUNYA I EUSKADI:
ANTIMILITARISME I OKUPACIÓ**

Equip d'Anàlisi Política de la UAB
i Universitat del País Basc

Febrer del 2002

núm. **25**

Les persones que han col·laborat en l'elaboració d'aquesta recerca són: Michael Donaldson, Ricard Gomà, Robert González, Salvador Martí, Ares Montardit, Lluç Pelàez, Maria Truñó (Equip d'Anàlisi Política de la UAB) i Asier Blas, Pedro Ibarra i Maria José Montesernin (Universitat del País Basc).

Edició: Fundació Jaume Bofill
Provença 324 – 08037 Barcelona
Tel. 934 588 700 – Fax 934 588 708
fbofill@fbofill.org
www.fbofill.org

Impressió: Alta Fulla · *Taller*
Dipòsit Legal: B. 12.527-2002

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	5
I. ACCIÓ COL·LECTIVA I XARXA CRÍTICA ANTIMILITARISTA	9
1. Les etapes, els actors i els rendiments	9
1.1 Primera etapa: 1978-1988. De la Constitució espanyola a la reglamentació de la prestació social substitutòria	9
1.2 Segona etapa: 1989-1991. Del sorgiment de la insubmissió a la Guerra del Golf Pèrsic	10
1.3 Tercera etapa: 1991-1995. De la fi de la Guerra del Golf a l'aprovació del nou Codi Penal	13
1.4 Quarta etapa: 1996-2001. De l'inici del govern del Partit Popular a la fi del SMO	15
2. Anàlisi de casos	18
2.1 La Universitat Autònoma de Barcelona i el moviment antimilitarista	18
2.2 L'àmbit judicial i el moviment antimilitarista a Catalunya	25
2.3 La insubmissió i el Parlament de Catalunya	30
2.4 L'Ajuntament de Bilbao i el moviment antimilitarista	38
2.5 L'Ajuntament d'Hernani i el moviment antimilitarista	47
2.6 La insubmissió i el Parlament basc	56
II. ACCIÓ COL·LECTIVA I XARXA CRÍTICA DE SUPORT A L'OKUPACIÓ	65
1. Les etapes, els actors i els rendiments	65
1.1 Primera etapa: 1984-1996. Dels inicis a l'entrada en vigor del nou Codi Penal. Naixement, obertura i consolidació del moviment	66
1.2 Segona etapa: 1996-2001. Del desallotjament del Cinema Princesa als nostres dies. Repressió, creixement del moviment, resposta organitzativa, increment de la mobilització i entrada a l'agenda mediàtica i política	69
2. Anàlisi de casos	74
2.1 Gràcia: l'okupació en les seves diverses vessants	74
2.2 Sants: un projecte de societat alternatiu	84
2.3 Tres processos de negociació entre l'Administració i les cases okupades	95
2.4 El gaztetxe de Vitòria-Gasteiz: 13 anys d'història d'un model d'okupació	105
2.5 Els gaztetxes de Bilbao: camins diferents i lluites comunes	113
A TALL DE REFLEXIÓ	123

INTRODUCCIÓ

El treball que us presentem constitueix la segona part¹ dels resultats empírics, de la recerca *La democràcia radical: pluralisme participatiu i xarxes d'acció col·lectiva a Catalunya i Euskadi*, que han realitzat l'Equip d'Anàlisi Política de la Universitat Autònoma de Barcelona i un grup d'investigadors de la Universitat del País Basc, durant el curs 2000-2001, amb el finançament de la Fundació Jaume Bofill.

Com expliquem a la Finestra Oberta anterior, aquesta recerca pretén analitzar l'impacte de l'acció col·lectiva (moviments socials i altres actors rellevants) sobre el procés d'elaboració i els rendiments de les polítiques públiques. Amb aquesta finalitat, partim d'un cert marc normatiu i conceptual, així com de l'ús de certes eines analítiques proposades des de les teories de xarxes de política pública i moviments socials.

Per exemple, de la teoria de moviments socials recollim el concepte d'Estructura d'Oportunitats Polítiques (EOP), que representa les dimensions consistents –tot i que no necessàriament formals, permanents ni nacionals– de l'entorn polític que fomenten o desincentiven l'acció col·lectiva entre les persones. Lluny d'abandonar el concepte, la nostra proposta consisteix a desplaçar aquest concepte al terreny de les xarxes de política pública –concretament, més enllà dels factors sistèmics o de cicle temporal–, i a considerar que les possibles configuracions d'una xarxa de política pública són les que realment determinen l'estructura d'oportunitat per a l'acció col·lectiva crítica en cada espai temàtic de *governance* (governació en xarxes).

D'altra banda, i també des de les xarxes de polítiques públiques, creiem que en el nou escenari de *governance* estructurat en forma de xarxes es desen-

Aquesta recerca pretén analitzar l'impacte de l'acció col·lectiva sobre el procés d'elaboració i els rendiments de les polítiques públiques.

Si els partits, a la pràctica, han abandonat tota pretensió integrativa, com es canalitzen les inquietuds socials i polítiques de la ciutadania?

volupen molts patrons de participació política. Els partits, a la pràctica, han abandonat tota pretensió integrativa: la seva presència social és molt limitada, segreguen molt pocs recursos d'identitat col·lectiva i amb prou feines promouen espais de socialització. Contràriament, s'aboquen a les pràctiques electorals i institucionals, a l'elaboració de discursos i continguts programàtics i a la formulació de polítiques. Llavors, com es canalitzen les inquietuds socials i polítiques de la ciutadania? a través de quins mecanismes es concreten les actituds i les cultures d'implicació personal i col·lectiva dins l'espai públic?

Per un costat, es desplega una constel·lació d'associacions, entitats i grups que van des de les xarxes comunitàries d'autoajuda fins a les entitats de gestió de serveis i els grups de pressió, tot passant per tot tipus d'ONG que, d'alguna manera, incideixen en l'esfera d'elaboració de polítiques en un o un altre nivell territorial. Per un altre costat, els nous moviments socials clàssics (és una expressió paradoxal però expressa molt bé el ritme accelerat de canvi sociopolític de finals del segle XX) es van transformant i van deixant pas als anomenats *novíssims moviments socials* o, com sostindrem nosaltres, a les comunitats i a les xarxes d'acció col·lectiva crítica.

Les xarxes crítiques s'han de considerar com una generació emergent de pràctiques de mobilització social de nou tipus.

Concretament, les xarxes crítiques poden considerar-se moviments socials en la mesura que articulen temàtiques transversals, persegueixen objectius de canvi que es basen en valors no dominants i desenvolupen pràctiques socials no convencionals. En canvi, *s'han de considerar* com una generació emergent de pràctiques de mobilització social de nou tipus, amb un mínim de quatre trets que les caracteritzen com a tals:

- El seu potencial i, sovint, la seva inserció efectiva en escenaris temàtics de *governance*, és a dir, en xarxes principals de política pública.

- Una obertura temàtica. Si els nous moviments socials van suposar la incorporació a l'agenda política de les relacions de gènere (feminisme), del medi ambient (ecologisme) o de la qüestió urbana (moviment veïnal), les xarxes crítiques impliquen la politització alternativa de camps com la solidaritat internacional, l'antimilitarisme i la insubmissió, l'antiracisme, el moviment okupa o les xarxes de resistència i alternativa global (Seattle, Praga, Porto Alegre, etc.).

- Una nova morfologia, més complexa, de tipus multiorganitzatiu, basada tant en la proximitat com en la connectivitat i aliena a les cultures de militància de l'esquerra clàssica.

- Un predomini clar dels elements culturals de l'acció col·lectiva, és a dir, del camp del simbòlic-cognitiu, fins i tot com a recurs clau de poder que possibilita l'articulació d'agendes en camps temàtics inèdits des del polític-institucional.

Finalment, l'impacte de les xarxes crítiques sobre les polítiques públiques es pot projectar sobre un mínim de tres dimensions: la conceptual, que inclou els valors i discursos que conformen el *policy paradigm* (paradigma de polítiques públiques) i que acoten el menú d'alternatives possibles; la substantiva, que fa referència als models i als continguts de les regulacions públiques; i l'operativa, que comprèn els processos d'organització i de gestió de recursos, programes i serveis.

En aquesta Finestra Oberta analitzarem amb totes aquestes eines teòriques, dues xarxes crítiques, l'antimilitarista i la de suport a l'okupació. En totes dues seguirem el mateix esquema: un apartat introductori que explica l'evolució i els principals impactes polítics d'aquestes xarxes en els darrers 20 anys, i després presentem una sèrie de casos concrets (11 en total), que tant a Catalunya com a Euskadi, il·lustren, validen o refuten la bondat de la nostra perspectiva.

Les xarxes crítiques impliquen la politització alternativa de camps com l'antimilitarisme i el moviment okupa.

L'impacte de les xarxes crítiques sobre les polítiques públiques es pot projectar sobre un mínim de tres dimensions: la conceptual, la substantiva i l'operativa.

Per redactar els informes dels casos, hem consultat l'hemeroteca, materials diversos de dades públiques de les administracions i dels diversos col·lectius que componen les xarxes crítiques, i hem fet un total de 20 entrevistes, tant a membres de les administracions públiques com de les xarxes crítiques implicades en cadascun dels casos.

I. ACCIÓ COL·LECTIVA I XARXA CRÍTICA ANTIMILITARISTA

1. Les etapes, els actors i els rendiments

1.1 Primera etapa: 1978-1988.

De la Constitució espanyola a la reglamentació de la prestació social substitutòria

Des de l'any 1978 fins al 1984 hi ha un buit legal sobre aquest tema. Són sis anys de negociacions entre els poders legislatiu i executiu, i el moviment antimilitarista, encara molt vinculat a les estructures de partits extraparlamentaris i a organitzacions d'inspiració religiosa.

Durant aquests anys, es comença a organitzar el Moviment d'Objecció de Consciència (MOC), un moviment d'àmbit estatal que aglutinarà el moviment antimilitarista, amb el Servei Militar Obligatori (SMO) com a eix comú de l'objecció de consciència. La reglamentació de l'objecció de consciència la realitza el Govern del PSOE el 1984.

Abans de l'aprovació de la legislació de la prestació social substitutòria (PSS), que no serà una realitat fins el 1988, hi ha un parèntesi en el qual l'atenció del moviment antimilitarista se centra al voltant del referèndum sobre l'entrada de l'Estat espanyol a

El Moviment d'Objecció de Consciència és un moviment d'àmbit estatal que aglutinarà el moviment antimilitarista, amb el Servei Militar Obligatori com a eix comú de l'objecció de consciència.

La legislació de la PSS no serà una realitat fins el 1988.

Taula 1. Sol·licituds d'objecció de consciència per any

1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
12.170	6.407	8.897	11.049	13.130	27.398	28.051
1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
42.454	68.209	77.121	72.832	93279	127.304	150.581

Font. *El País* 13/12/97 i 27/2/99

l'OTAN. Podem afirmar que després de la derrota en el referèndum hi ha cert relleu generacional dins del moviment, relleu que es dona per complert el 1989 amb l'entrada en vigor de la llei que regula la PSS.

1.2 Segona etapa: 1989-1991. Del sorgiment de la insubmissió a la Guerra del Golf Pèrsic

El MOC redacta un model de sol·licitud en el qual el sol·licitant adverteix que no està disposat a realitzar cap servei, ni civil ni militar.

La campanya d'insubmissió comença quan 57 joves que havien d'incorporar-se al SMO el febrer de 1989 anuncien, en un acte públic, que no compliran amb aquesta obligació.

Davant l'obligació d'exposar motius a un tribunal per ser reconegut com a objector de consciència, el MOC redacta un model de sol·licitud en el qual el sol·licitant renuncia a exposar els seus motius emparant-se amb la Constitució. Aquesta mateixa sol·licitud adverteix que el sol·licitant no està disposat a realitzar cap servei, ni civil ni militar, tot i les lleis punitives vigents. Aquestes sol·licituds seran aprovades automàticament per l'*Oficina para la Prestación Social y la Objeción de Conciencia* (OPSOC), i es passarà a reconèixer el sol·licitant com a objector de consciència. Paral·lelament, 57 joves que havien d'incorporar-se al SMO el febrer de 1989 anuncien, en un acte públic, que no compliran amb aquesta obligació, i es posen a disposició de la justícia. Comença així la campanya d'insubmissió. Davant l'obligació de complir amb un servei amb l'Estat, s'estableix una estratègia de desobediència civil no violenta que s'anirà estenent socialment durant deu anys, fins que l'Estat legisla, el 1998, la suspensió del servei militar obligatori.

L'aplicació de la legislació referent a la insubmissió a la PSS seguirà passos molt diferents des del poder judicial. En un primer moment, es van a dictar moltes ordres de presó preventiva, però ben aviat el poder judicial es va a adonar que la repressió exagerada creava reaccions de recolzament social més àmplies. Les penes que s'aplicaven al delictes de negativa a realitzar la PSS eren molt pitjors que les que

s'aplicaven al delict de no presentació. Condemnar pel delict de no presentació significava la llibertat condicional automàtica, per la qual cosa, ha estat habitual a Catalunya que l'advocat defensor i el fiscal pactessin per proporcionar aquesta sortida als insubmisos. Per la seva part, la reacció de l'estament militar serà la d'empresonar preventivament els insubmisos i, una vegada celebrat el judici, dictar penes menors a un any, per la qual cosa la majoria d'insubmisos catalans també gaudeixen de llibertat condicional.

Durant aquesta etapa, val la pena comentar el sorgiment de l'Associació d'Objectors de Consciència (AOC). Es tracta d'un sector d'objectors que accepta les lleis reguladores de l'objecció i la PSS i es proposa potenciar l'objecció «legal» com a estratègia per acabar amb el SMO. Poc a poc, aquest moviment i el seu discurs van anar guanyant espai dins les administracions locals catalanes i, sobretot, dins l'Administració autonòmica, i es va convertir en una espècie de grup de pressió polític i gestor de diversos serveis externs per a l'Administració. No creiem que es pugui considerar un moviment social pel seu alt nivell d'estructuració organitzativa i la seva baixa participació de base social.

També és interessant el sorgiment des del si del moviment antimilitarista per a la insubmissió de l'Oficina d'Informació per a la Defensa del Soldat (IDS). Arrel de les desercions durant la Guerra del Golf, aquesta oficina mínimament professionalitzada es farà càrrec de les denúncies de les condicions de vida i dels abusos que pateixen els joves a les casernes.

El 1991, mitjançant la Llei orgànica 13/91, la insubmissió al SMO passarà a ésser delict civil, d'aquesta manera l'Estat salva part de l'enfrontament directe de l'antimilitarisme amb els militars. A més, aquesta llei equipara les penes d'insubmissió

L'Associació d'Objectors de Consciència és un sector d'objectors que accepta les lleis reguladores de l'objecció i la PSS i es proposa potenciar l'objecció «legal».

El 1991, mitjançant la Llei orgànica 13/91, la insubmissió al SMO passarà a ésser delict civil.

al SMO amb les d'insubmissió a la PSS. A partir d'aquest moment, en canvi, comença un caos de sentències contradictòries. La majoria de jutges acceptarà la llibertat condicional per als insubmisos, alguns dictaran condemes molt més dures, també es donaran alguns arxius de casos per part de jutges o sentències absolutòries al·legant «estat de necessitat» dels insubmisos.

El moviment antimilitarista experimentarà un creixement important. L'organització és una mica caòtica: el MOC segueix liderant el moviment per a la insubmissió a tot l'Estat espanyol, la coordinadora Mili-KK amplia la seva presència a barris i ciutats, sorgeixen petites assemblees d'insubmisos que proven de fer un seguiment dels processos judicials. A més a més, es creen grups de recolzament i organitzacions de familiars i amics d'insubmisos. També sorgeix un col·lectiu, la Coordinadora Antimilitarista per a la Insubmissió (CAMPI), que radicalitzarà l'estratègia fins al que es va anomenar insubmissió total. La seva proposta consistia en què els insubmisos no es presentessin als judicis, forçant també la repressió policial.

Cal comentar el paper important que va jugar, durant aquesta etapa, el Casal de la Pau del carrer Cervantes de Barcelona. Aquest local és el punt neuràlgic de mobilització, un espai de referència per al moviment antimilitarista de tota Catalunya on es reuneixen gairebé totes les organitzacions citades i permet un alt nivell de coordinació.

Aquesta xarxa de moviments serà un bon escenari perquè el moviment antimilitarista s'enfronti a la participació de l'Estat espanyol a la Guerra del Golf Pèrsic. Es pot afirmar que quan esclata el conflicte, el moviment viu un dels seus millors moments d'aquestes dues dècades. L'existència de dos desertors catalans i la campanya realitzada al seu voltant serà una mostra important derivada d'aquesta mobilitza-

La Coordinadora Antimilitarista per a la Insubmissió radicalitzarà l'estratègia fins al que es va anomenar insubmissió total.

Durant la Guerra del Golf Pèrsic, el moviment viu un dels seus millors moments.

ció. Aquesta situació permet que l'estratègia de la insubmissió aconseguixi el recolzament d'amplis sectors socials i sigui reconeguda per tots els estaments de poder com una qüestió important que cal resoldre.

1.3 Tercera etapa: 1991-1995. De la fi de la Guerra del Golf a l'aprovació del nou Codi Penal

Podem considerar que aquesta és una etapa de transició en la qual no passa gairebé res. Durant aquests darrers anys de govern del PSOE a l'Estat espanyol, l'absència d'oportunitats polítiques per al moviment antimilitarista provoca una espècie d'esllanguiment de la situació en què cadascun dels actors implicats insisteix en les estratègies i discursos establerts durant l'etapa anterior.

D'aquesta manera, el poder judicial seguirà dictant sentències molt dispars entre elles. L'Administració local i l'autonòmica, així com altres institucions i organitzacions de diferents tipus, segueixen participant cada cop més en la implementació de la PSS.

Mentrestant, el moviment antimilitarista prova d'intensificar la crítica a la PSS. Creix el nombre d'institucions i d'organitzacions que renuncien a tenir presencionistes assumint el discurs del moviment antimilitarista, però la falta de presència a l'escenari públic i mediàtic afecta força negativament aquest treball del moviment. Al País Basc el panorama és diferent fins al punt que es pot parlar d'un bloqueig vers la PSS avalat per moltes forces polítiques i socials al voltant d'un manifest anomenat Moviment per l'Abolició de la PSS. Només ofereixen places la Creu Roja i Protecció Civil, ambdues dependents del Govern central.

A Catalunya, el nombre d'objectors i d'insubmisos va creixent de manera constant però no espectacular. Tot aquest escenari comporta una certa decaiguda del moviment. La insubmissió perd importància a

L'Administració local, l'autonòmica i altres institucions i organitzacions diferents participen cada cop més en la implementació de la PSS.

Al País Basc el panorama és diferent, fins al punt que es pot parlar d'un bloqueig vers la PSS.

L'any 1995 es crea l'Assemblea Antimilitarista de Catalunya que aglutina la majoria dels petits grups d'insubmisos que estaven funcionant en diferents barris o municipis.

El canvi del Codi Penal crea l'oportunitat política de consolidar la incipient Assemblea Antimilitarista i tornar a l'escenari mediàtic i polític.

les agendes polítiques. El MOC i Mili-KK deixen de ser referents claus del moviment antimilitarista per a la insubmissió. Es curiós que, tot i això, cada vegada sembla més factible la desaparició del SMO. L'argument més important del moviment antimilitarista comença a ser objecte de judici i els actors més implicats en aquest debat comencen a ser conscients que alguna cosa ha de canviar.

Durant l'any 1995 es crea l'Assemblea Antimilitarista de Catalunya que aglutina la majoria dels petits grups d'insubmisos que estaven funcionant en diferents barris o municipis. Així les coses, el ministre de Justícia i Interior impulsa durant l'últim any de govern socialista, el canvi del Codi Penal. En aquest canvi s'inclou la modificació de les penes aplicables en els casos d'insubmissió. El moviment antimilitarista de Catalunya troba l'oportunitat política de consolidar la incipient Assemblea Antimilitarista i tornar a l'escenari mediàtic i polític.

Pel que fa a les penes previstes per insubmissió, les coses canvien de manera dràstica. Per als insubmisos al SMO es preveuen penes de sis mesos a dos anys de presó i inhabilitacions de deu a dotze anys. Per als insubmisos a la PSS desapareixen les penes de presó i solament es preveuen penes d'inhabilitació de vuit a dotze anys i multes de 12 a 24 mesos.

L'aprovació d'aquest Codi Penal (LO 10/95) crea un intens debat al Congrés de Diputats. No solament les penes previstes per al delicte d'insubmissió, sinó molts altres temes com l'avortament o l'okupació, provoquen crítiques des dels sectors de l'esquerra i de diferents moviments socials. Els fiscals de Catalunya decideixen aplicar una jurisprudència del Tribunal Suprem, segons la qual s'arxiven els casos de qualsevol objector que no sigui incorporat a la PSS sis mesos després del seu reconeixement pel Tribunal d'Objecció de Consciència.

Mantenir solucions penals davant un delicte que la

societat no considera perillós provoca la reacció contrària a la que es buscava amb l'aprovació del nou Codi Penal. Lluny de parar l'estratègia de la insubmissió, el nou Codi Penal desperta la solidaritat d'amples capes de la població amb el moviment antimilitarista. Un dels millors exemples és l'abandonament de la gestió de places de PSS per part de moltes ONG importants que fins al moment havien firmat un conveni amb l'OPSOC. Podem afirmar que l'aprovació del nou Codi Penal és l'inici del desenllaç del problema del SMO i la PSS.

1.4 Quarta etapa: 1996-2001. De l'inici del govern del Partit Popular a la fi del SMO

El 1996, el Partit Popular guanya les eleccions generals. Per tal de poder governar és necessari un pacte entre el PP i Convergència i Unió. El grup català introdueix en el seu programa electoral l'objectiu d'acabar amb el SMO i és durant aquesta legislatura que el Govern n'aprova la suspensió.

La mobilització de l'antimilitarisme davant les dures penes previstes per als casos d'insubmissió provoca gestos de solidaritat per part de moltes organitzacions i institucions, fins i tot des del poder judicial, com l'organització Judges per la Democràcia. Moltes ONG firmen un manifest on anuncien la seva decisió de deixar de gestionar places de PSS. Alguns partits polítics també es posicionen a favor de la despenalització (CiU, IU, IC, PNB, EA, BNG, ERC...). A tot això cal afegir diverses universitats, sindicats, associacions de professionals, etc.

El Parlament de Catalunya aprova una moció en què se sol·licita la despenalització total de la insubmissió, a proposta dels grups juvenils de tots els partits excepte del PP.

Durant aquesta etapa, el MOC durà a terme una

La mobilització de l'antimilitarisme davant les dures penes previstes per als casos d'insubmissió provoca gestos de solidaritat per part de moltes organitzacions i institucions.

El Parlament de Catalunya aprova una moció en què se sol·licita la despenalització total de la insubmissió.

L'any 2000 més d'una dotzena d'insubmisos estan empresonats a presons militars per in-submissió a les casernes.

nova estratègia de desobediència civil anomenada in-submissió a les casernes. Els joves antimilitaristes s'incorporen al SMO i, una vegada obtenen estatus militar, abandonen el servei. D'aquesta manera, l'antimilitarisme torna a l'enfrontament directe amb l'estament militar. L'any 2000 més d'una dotzena d'insubmisos estan empresonats a presons militars per in-submissió a les casernes. Pot dir-se que aquesta estratègia no ha tingut el ressò mediàtic que s'esperava i que a l'àmbit social és difícil fer entendre el perquè d'aquesta estratègia una vegada anunciada la suspensió del SMO.

Un altre eix important és la denúncia del comerç d'armes que fa l'Estat amb zones altament conflictives del planeta. Aquest és un eix compartit per moltes institucions i grups polítics que pretenen millorar la transparència de les polítiques en aquest camp.

D'altra banda, les oportunitats polítiques per al moviment es donen en els casos dels conflictes bèl·lics en altres països. Per això es constitueix la Plataforma Aturem la Guerra, en la qual participa l'Assemblea Antimilitarista de Catalunya. Aquesta plataforma aglutina persones i organitzacions amb llarga experiència en el moviment antimilitarista, així com grups de nova formació constituïts per persones joves, algunes ONG i també partits polítics.

Mobilitzacions com la Campanya Contra la Desfilada Militar a Barcelona el maig de 2000 demostren la capacitat del moviment de penetrar el seu discurs en el teixit associatiu.

Finalment, mobilitzacions més puntuals com la Campanya Contra la Desfilada Militar a Barcelona el maig de 2000 demostren la capacitat que encara té el moviment de penetrar el seu discurs en el teixit associatiu, malgrat que no es poden comparar els seus impactes amb una mobilització tan àmplia i sostinguda en el temps com la de la in-submissió.

Durant l'any 1999 l'Assemblea Antimilitarista de Catalunya celebra el desè aniversari de la in-submissió a través d'una campanya que pretén obrir nous camins fent una reflexió sobre el discurs de l'antimilitarisme. Un dels eixos fonamentals del discurs és el

desprestigi de l'exèrcit professional. La implementació d'aquest exèrcit està sent un greu problema per al Govern, ja que no es cobreixen les expectatives del Ministeri de Defensa pel que fa a les sol·licituds de places per a la incorporació de soldats.

Taula 2. Oferta i sol·licituds de places a l'exèrcit professional

ANY	NÚMERO DE PLACES OFERTADES	SOL·LICITUDS PER PLAÇA
1992	3.028	4,30
1993	8.549	3,96
1994	10.063	5,12
1995	2.320	11,96
1996	7.937	6,46
1997	10.782	3,98

Font. *El País* 13/10/97

Aquest serà un dels cavalls de batalla de l'antimilitarisme davant l'Estat. Segons les informacions de febrer de 2000, el nombre de sol·licituds per plaça durant els últims mesos havia estat de 1,2. Això implica cobrir les places amb gairebé totes les sol·licituds rebudes, sense possibilitat d'escollir les persones idònies.

Així doncs, la suspensió del SMO i la PSS marca un altre punt d'inflexió al moviment social antimilitarista, que amb aquesta petita victòria veu com la seva mostra principal davant la societat deixa d'existir. La recerca o la creació d'una oportunitat política nova sembla que marcarà els anys següents.

Per la seva banda, les polítiques públiques no reconeixen haver estat influïdes pel moviment antimilitarista. El canvi d'opinió respecte a la necessitat d'un exèrcit de lleva ve donat, segons el poder executiu, pel canvi en les relacions internacionals i els avenços tecnològics.

No es cobreixen les expectatives del Ministeri de Defensa pel que fa a les sol·licituds de places per a la incorporació de soldats a l'exèrcit professional.

La suspensió del SMO i la PSS marca un altre punt d'inflexió al moviment social antimilitarista.

2. Anàlisi de casos

2.1 La Universitat Autònoma de Barcelona i el moviment antimilitarista

El moviment antimilitarista a la UAB centra la seva activitat en eliminar les places de PSS que existeixen a la universitat.

El moviment antimilitarista a la UAB, des de finals dels anys vuitanta fins a finals dels noranta, centra bàsicament la seva activitat en l'objectiu d'eliminar les places de PSS que existeixen a la universitat. Aquesta estratègia implicarà molts actors en el camp de discussió.

ACTORS I DISCURSOS

Moviment antimilitarista

El moviment antimilitarista en una primera etapa està format per membres del CAMPI i per Universitaris per la Pau (UPP).

El moviment antimilitarista a la UAB passa per diverses etapes sota diferents formes d'organització, sempre heterogènies. En una primera etapa (1988-89) està format, d'una banda, per membres del CAMPI, que defensen postures, discursos i estratègies radicals i, d'altra banda, per allò que queda de l'organització històrica Universitaris per la Pau (UPP). També cal incloure-hi, en una primera fase, diverses associacions que defensen l'objecció de consciència, les quals no es plantegen, encara, el problema de la PSS. Es crea la Plataforma per la Insubmissió, coberta per l'Assemblea de la Facultat de Lletres, amb la qual cosa s'inicia una vinculació d'incidència i interconnexió amb el moviment assembleari de la UAB, que es mantindrà estable durant tot el període estudiant.

El 1990, amb el relleu generacional propi dels moviments estudiantils, el moviment canvia substancialment de membres, pren una identitat més lligada a la Universitat i s'organitza en la Comissió Antimilitarista d'UPP.

UPP es dissol, l'any 1993, en l'Assemblea d'Insub-

misos de l'Autònoma (LAIA), sigles que agruparan el moviment per la insubmissió a la UAB fins al 2000, i que es convertirà en la impulsora de l'Assemblea Antimilitarista de Catalunya el març del 1996.

La LAIA mantindrà fortes vinculacions amb el moviment d'estudiants assemblearis. Aquest moviment presenta diferents perfils polítics, potencialment conflictius però resolts per la unitat en la lluita per la insubmissió, contra el SMO i la PSS.

Moviment estudiantil assembleari

És un moviment molt heterogeni que promou la democràcia directa a la universitat i postures d'esquerra alternativa i/o radical, i té un discurs alternatiu a l'organització de sindicats polítics. Els insubmisos vehiculen la seva participació institucional als claustres a través dels portaveus d'aquest moviment.

Aquest moviment també varia les formes organitzatives al llarg del període estudiat. Durant la primera etapa s'organitza a través d'Assemblearis Independents i a partir del 1994 ho fa sota les sigles CAF (Coordinadora d'Assemblees de Facultat).

Associacions estudiantils i entitats a favor de la PSS

Algunes associacions d'estudiants defensen la PSS fins i tot durant l'última etapa estudiada. L'equip de govern percep la discrepància d'opinió amb el moviment antimilitarista com un enfrontament entre estudiants.

L'Associació d'Objectors de Consciència (AOC), màxima expressió organitzativa d'aquesta línia, s'acabarà institucionalitzant fins al punt que els seus membres es convertiran en els gestors de la PSS a la UAB a través de l'Oficina d'Afers Socials. Aquest

Els insubmisos vehiculen la seva participació institucional als claustres a través dels portaveus d'aquest moviment.

L'Associació d'Objectors de Consciència s'acabarà institucionalitzant fins al punt que els seus membres es convertiran en els gestors de la PSS a la UAB.

A partir del 1996, any en què s'anuncia la desaparició de la PSS, l'AOC comença a prendre posicions per mantenir els propis recursos.

col·lectiu es caracteritza per un enfrontament total amb els insubmisos i una defensa acèrrima de la PSS.

A partir del 1996, any en què s'anuncia la desaparició de la PSS, l'AOC comença a prendre posicions per mantenir els propis recursos. A través de l'ONG Moviment per la PAU, intenten buscar una sortida a la fi de la PSS: el voluntariat i el servei civil. Finalment, la Fundació Autònoma Solidària donarà sortida a aquestes inquietuds.

Aquests actors obtenen alts rendiments de diferent tipus: econòmics, mediàtics i institucionals. En canvi, en l'aspecte simbòlic, és el discurs de la insubmissió el que obté millors resultats.

Claustre

En aquest òrgan de discussió i legislació de la universitat és on se celebren els debats sobre la retirada de les places de la PSS, sense cap rendiment institucional per al moviment antimilitarista, malgrat que la intensitat de la mobilització és cada vegada més forta.

Els insubmisos de la universitat entrevistats coincideixen a assenyalar que al claustre hi ha poc debat polític i que l'equip de govern no el controla, mentre que el pes dels interessos corporatius dels gestors de la PSS es nota als resultats de les votacions.

Equip de govern

L'equip de govern fa de mediador en els conflictes entre organitzacions pro-PSS i insubmisos. En un principi mostra poca comprensió amb la problemàtica, ja que «hi havia una valoració, molt poc pensada, difusament a favor de la PSS». (M. Izquierdo)

L'equip de govern veu la problemàtica de la insubmissió com un conflicte entre estudiants. En tot cas,

El pes dels interessos corporatius dels gestors de la PSS es nota als resultats de les votacions al claustre.

cal constatar una certa permeabilitat al discurs de la insubmissió, tot i que no entén la seva incompatibilitat amb el manteniment de la PSS.

Sense conèixer el moviment a la perfecció (confusió entre UPP i LAIA) l'equip de govern sí que detecta que es tracta d'un moviment heterogeni. En algun moment no pot controlar els claustrs en els quals es debat el problema de la PSS, sobretot en l'últim, que havia estat promogut amb intenció conciliadora i en el qual fins i tot els actors havien realitzat reunions preparatòries prèvies.

*Resta de la comunitat universitària.
Professorat i personal administratiu
i de serveis (PAS)*

Té dificultats per explicar la contradicció entre la PSS i la insubmissió. En l'última etapa el moviment busca el suport de sectors del professorat i aconsegueix difondre el seu discurs. El PAS es manifesta majoritàriament a favor dels insubmisos i en contra de la PSS.

El PAS es manifesta majoritàriament a favor dels insubmisos i en contra de la PSS.

CRONOLOGIA I ESDEVENIMENTS

1988-1991

El moviment antimilitarista es gesta a la UAB a partir de l'herència dels Universitaris per la Pau (UPP), d'insubmisos vinculats al CAMPI i d'una sèrie d'associacions i persones que promouen la llei de la PSS. La insubmissió entra, doncs, a través de diversos canals: UPP es pot considerar el canal històric; el CAMPI, el més radical, i les associacions pro-PSS, el més moderat. Amb una composició heterogènia, el moviment trobarà la seva principal oportunitat política amb la Guerra del Golf, que suposarà la institucionalització en l'àmbit universitari dels temes referits a l'anti-

La insubmissió entra a través de diversos canals: UPP es pot considerar el canal històric; el CAMPI, el més radical, i les associacions pro-PSS, el més moderat.

militarisme i la solidaritat, en resposta a una sorprenentment alta capacitat de mobilització contra la guerra.

En aquest període es començaven a oferir places de PSS, ja que des de diversos sectors s'entenia l'objectiu legal com una bona alternativa antimilitarista.

El 1990 té lloc el primer debat sobre la PSS al claustre general. Malgrat la concentració de 300 persones contra les places de PSS, el claustre ratifica la política de creixement de les places al campus.

1992-1995

Consolidació de l'espai de la PSS i d'un espai dedicat a la solidaritat internacional.

La presència dels òrgans institucionals de la UAB als judicis és ambigua.

L'equip de govern defensa un dictamen crític amb el nou Codi Penal i té contactes amb diputats com Carles Campuzano (CiU) per evitar l'enduriment de les penes als insubmisos. La presència dels òrgans institucionals de la UAB als judicis és ambigua. En alguns casos, aquests òrgans defensen els insubmisos, però alhora són part de l'acusació en tant que són gestors de la PSS.

La universitat destina molts recursos a la PSS, però també s'ofereixen subvencions als col·lectius d'insubmisos.

La universitat destina molts recursos a la PSS, però també s'ofereixen subvencions als col·lectius d'insubmisos, organitzats fins el 1993 en la Comissió Antimilitarista d'UPP, i posteriorment a LAIA.

El claustre no assumeix la contradicció entre PSS i in-submissió.

L'any 1994 té lloc el segon debat sobre la PSS al claustre general. En paraules d'un membre de la Mesa del claustre, amb aquest debat «es trenca la pau social a l'Autònoma». El claustre no assumeix la contradicció entre PSS i in-submissió. El moviment antimilitarista torna a perdre la votació.

1996-1999

L'entrada en vigor del nou Codi Penal suposa una nova oportunitat política pel moviment. LAIA pren

més força, el seu discurs és totalment assumit pels estudiants assemblearis i fins i tot l'equip de govern s'oposa a l'aplicació de les penes de presó als insubmisos. Continua l'assistència de càrrecs institucionals de l'autònoma als judicis dels alumnes insubmisos. Es donen posicionaments dels òrgans de govern en defensa del dret a ser insubmís. En algun judici existeixen, alhora, testimonis dels fiscals en representació de la UAB.

Durant aquest període, la insubmissió, i sobretot la lluita per la desaparició de les places de PSS a la Universitat, es converteix en el primer tema d'enfrontament entre claustrals assemblearis i equip de govern, que insisteix a oferir cobertura a ambdós col·lectius (objectors i insubmisos).

L'any 1996 se celebra el tercer debat sobre la PSS. El claustre de 1996, promogut pel mateix equip de govern per posar fi de manera esglaonada a les places de la PSS, suposa una nova derrota als insubmisos. En tot cas, en el terreny simbòlic, sectors cada vegada més amplis de la universitat assumeixen el discurs desobedient de la insubmissió.

Els mitjans de comunicació, en particular un programa de la televisió autonòmica, presten especial interès als insubmisos de l'Autònoma, contribuint a la difusió del discurs de la insubmissió a capes socials alienes al moviment.

CONCLUSIONS

Es confirmen les etapes o punts d'inflexió del moviment antimilitarsita. En el cas de la UAB, observem que el moviment es revitalitza i guanya noves adhesions el 1991 amb la Guerra del Golf i el 1996 amb l'entrada en vigor del nou Codi Penal.

Durant aquest període, la insubmissió es converteix en el primer tema d'enfrontament entre claustrals assemblearis i equip de govern.

A la UAB el moviment es revitalitza i guanya noves adhesions el 1991 amb la Guerra del Golf i el 1996 amb l'entrada en vigor del nou Codi Penal.

Rendiments substantius i operatius

Es dóna una paradoxa: un moviment fort aconsegueix rendiments substantius dèbils.

Es dóna una paradoxa: un moviment fort aconsegueix rendiments substantius dèbils. La UAB, malgrat la força i el reconeixement per part de tots els actors del moviment per la insubmissió, és l'última universitat a retirar la PSS. Contradiccions entre teoria i praxis: el «rector insubmís», com anunciava un titular de premsa referint-se a Carles Solà, és el rector amb més objectors de Catalunya.

En contraposició, els partidaris de la PSS arriben a tenir rendiments molt elevats i arriben a l'extrem de passar de ser associacions a favor de la PSS a gestionar enormes quantitats de recursos de tot tipus a les oficines de gestió de la PSS a la UAB.

Rendiments simbòlics

La insubmissió a la UAB es converteix en un tret d'identitat de l'esquerra juvenil i traça una nítida divisió a l'esquerra política estudiantil entre radicals i reformistes.

La insubmissió és un tema simbòlic molt important per entendre l'especificitat del moviment estudiantil a la UAB, en tant que és assumit pel sector assembleari. Els insubmisos entrevistats opinen que la insubmissió a la UAB es converteix en un tret d'identitat de l'esquerra juvenil i traça una nítida divisió a l'esquerra política estudiantil entre radicals i reformistes. D'altra banda, com que es tracta d'un tema que afecta tota la joventut, es converteix en generador de xarxes de moviments alternatius a la universitat.

Es planteja un debat a la societat i es contribueix a la normalització i acceptació social de la insubmissió. Des dels òrgans de govern de la UAB es reconeix que el moviment ha aportat moltes coses a la institució universitària quant a pensament crític i nous valors.

La denúncia sistemàtica de les places de PSS i, en el fons, de com s'utilitzen els recursos públics, posa de manifest una important xarxa d'interessos corporatius i clientelars al voltant del tema del servei

civil que escapa fins i tot al control dels òrgans de govern de la UAB.

2.2 L'àmbit judicial i el moviment antimilitarista a Catalunya

L'estratègia de desobediència civil seguida pel moviment antimilitarista des del 1989 ha provocat una interacció intensa entre el moviment i l'àmbit judicial. A Catalunya aquesta interacció ha tingut unes característiques específiques importants i, per tant, hem cregut interessant analitzar-la com a cas concret.

ACTORS I DISCURSOS

El cos judicial

El conjunt dels jutges és un dels principals actors en aquesta interacció. Tot i que el citem de manera genèrica, dins d'aquest grup podem trobar-hi diferents actors que juguen papers diversos, de vegades enfrontats entre si. Així doncs, l'associació Jutges per la Democràcia (JD) o l'Associació de Jutges Francisco de Vitoria, a la qual està afiliada, més o menys, una tercera part de la judicatura, té opinions sovint confrontades amb l'associació de jutges majoritària (Associació Professional de Jutges). Els primers han defensat, durant aquests anys, que la insubmissió és un problema polític que no s'ha de resoldre a través dels tribunals. Són els jutges que han dictat sentències absolutòries o han intentat sempre minimitzar les penes per insubmissió. La resta ha mantingut que la postura de desobediència és un cas punible i, per tant, ha de ser tractat tal com diu la llei. Així com el primer grup ha portat la seva postura al camp del debat polític, la resta ha fet, senzillament, la seva feina. Cal comentar que cada jutge gaudeix d'independèn-

L'associació Jutges per la Democràcia i l'Associació de Jutges Francisco de Vitoria han defensat que la insubmissió és un problema polític que no s'ha de resoldre a través dels tribunals.

cia judicial pròpia, per la qual cosa les actituds particulars personals de cada jutge han estat, en molts casos, molt dispars. Menció especial mereix el Tribunal Constitucional i la seva sentència dictada el 1987 davant un recurs presentat pel Defensor del Pueblo.

El Ministeri Fiscal

Els fiscals catalans han actuat, en molts casos, com a filtre atenuant de les penes als in-submisos.

En aquest cas ens trobem amb un cos jerarquitzat en el qual les decisions superiors han de ser acatades pels estaments inferiors. Tot i així, a Catalunya s'ha donat el cas que el cos de fiscals discrepés d'algunes directrius donades pel Ministeri a Madrid. Els fiscals catalans han actuat, en molts casos, com a filtre atenuant de les penes als in-submisos, tant en l'època en què el fiscal general de Catalunya era el Sr. Jiménez Villarejo, com durant l'etapa següent, en què exerceix el càrrec el Sr. Mena. També ens trobem, en aquest cas, amb l'existència de la Unió de Fiscals Progressistes que actua en alguna ocasió com a part política en el conflicte.

El poder legislatiu

El poder legislatiu és un actor que influeix de manera externa en la interacció que pretenem analitzar.

Aquest és un actor que influeix de manera externa en la interacció que pretenem analitzar. Les diferents lleis aprovades entre 1978 i 1999 influeixen decisivament en el cas que ens proposem.

La justícia militar

Entenem que també juga un paper secundari, però no per això poc important. Entre el 1989 i el 1991, els delictes d'insubmissió al SMO depenien d'aquesta judicatura. Durant el procés mitjançant el qual es produeix el canvi, aquest és un actor important, ja que aquest canvi es manifesta gràcies a la seva inhibició. També serà un actor important a partir del 1998, quan

el moviment antimilitarista opta per la insubmissió a les casernes.

El moviment antimilitarista

És curiós com en aquest cas podem analitzar el moviment des de dos vessants molt diferents. Els actors citats més amunt tracten el moviment com a casos aïllats personalitzats, tot i la insistència dels mateixos insubmisos per ser tractats com a moviment social, també a l'hora de ser jutjats. En aquest grup hem d'incloure, a més, tots els advocats defensors, militants políticament en alguns casos, i advocats d'ofici en d'altres.

Els actors citats tracten el moviment com a casos aïllats, tot i la insistència dels mateixos insubmisos per ser tractats com a moviment social, també a l'hora de ser jutjats.

CRONOLOGIA I ESDEVENIMENTS

Paral·lelament a les etapes assenyalades més amunt, la relació entre l'àmbit judicial i el moviment antimilitarista marca els seus punts d'inflexió als inicis o a finals de les diferents etapes.

1984. La llei que regula l'objecció de consciència és objecte d'un recurs d'emparament que eleva el Defensor del Pueblo al Tribunal Constitucional. A la sentència, que no obliga a canviar res de la Llei 48/1984 del 26 de desembre, es troben rebutjats tots els arguments que el moviment antimilitarista havia esgrimit. L'octubre de 1987 es publica la sentència que fa esclatar, el 1989, la insubmissió.

1991. La justícia militar s'inhibeix de jutjar els insubmisos al SMO. Després de la Guerra del Golf, i davant de l'estat d'opinió generalitzat contra la participació de soldats de lleva a aquesta guerra, els militars obliguen a modificar el Codi Penal i inclouen als articles 135bis h) i 135bis i) les previsions de penes contra aquest delictes. La judicatura civil es pren aquesta circumstància amb un sentiment ambivalent. Per una banda, comprèn i celebra que aquest delictes

sigui tractat civilment; d'altra banda, veu que se li traspassa un tema que ha de ser solucionat per canals polítics i no judicials. El Sr. Santiago Vidal, jutge penal a Barcelona, il·lustra aquesta visió dient que s'obre «una branca del dret que no només no soluciona un conflicte, sinó que a més en crea de nous».

És en aquest moment que el fiscal general de l'Estat, el Sr. Eligio Hernández, passa una circular en la qual obliga a tots els fiscals a demanar penes màximes per als insubmisos. A Catalunya, el fiscal general i la Junta de Fiscals en ple fan una «oposició motivada» a aquesta circular; Hernández no retira l'ordre, però matisa que «en casos concrets» es poden rebaixar les peticions fiscals. Aquest fet obre una via perquè els fiscals a Catalunya no facin peticions de dos anys, quatre mesos i un dia en pràcticament cap ocasió.

Malgrat aquest primer moviment per part de la fiscalia catalana, la relació amb els insubmisos o el moviment només es donava als judicis o a través de la premsa. En molt poques ocasions Jiménez Villarejo havia parlat amb representants del moviment directament i mai havia mostrat senyals de «col·laborar» amb la insubmissió.

1996. L'entrada en vigor del nou Codi Penal és, novament, un moment important en el procés. Amb el manteniment de les penes de presó per als insubmisos, i davant la ja molt previsible suspensió del SMO i la PSS, ningú entén que el poder legislatiu no rebaixi les penes previstes per aquest delictes. Aquest és el detonant perquè fiscals i jutges busquin sortides per suavitzar les peticions i sentències; en paraules del fiscal Sr. César Estirado «hi ha hagut les mil camàndules» o «s'han hagut d'inventar trucs i tripijocs». Tant és així que la Fiscalia General de Catalunya va publicar una circular que, mitjançant la combinació de terminis de reconeixement d'utilitat o d'incorporació a servei, permetia arxivar gairebé tots els casos.

L'any 1996, davant la ja molt previsible suspensió del SMO i la PSS, ningú entén que el poder legislatiu no rebaixi les penes previstes per aquest delictes.

La Fiscalia General de Catalunya va publicar una circular que permetia arxivar gairebé tots els casos.

Les associacions de fiscals i jutges JD i UPF (Unión Progresista de Fiscales) aproven les seves respectives mocions per la retirada de les penes de presó al delictes d'insubmissió. En aquest moment s'inicia algun contacte entre aquestes associacions i el moviment d'insubmissió, que permetrà acostar posicions i compartir punts de vista. És una relació realment ambigua, perquè malgrat el contacte, els fiscals no deixen d'acusar ni els jutges de sentenciar, per la qual cosa en el pla efectiu continuen les visions enfrontades.

Les estratègies de confrontació seguides als judicis pel moviment antimilitarista són valorades de manera diferent per part de les persones entrevistades. El jutge penal de Barcelona, Santiago Vidal, reconeix que, tot i que entén aquestes actituds, no ajuden al fet que el cos de magistratura entengui el discurs polític dels insubmisos. El fiscal César Estirado, per la seva banda, pensa que aquest tipus d'estratègies no afecten en absolut la posició del fiscal.

1998. A partir d'aquest any la insubmissió torna davant la justícia militar amb l'estratègia de desobediència a les casernes. En aquests moments els tribunals militars estan condemnant els insubmisos a llargues penes de presó. Més d'una dotzena d'ells són empresonats a presons militars.

CONCLUSIONS

Rendiments substantius

Posicionament dels Fiscals Generals de Catalunya, Jiménez Villarejo (contra Eligio Hernández) i Mena (promou arxius de casos). En ambdues actituds es percep certa comprensió vers els motius antimilitaristes de la insubmissió, cosa que permet que a Catalunya es donin molt pocs casos de presó efectiva.

Les associacions de fiscals i jutges JD i Unión Progresista de Fiscales aproven les seves respectives mocions per la retirada de les penes de presó al delictes d'insubmissió.

L'any 1998 la insubmissió torna davant la justícia militar amb l'estratègia de desobediència a les casernes.

La llei del 1998 que revisa les penes per insubmissió utilitza per primera vegada aquesta paraula.

Jutges com Santiago Vidal i fiscals com César Estirado valoren la fortalesa ètica i política dels insubmisos.

Per part de jutges: absolucions o sentències mínimes. Les absolucions per eximent complet són recorregudes sense massa opcions a no ser revocades, però les absolucions per eximent incomplet permeten, igualment, eludir les penes de presó.

Recurs del Defensor del Pueblo a la Llei 48/1984 (regulació de la objecció de consciència). Aquest recurs genera, l'octubre del 87, una interessant sentència del Tribunal Constitucional en la qual, malgrat no variar-se la llei, els vots particulars justifiquen els arguments de l'antimilitarisme que dos anys després optarà per la desobediència.

Com a curiositat ens agradaria ressaltar que la llei del 1998 que revisa les penes per insubmissió utilitza per primera vegada aquesta paraula en la seva exposició de motius.

Rendiments simbòlics

Valoració de la fortalesa ètica i política dels insubmisos per part de l'estament judicial. Aquest ha estat un tema constant en les entrevistes fetes a Santiago Vidal i César Estirado, així com en moltes de les sentències consultades.

Els posicionaments de JD i UPF el 1991 valoren positivament el canvi de les competències sobre insubmissió de la justícia militar a la justícia civil. I el 1995, els posicionaments del nou Codi Penal critiquen el manteniment de penes de presó.

2.3 La insubmissió i el Parlament de Catalunya

En el procés que va des de l'aparició de la insubmissió fins a la supressió del servei militar obligatori, el moviment antimilitarista de Barcelona manté una estreta relació amb el Parlament de Catalunya. Per expressar-ho amb més propietat, cal dir que alguns sec-

tors del moviment per la insubmissió mantenen intensos contactes amb alguns parlamentaris catalans.

Aquesta relació queda àmpliament documentada als diaris i butlletins oficials del Parlament, en els quals es percep un procés de legitimació del moviment per part del Parlament a mesura que avancen els anys. Malgrat el que queda escrit, hi ha alguns entrellats no documentats que val la pena tenir en compte per entendre la curiosa relació que mantenen aquests dos actors.

Les etapes en què transcorre aquest procés van paral·leles a les etapes descrites a l'anàlisi general del moviment a Catalunya. D'altra banda, en aquest cas queden patents les contradiccions internes de cadascun dels actors.

ACTORS I DISCURSOS

El moviment antimilitarista per la insubmissió

Tal com hem comentat, el moviment no és mai una organització homogènia. Quan es tracta el tema de la seva relació amb el Parlament, les diferències s'aguditzen, ja que aquesta institució és una de les més formals en la qual només hi té cabuda la paraula dels partits polítics amb representació. Aquesta circumstància provoca que hi hagi opinions divergents entre els membres actius del moviment; d'una banda, els que rebutgen completament qualsevol relació amb aquesta institució, sobretot mentre hi havia persones empresonades per insubmissió, i de l'altra, els que creuen que és políticament rendible negociar amb els partits sensibles a les tesis de l'antimilitarisme desobedient.

Aquestes estratègies dispars no provoquen escissions en el moviment. Els debats interns sobre aquest tema desapareixen un cop es normalitzen les relacions entre alguns membres del moviment i al-

Alguns sectors del moviment per la insubmissió mantenen intensos contactes amb alguns parlamentaris catalans.

Als diaris i butlletins oficials del Parlament, es percep un procés de legitimació progressiva del moviment.

guns parlamentaris. A més, això no és motiu perquè el moviment deixi de dur a terme accions disruptives contra els partits polítics amb més poder de decisió.

El que el moviment sol·licita als parlamentaris és bàsicament que s'aprovin mocions i proposicions no de llei (sovint redactades pel propi moviment), que assisteixin als judicis i empresonaments i que siguin una font d'informació per saber com estan les coses en els àmbits de govern, tant a Catalunya com a Madrid.

Els partits polítics

Com és de suposar, no tots els partits polítics tenen la mateixa sensibilitat davant la insubmissió. A més, dins els partits més sensibles hi ha opinions disperses. Per part de la representació de l'esquerra clàssica (IC), que en el seu moment defensava l'exèrcit de lleua perquè el considerava de caràcter popular, s'emfasitza la seva vocació de donar veu als moviments socials com a forma de participació política i el dret a la llibertat de consciència com a enfortiment democràtic. Des del punt de vista del partit de l'esquerra nacionalista catalana (ERC), cal afegir-hi la tradició històrica d'algun dels seus líders en les reivindicacions de l'objecció de consciència i el plantejament del discurs antiespanyol com un afegit a la qüestió antimilitarista.

Poc a poc, els propis partits polítics troben en el moviment un discurs estructurat que els ajudarà a enriquir els debats interns. En aquest sentit val la pena destacar el paper que juguen les organitzacions juvenils dels partits, que es mostren molt més permeables respecte al discurs del moviment i també a les seves estratègies.

Els partits majoritaris a l'Estat espanyol (PP i PSC-PSOE), amb «concepció d'estat», són els menys propensos a donar suport a les reivindicacions del movi-

Val la pena destacar el paper que juguen les organitzacions juvenils dels partits, que es mostren molt més permeables respecte al discurs del moviment que els mateixos partits.

ment. El partit que governa Catalunya, de caràcter nacionalista i conservador (CiU), tindrà un discurs ambivalent, sense donar protagonisme al moviment i utilitzant l'antimilitarisme per al seu objectiu de professionalitzar l'exèrcit.

El Parlament de Catalunya

La configuració parlamentària a Catalunya no ha canviat gaire en aquests deu anys que estem analitzant: majories absolutes o relatives del partit nacionalista conservador (CiU), amb una dèbil oposició socialdemòcrata d'àmbit espanyol i altres representacions minoritàries a la dreta o a l'esquerra.

En aquest escenari, els representants dels petits partits d'esquerra són els que porten les propostes del moviment al Parlament, normalment després de negociar-ho. A part de la configuració vertical per partits, la cambra parlamentària disposa també de biaixos transversals entre els quals es troba un grup de diputats, joves, més sensibles a aquest tipus de temes. Aquests diputats eren els mateixos que coincidien sempre a les diferents comissions relacionades amb «causes perdudes», independentment de les seves afiliacions partidistes. Es perceben com un grup de diputats que plantegen temes que no són els temes «seriosos» (economia, urbanisme, indústria...) que plantegen els «senyors diputats» de cada partit, dels quals rebien comentaris irònics.

La presentació de mocions, preguntes o proposicions en relació a l'antimilitarisme eren tractades, segons el moment, en les comissions de Joventut o de Justícia i, excepcionalment, al Ple.

El Govern espanyol

Tot i no ser un actor actiu en el cas que ens ocupa, el Govern espanyol i el Congrés dels Diputats són

CiU tindrà un discurs ambivalent, sense donar protagonisme al moviment i utilitzant l'antimilitarisme per al seu objectiu de professionalitzar l'exèrcit.

Els representants dels petits partits d'esquerra són els que porten les propostes del moviment al Parlament, normalment després de negociar-ho.

presentes en la interacció entre el moviment i el Parlament. Això és degut al fet que qualsevol decisió sobre la despenalització de la insubmissió (l'objectiu de les mocions i els pronunciaments proposats al Parlament) té com a objectiu sensibilitzar tant el poder executiu com el poder legislatiu a Madrid.

CRONOLOGIA I ESDEVENIMENTS

Primera etapa:

entre la sorpresa i la tradició (fins el 1991)

Aquesta primera etapa coincideix amb la tercera legislatura al Parlament. Es dona la circumstància que un dels parlamentaris d'ERC va ser membre actiu del moviment pel dret a l'objecció de consciència durant la dècada dels 80. És per això que, tant bon punt sorgeix la insubmissió, el tema també es comença a exposar al Parlament, on es fan preguntes al poder executiu sobre l'actitud que prendrà davant l'empresonament d'insubmisos.

Durant la primera etapa, el moviment tenia clar que necessitava contactes a la cambra i en tot l'espectre polític, social i cultural del país.

Durant aquesta primera etapa, el moviment tenia clar que necessitava contactes a la cambra, així com en tot l'espectre polític, social i cultural del país. Per això es realitzen contactes puntuals amb alguns parlamentaris que es mostren sensibles a les peticions del moviment i presenten mocions, assisteixen a judicis i mostren públicament el seu suport.

Aquesta etapa conclou el 1991, amb la presentació d'una moció a favor dels desertors de la Guerra del Golf.

En qualsevol cas, el moviment no era sempre ben rebut. Membres del moviment van explicar en una de les entrevistes la visita que van fer al Síndic de Greuges. Expliquen que els van rebre amb el temor escrit a la cara, com si el moviment antimilitarista pretengués amenaçar el càrrec públic.

Aquesta etapa conclou el 1991, amb la presentació d'una moció a favor dels desertors de la Guerra del Golf. Els parlamentaris no percebien el moviment com un esdeveniment important que pogués exercir

cap incidència a les polítiques públiques, però alguns d'ells, més en el pla del convenciment personal que no pas en el si del seu partit polític, aposten per donar suport a la mobilització per l'antimilitarisme.

*Segona etapa:
la cosa va de debò (del 1992 al 1995)*

La segona etapa, prèvia a l'aprovació del nou Codi Penal, coincideix amb la quarta legislatura al Parlament. És la més activa quant a l'entrada dels plantejaments de l'antimilitarisme a la cambra. Tres proposicions no de llei i cinc preguntes a l'executiu són la mostra numèrica de la importància que pren el tema entre els parlamentaris.

Els debats transcrits als diaris de sessions donen una idea de la posició que adopta cada partit. Com dèiem més amunt, els dos partits d'esquerres minoritaris són els que porten les propostes al Parlament; cadascuna d'aquestes propostes obtindrà un resultat diferent, però en general els debats reflecteixen molt més interès pel tema.

Sembla ser que les propostes per escrit sorgien dels membres del moviment, que les plantejaven als parlamentaris que es mostraven predisposats a acceptar-les. Aquests textos eren modificats després de les negociacions entre partits i moviment. Si es donava el cas que el partit participés al Govern (CiU), els textos finalment presentats eren més suaus ideològicament, però en garantien l'aprovació.

Els constants contactes amb alguns grups parlamentaris provoquen adhesions al discurs antimilitarista, tot i que al principi es mostressin certes reticències. Normalment era el moviment qui provocava aquests contactes, malgrat que algunes vegades els parlamentaris també sol·licitaven entrevistes.

Paral·lelament a aquesta negociació en el pla institucional, el moviment sempre va mantenir la pressió

Tres proposicions no de llei i cinc preguntes a l'executiu mostren la importància que pren el tema entre els parlamentaris.

Les propostes per escrit sorgien dels membres del moviment, que les plantejaven als parlamentaris predisposats a acceptar-les.

En els últims mesos de la quarta legislatura s'aprova la primera proposició no de llei per sol·licitar la despenalització de la insubmissió a les Corts de Madrid.

al carrer, molt sovint basada en accions centrades en els propis partits polítics. Aquest doble joc mantenia la tensió entre el moviment, la societat i la cambra parlamentària.

En els últims mesos d'aquesta legislatura s'aprova la primera proposició no de llei per sol·licitar la despenalització de la insubmissió a les Corts de Madrid. El debat es dona durant el procés de redacció del nou Codi Penal, que farà cas omís de la sol·licitud del Parlament de Catalunya.

*Tercera etapa:
la gestió de l'agonia (del 1996 al 1999)*

La tercera etapa coincideix amb la cinquena legislatura al Parlament. En aquesta etapa succeeixen força coses que mostren una certa agonia en el tema. S'aprova el nou Codi Penal a Madrid que manté les penes de presó per a la insubmissió. Jutges i fiscals apliquen amb molt poca rigidesa la llei a Catalunya, per la qual cosa no existeixen presos catalans per insubmissió durant aquest període. El propi moviment pateix una certa decadència deguda a la rutina que suposen els judicis i la pèrdua d'espais en els mitjans de comunicació.

L'aprovació de proposicions no de llei per a la despenalització de la insubmissió es pot interpretar com una mesura electoralista per veure qui aconsegueix treure rendiment de la desaparició de la mili.

Tot i que els contactes entre el moviment i els parlamentaris perden intensitat, durant aquest període es presenten fins a tres proposicions no de llei per a la despenalització de la insubmissió, algunes de les quals són promogudes pel moviment antimilitarista. Una d'aquestes proposicions és aprovada després d'una negociació entre els partits.

Aquest fet pot ser degut a una presa real de consciència per part de gran part dels parlamentaris, tenint en compte l'inici del procés de supressió del servei militar obligatori. També es pot interpretar com una mesura electoralista per veure qui aconsegueix treure rendiment de la desaparició de la mili. Aques-

tes iniciatives tindran certa ressonància als mitjans de comunicació, on seran plantejades sovint en relació a la supressió del servei militar.

Mentrestant, el moviment anirà perdent interès per incidir al Parlament i als partits polítics com a conseqüència del curs que segueixen els esdeveniments: no existeix una repressió forta per part dels jutjats, es decideix suprimir el servei militar i les iniciatives al Parlament català havien tingut un impacte dèbil. Però el principal motiu és que el moviment té la sensació que la batalla de l'opinió pública està guanyada i necessita buscar nous reptes.

El moviment té la sensació que la batalla de l'opinió pública està guanyada i necessita buscar nous reptes.

CONCLUSIONS

Rendiments substantius

La presència recurrent del tema antimilitarista al Parlament és el rendiment més destacable en aquest cas. Durant les quatre legislatures que dura el conflicte de la insubmissió, cada any es presenten mocions, preguntes o proposicions no de llei. Si bé al principi és un efecte de l'acció del moviment i els contactes entre alguns dels seus membres amb parlamentaris, al final són els mateixos parlamentaris els interessats a posar la qüestió sobre la taula pels rendiments electorals que en poden treure.

La presència recurrent del tema antimilitarista al Parlament és el rendiment més destacable.

La presència de parlamentaris als judicis és un factor que ajuda a què que la repressió judicial a Catalunya sigui menor. No podem menysprear l'esforç del moviment per atraure personalitats polítiques i culturals o socials als judicis, ja que això ajuda a què els judicis tinguin caràcter polític i provoca una reacció en el poder judicial que no es pot menystenir. A més, cal tenir en compte la ressonància que aquest fet obté als mitjans de comunicació i la capacitat de generar debat a nivell social.

Rendiments simbòlics

Els debats a l'hemicicle tenen garantida una ressonància mediàtica que manté el debat a moltes esferes socials.

El Parlament és una font constant d'informació per als mitjans de comunicació. Els debats que es produeixen a l'hemicicle tenen garantida una ressonància mediàtica que manté el debat a moltes esferes socials.

Un altre dels resultats que cal ressaltar és el debat que s'ha generat en el si dels partits polítics davant les contradiccions que produeix el tema. Els partits tenen constantment el tema damunt la taula i el discurs antimilitarista va penetrant en les organitzacions polítiques. Algunes persones entrevistades ressalten la capacitat del moviment per anar convencent poc a poc, de manera indirecta, les persones menys sensibilitzades amb el tema.

2.4 L'Ajuntament de Bilbao i el moviment antimilitarista

L'estratègia de desobediència civil que ha seguit el moviment antimilitarista des del 1989 a Euskadi ha intentat implicar diferents instàncies administratives. Els ajuntaments han estat especialment importants, ja que són la institució més propera a l'hora de mostrar la solidaritat (política antirepressiva), de difondre l'estratègia de la desobediència civil, l'objecció de consciència i l'antimilitarisme (propaganda política i legitimació social), i de donar suport actiu als insubmisos, és a dir, no col·laborar amb l'exèrcit ni amb la PSS.

En el cas de Bilbao, l'Ajuntament i la majoria de partits polítics no han volgut tenir cap mena de relació amb els antimilitaristes.

En el cas de Bilbao, no podem dir que hagi passat res del que hem exposat. El moviment antimilitarista no ha prosperat gaire pel fet de tenir presència als esmentats fronts institucionals, és a dir, pel fet de participar en el procés de polítiques públiques. Per altra banda, l'Ajuntament i la majoria de partits polítics no han volgut tenir cap mena de relació amb els

antimilitaristes. En conseqüència, la influència del moviment en les polítiques públiques és menor si la comparem amb altres ajuntaments d'Euskadi.

ACTORS I DISCURSOS

Moviment antimilitarista

A Bilbao, el moviment antimilitarista està estructurat al voltant de diverses organitzacions que normalment no han tingut relacions permanents entre elles tret d'alguns moments puntuals, la qual cosa ha donat una imatge de fragmentació i de menor capacitat de pressió vers l'Ajuntament.

- Euskadiko Kontzientzi Eragozleen Alkartea - Associació d'Objectors de Consciència d'Euskadi (EKEA-AOC): neix a mitjans dels anys 80; promou una llei d'objecció de consciència i, com que és una confederació estatal, a Euskadi van decidir impulsar igualment la desobediència civil. A Bilbao hi havia una presència molt important de cristians de base i el grup sorgeix dels Escolapis de Bilbao. En general, té menys implantació que els altres grups; és per això, i pel seu caràcter menys reivindicatiu, que no és tan conegut.

- KEM-MOC: el moviment d'objecció de consciència era el grup antimilitarista amb més tradició de Bilbao, Euskadi i la resta de l'Estat. Neix durant els anys 70 i en un primer moment va impulsar la llei d'objecció, però el 1989 va ser el màxim promotor de l'estratègia de desobediència civil. Entre els seus objectius, destaquen l'abolició del SMO i dels exèrcits. A resultes de l'autonomia de què disposaven els diferents grups de cada municipi i província, les tàctiques i els discursos diferien d'un lloc a l'altre. Així, a Bilbao s'evita qualsevol contacte amb els partits polítics i no s'intenta participar a la xarxa de polítiques públiques.

A Bilbao, el moviment antimilitarista s'estructura al voltant de diverses organitzacions que normalment no han tingut relacions permanents entre elles.

EI KEM-MOC (moviment d'objecció de consciència) neix durant els anys 70 i el 1989 va ser el màxim promotor de l'estratègia de desobediència civil.

Una prova d'aquesta actitud és el rebuig del MOC a participar dins la secció antimilitarista de l'Oficina Municipal para la Paz de Bilbao. Pel que fa a la col·laboració amb la resta de grups antimilitaristes, de tant en tant, el MOC realitzarà actes conjunts amb la Coordinadora Antimilitarista d'Euskal Herria (*Kakitzat*). Aquest discurs tan antisistema i antipartidista pot ser degut al fort caràcter anarquista que trobem a l'organització de Bilbao (hi ha força militants de les Juventudes Libertarias).

Kakitzat neix a mitjans dels anys 80 amb persones que anteriorment havien tingut vincles amb el Mili KK.

■ Euskal Herriko Koordinakunde Antimilitarista - Coordinadora Antimilitarista d'Euskal Herria (*Kakitzat*): neix a mitjans dels anys 80 amb persones que anteriorment havien tingut vincles amb el Mili KK; cap a l'any 89 ja està organitzada a les tres províncies de la Comunitat Autònoma Basca i la Comunidad Foral Navarra. Consta de grups diferents, alguns dels quals tenen nom propi, que al mateix temps es coordinen i apareixen com a *Kakitzat*. A Bilbao n'hi ha molts i aquesta és, sens dubte, l'organització amb una capacitat de mobilització més gran. A més, des del principi va intentar parlar i negociar diferents proposicions amb els partits polítics, sempre amb la intenció d'involucrar l'Ajuntament en la lluita antimilitarista. Però normalment els partits polítics els giraven l'esquena. Això passava per la poca sensibilitat dels partits cap el tema, per la poca accessibilitat dels partits i per la intoxicació de què era víctima *Kakitzat* per part dels mitjans de comunicació, que la identificaven com a part de l'entramat KAS-ETA. En realitat, els seus impulsors provenien de *Zutik!*² i el seu posterior desenvolupament va ser el d'una organització totalment autònoma i independent.

Els impulsors de *kakitzat* provenien de *Zutik!*, que es va convertir en una organització totalment autònoma i independent.

■ MALATXA: és un grup antimilitarista creat per l'esquerra abertzale durant la segona meitat dels anys 90. Les seves accions i la seva militància no tenen rellevància pel moviment perquè les seves relacions amb Herri Batasuna són massa estretes. Mai

va arribar a tenir un paper important a Bilbao perquè els militants ni tenien un nivell de compromís alt ni mostraven una clara convicció antimilitarista.

- AFAOIBI: el 1994 neix l'Associació de Familiars i Amics/gues d'Objectors i Insubmisos de Bizkaia. La idea sorgeix a l'entorn de Zutik! i Kakitzat, tot i que la seva intenció era que l'associació fos autònoma. Aquesta experiència ja existia a Navarra i s'estava estenent a les províncies basques. Estaven coordinats amb altres associacions a nivell estatal. Des del principi van intentar parlar i negociar amb els partits polítics, l'església i d'altres instàncies. Es van reunir amb jutges i fiscals i van parlar i intentar negociar amb tots els grups polítics de l'Ajuntament de Bilbao (des d'HB fins al PP). Així doncs, de bon començament van tenir clar que la seva actuació passava per la participació en la xarxa de polítiques públiques, per poder tenir accés a l'agenda política. Però, tal com ens va dir l'entrevistada, no van aconseguir res més enllà de les bones paraules dels partits.

Els partits polítics

Si parlem de la relació dels diferents partits amb el moviment podem dir que, a Bilbao, aquesta relació no ha existit. És per això que, a l'ajuntament, la majoria de les iniciatives sorgeixen dels propis partits i sempre de forma reactiva a la situació social.

- PSE i PP: a les votacions de les mocions, mantenien les directrius imposades des de Madrid i votaven en contra de qualsevol proposta antimilitarista. Al mateix temps, es negaven a tenir relacions amb el moviment i només rebien l'associació de familiars, als quals normalment mostraven la seva solidaritat personalment, però mai com a grup polític.

- PNB: mantenia una posició ambigua. Des de la ruptura interna, mantenia una postura favorable a la

El 1994 neix l'Associació de Familiars i Amics/gues d'Objectors i Insubmisos de Bizkaia, que des del principi va intentar parlar i negociar amb els partits polítics, l'església i d'altres instàncies.

El PSE i el PP mantenien les directrius imposades des de Madrid i votaven en contra de qualsevol proposta antimilitarista.

IU-EB va ser l'impulsor de la secció d'antimilitarisme dins l'Oficina Municipal per la Pau.

HB va ser el partit que va operar un canvi més radical en el seu discurs, ja que fins a principis dels 90 era favorable a la mili.

PSS, amb el convenciment que si impulsaven aquesta opció el servei militar obligatori desapareixeria. En general podem dir que, en relació a aquest tema, va mantenir una posició força més conservadora que la resta del país. Es va negar a rebre representants d'insubmisos i només accedia a parlar amb gent de l'associació de familiars.

- EA, EE i ICV³: La seva actitud se situa a mig camí entre la postura d'IU-EB i HB i la del PNB. Pel que fa a EA i EE, tot i que potencialment podien haver exercit com a partits més propers al moviment, no ho van poder fer perquè només van tenir força fins el 91 i, posteriorment, van anar desapareixent de l'Ajuntament. En relació a ICV, es pot dir que aquest partit jugava el paper més populista i que, per tant, mai va tenir un compromís seriós amb el moviment.

- IU-EB: des de la seva irrupció a l'Ajuntament, aquesta formació va mantenir una posició molt propera a la línia del moviment social; tot i així, les relacions no eren gaire estretes. Va ser l'impulsor de la secció d'antimilitarisme dins l'Oficina Municipal per la Pau.

- HB: aquest partit va ser, potser, el que va operar un canvi més radical en el seu discurs. Fins a principis dels anys 90 era favorable a la mili i, entre els militants, l'objecció fins i tot estava mal vista. Així doncs, durant el seu període d'alcaldia –fins el 91–, no va fer res en aquest sentit. És més, el tema es percebia com a incòmode, ja que entre la societat es començava a difondre un discurs antimilitarista que, a més, tenia com a principal receptor l'electorat d'esquerres. De tota manera, quan a finals del 1989 sorgeix la insubmissió, dins d'HB es comença a obrir un debat al voltant d'aquesta postura de desobediència civil empresa per diversos joves a l'Estat. El resultat d'aquesta nova actitud seria l'aparició, dins de la societat basca i de l'Estat en general, d'un nucli de joves represaliats pel fet de negar-se a fer la mili o la

PSS. Davant aquesta nova figura del represaliat que s'escapava de l'àmbit de control de l'esquerra abertzale, HB inicia la transició des de la seva postura pro mili i pro exèrcits cap a una posició més antimili que desembocarà en l'alineació dins el camp antimilitarista.

CRONOLOGIA I ESDEVENIMENTS

Fins el 1989

El treball que es realitza contra el SMO prové únicament i exclusivament de la feina que duen a terme al carrer els antimilitaristes; els partits no es plantejen cap discussió. Com a molt, alguns partits (PNB, EE, EA) arriben a fer proposicions sobre el futur de l'objecció de consciència i la PSS en un sentit progressista. Però no es va més enllà de l'aprovació de declaracions. A més, aquests debats s'acostumen a plantejar en el moment que apareix una oportunitat política com l'aprovació d'alguna llei sobre el tema, el referèndum de l'OTAN, etc.

Fins el 1989, el treball contra el SMO prové exclusivament de la feina que duen a terme al carrer els antimilitaristes.

El sorgiment d'una nova generació (1989-1991)

Aquest és el període en què apareix la nova estratègia de la desobediència civil. A Bilbao, seran molts els joves que participaran d'aquest nou mètode de protesta, tot i que la seva incidència a l'Ajuntament serà força reduïda, sobretot a causa del discurs radical i antisistema del moviment en els seus inicis. El moviment encara s'està ubicant i no mira pas cap a l'Ajuntament que, per altra banda, es mostrarà més favorable i comprensiu davant les reivindicacions del moviment en un principi que no pas posteriorment. La correlació de forces era la següent: PNB 9; PSE 7; HB 5; EE 3; EA 3 i PP 2.

A Bilbao, seran molts els joves que participaran de l'estratègia de la insubmissió tot i que la seva incidència a l'Ajuntament serà força reduïda.

El moment àlgid –i gairebé l'únic– en què es plan-

Arrel de la mort del jove beasaindarra Juan Carlos Guzmán, el 30 de maig de 1990, Bilbao es declara municipi antimilitarista i no violent.

teja el tema de l'antimilitarisme a l'Ajuntament és el que es produeix arrel d'un greu incident que té lloc al Ferrol el 30 de Maig del 1990, on el jove beasaindarra Juan Carlos Guzmán Maías va perdre la vida i dos joves van resultar ferits (un dels quals, era de Bilbao) mentre feien el SMO. És llavors que s'aprova una moció, amb el vot dels partits nacionalistes d'esquerra i l'abstenció del PNB, per adoptar diverses mesures, mostrar la solidaritat, denunciar el fet i defensar el dret a l'objecció i a la insubmissió. EA va aprofitar per presentar una altra moció on proposava que Bilbao fos declarat Municipi antimilitarista i no violent i que s'adoptessin mesures encaminades a la consecució d'aquest objectiu. La moció d'EA també va ser aprovada, aquesta vegada amb el vot favorable de tots els partits nacionalistes.

L'eclosió popular de la insubmissió (1992-1995)

El moviment centra les seves actuacions a la seu del Govern Militar, a les presons i a les casernes, i no pas a l'Ajuntament.

Als carrers les manifestacions d'insubmisos se succeeixen, els judicis estan en marxa i la pressió es fa notar. Però el moviment centra les seves actuacions a la seu del Govern Militar, a les presons i a les casernes. D'altra banda, la nova corporació que forma l'Ajuntament el 1991 (PNB 11; PSE 6; PP 4; HB 4; EE 2; EA 2) té un caràcter més de dreta, en general menys receptiu vers el moviment i amb un alcalde –Ortuondo, del PNB– que xoca frontalment amb el moviment juvenil.

L'any 1994, però, el sorgiment de l'Associació de Familiars obre un front de negociació amb les institucions que no fructificarà excepte en el moment en què els fets esdevenen més tràgics. És arrel de la mort del jove de Bilbao Luis Melgarejo a l'aquartermament militar canari que s'aprova (11/7/94) la moció presentada com a mostra de la solidaritat de l'Ajuntament i es dóna suport jurídic i econòmic a la família.

El refredament (1996-1999)

Quan es començaven a barrejar el cansament i les dificultats polítiques per dur a terme una acció política antimilitarista, va arribar el nou Codi Penal, que encara oferiria un petit impuls al moviment antimilitarista; era una nova oportunitat política. A Euskadi, això es traduirà en la creació de la mancomunitat d'ajuntaments insubmisos (EUDIMA), impulsada per Kakitzat i la declaració de diferents entitats.

A Bilbao, HB presentarà mocions a favor dels insubmisos i contra la col·laboració de l'Ajuntament amb l'exèrcit a través de l'Oficina de lleves; també proposarà que no s'apliquin les inhabilitacions. Aquestes proposicions sempre seran rebutjades per tots els grups tret d'EB-IU, que juntament amb HB encapçalaran la defensa del moviment insubmís des de l'Ajuntament. Però, la correlació de forces no era favorable (PNB 9; PP 7; ICV 5; PSE 4; HB 2; IU 2) i la manca d'una pressió real a l'Ajuntament per part dels insubmisos feia les coses extremadament difícils. Només s'aprovarà una moció (4/11/96) de solidaritat amb el regidor d'HB, Ibon Arbulu, amb motiu del seu judici per insubmissió, que va generar, uns dies més tard, una nova proposició d'HB on es feia extensiu el que s'havia aprovat per Arbulu a tots els insubmisos de Bilbao (27/11/96).

Aquesta situació canviarà una mica quan es trenqui l'equip de govern PNB-PP i es creï un nou equip PNB-PSE-IU. Durant les negociacions, IU-EB posarà com a condició la creació d'una oficina per informar sobre la insubmissió i l'objecció i, finalment, ho aconseguirà. Aquesta oficina s'hauria d'adjudicar per concurs al grup format per un militant de Kakitzat i un d'AOC; en un principi també hi havia d'haver algun membre del MOC, però no n'hi va haver cap perquè rebutjaven la participació local a qualsevol òrgan institucional. L'oficina va dinamitzar el tema de l'antimili-

HB presenta mocions a favor dels insubmisos i contra la col·laboració de l'Ajuntament amb l'exèrcit a través de l'Oficina de lleves.

Només s'aprovarà una moció (4/11/96) de solidaritat amb el regidor d'HB, Ibon Arbulu, amb motiu del seu judici per insubmissió.

Amb la fi del govern PNB-PSE-IU-EB, l'any 99 les relacions entre l'Oficina Municipal per la Pau i l'Ajuntament de Bilbao es van refredar i el març del 2001 desapareix l'Oficina.

L'Ajuntament de Bilbao va mantenir l'Oficina de lleves i va continuar reclutant joves.

tarisme a nivell institucional a Bilbao i també va donar un suport important als grups, ja que podien tenir un canal obert amb l'equip de govern de l'Ajuntament. Però, amb la fi d'aquell govern i la no participació d'IU-EB al govern que sorgeix l'any 99, les relacions entre l'Oficina Municipal per la Pau i l'Ajuntament de Bilbao es van refredar i el març del 2001 desapareix l'Oficina.

CONCLUSIONS

Rendiments substantius i operatius

Els rendiments van ser baixos. Durant tota la fase de mobilització, l'Ajuntament de Bilbao va mantenir l'Oficina de lleves i, per tant, va continuar fent la feina de reclutar joves; van rebre militars; no es va apostar de forma explícita per la no col·laboració amb la PSS i tampoc no es va prendre cap mesura per la no aplicació de les inhabilitacions. L'únic que es va arribar a fer va ser declarar el municipi com a municipi antimilitarista i no violent, solidaritzar-se amb els insubmisos i obrir una oficina per la pau amb una secció d'antimilitarisme.

Rendiments simbòlics

El tema va tenir una certa presència a l'Ajuntament i, quan es presentava una estructura d'oportunitat política adequada, tenia ressò mediàtic i social. Dins d'alguns grups polítics es van realitzar debats i els grups antimilitaristes també van discutir internament; ara bé, sembla ser que cap de les dues discussions va tenir repercussions a l'hora de canviar les tàctiques d'uns i altres.

2.5 L'Ajuntament d'Hernani i el moviment antimilitarista

En el cas d'Hernani, el moviment antimilitarista sí que ha pogut i ha volgut implicar-se en el procés de polítiques públiques. El moviment –amb diferents graus d'èxit– hi ha tingut una presència destacada i ha actuat com un actor clau durant tot el procés. És més, podem dir que si no hi hagués estat, la majoria de decisions no s'haurien pres i, evidentment, no se n'hauria aplicat cap.

En el cas d'Hernani, el moviment ha tingut una presència destacada i ha actuat com un actor clau durant tot el procés.

ACTORS I DISCURSOS

Moviment antimilitarista

A Hernani, el moviment antimilitarista passa per les seves diverses etapes sota diferents formes organitzatives.

- Gairebé des de la transició fins el referèndum de l'OTAN, tenim el Comitè Antimilitarista i Antinuclear d'Hernani format per gent d'esquerres que es va trobar en la lluita contra la central nuclear que s'estava construint a Lemoiz. Malgrat la diversitat de les persones que l'integraven, les màximes impulsores van ser les persones properes a l'EMK-LKI (Euskadiko Mugimendu Komunista-Liga Komunista Iraultzailea)⁴. Pel que fa al discurs, es barrejava l'antinuclear amb l'antimilitarista i, en el moment de no regulació de l'objecció de consciència, donaven suport a la lluita per la objecció des d'un punt de vista pragmàtic i contra la utilització de l'energia nuclear. En un sentit més ampli, l'objectiu final era la desaparició dels exèrcits. Però després del referèndum de l'OTAN, arriba l'ocàs d'aquesta generació d'antimilitaristes, que van desaparèixer com a organització.

Des de la transició fins el referèndum de l'OTAN, el Comitè Antimilitarista i Antinuclear d'Hernani lluita per l'objecció de consciència i contra la utilització de l'energia nuclear.

- El 1990, d'entre els primers insubmisos que es

Els que van crear l'Hernaniko Mugimendu Antimilitarista KEM-MOC eren una nova generació que provenia de l'àmbit religiós.

presenten a Guipuzkoa, n'hi ha dos d'Hernani. És al voltant d'aquests dos insubmisos que es comença a organitzar un petit grup de persones. Els que van crear l'Hernaniko Mugimendu Antimilitarista KEM-MOC eren una nova generació que, des del principi, van tenir clar que un dels seus objectius havia de ser la intervenció i/o influència en el procés de polítiques públiques. La nova generació provenia d'una tradició diferent de la marxista antiautoritària dels anys 80 i, en principi, era gent organitzada en l'àmbit religiós. Mai van arribar a ser molts militants; la seva força residia en la bona implantació dins les xarxes d'influència i de presa de decisió. Pel que fa al discurs, el punt més important serà l'abolició del servei militar i, en general, la denúncia del militarisme i totes les seves conseqüències, tot plantejant una crítica a la societat i a l'organització del món. És per això que el seu discurs combina elements com la no violència, el pacifisme, el diàleg, el reconeixement del dret a l'autodeterminació i la solidaritat amb el Tercer Món.

- Un altre actor del moviment antimilitarista al municipi és la plataforma d'insubmisos Hernani Intsumisioa, que neix quan es jutgen els primers insubmisos d'Hernani. És llavors quan molts dels insubmisos pertanyents a l'esquerra abertzale que no militen a cap organització antimilitarista veuen que cal organitzar-se per fer front a la repressió. El 1993 es crea l'assemblea de caràcter antirepressiu Hernani Intsumisioa, que agruparà gairebé tots els insubmisos del poble i exercirà de portaveu i negociadora de les necessitats del moviment davant l'Ajuntament i els partits. L'assemblea funcionarà com una xarxa crítica, amb un conglomerat molt gran d'actors i amb molta heterogeneïtat i contradiccions. Dins Hernani Intsumisioa, el MOC serà el grup amb una major coherència, homogeneïtat i organització, a més de la seva participació dins la xarxa de polítiques públiques; el resultat de tot això és que, sovint, els representants

El 1993 es crea l'assemblea de caràcter antirepressiu Hernani Intsumisioa, que agruparà gairebé tots els insubmisos del poble.

d'Hernani Intsumisioa a l'Ajuntament seran membres del MOC. El seu discurs, però, era únicament antirepressiu a causa de la dificultat que suposava arribar a un acord entre els insumisos sobre altres qüestions.

Els partits polítics

És important saber que la correlació de forces marca molt les direccions dels debats i la competència entre partits polítics i ajuda a remarcar allò que és políticament correcte. Veiem, doncs, que a Hernani el vot és majoritàriament d'esquerres i nacionalista. Hi ha 17 regidors; HB acostuma a guanyar-ne 7-9; EA 3-4; PSE 2-3; PNB 1-2; EE 1-2; i altres partits n'han aconseguit un en alguna ocasió (IU-EB, Zutik! i PP).

- PSE: A les votacions sobre les mocions acostumava a mantenir les directrius imposades pel PSOE, és a dir, votava en contra o s'abstenia. En canvi, a nivell discursiu, sempre ha mantingut una postura favorable a la PSS i en contra de la criminalització dels insumisos.

- PNB: era un partit que mantenia una posició ambigua. Amb divisions internes, mantenia una postura favorable a la PSS i sostenia que l'impuls de la PSS faria desaparèixer el SMO. Es mostrava contrari a qualsevol infracció de la llei, tot i que li semblava injusta la criminalització dels antimilitaristes desobedients.

- EA: la seva posició era favorable a la PSS en un sentit semblant al del PNB però, quan va aparèixer l'estratègia de la insumissió, sempre va donar suport als antimilitaristes, tant a les votacions com a l'hora de mantenir-hi contactes. Per EA l'únic interlocutor vàlid era el MOC. Des de l'alcaldia veia que d'entre els insumisos hi havia molts militants de l'esquerra abertzale que aprofitaven la situació per des-

A Hernani hi ha 17 regidors i HB acostuma a guanyar-ne 7-9.

El PNB es mostrava contrari a qualsevol infracció de la llei, tot i que li semblava injusta la criminalització dels antimilitaristes desobedients.

estabilitzar el seu govern a l'Ajuntament i aquest fet va forjar certes desconfiances, sobretot per part de l'alcalde.

- EE: va ser el primer partit polític parlamentari que va defensar posicions antimilitaristes clares al poble. Va donar suport al Comitè Antimilitarista i Antinuclear i mostrava molta sensibilitat pel tema. Tot i així, a mesura que avançaven els anys, la seva postura es va anar moderant i es va quedar a mig camí entre la del PNB i la d'EA. Des del 1991, es troben immersos en el seu procés de desintegració i acaben quedant fora de l'escenari polític, justament en el moment important del debat al voltant de la insubmissió.

- IU-EB: és la continuació d'EE quan aquesta formació desapareix de l'Ajuntament. La postura com a IU-EB, però, es caracteritza per un compromís més gran amb el moviment. A l'Ajuntament, posen la seva veu i el seu vot a disposició de l'Hernaniko Mugimendu Antimilitarista KEM-MOC.

- HB: el mateix que hem dit per l'HB de Bilbao val per la d'Hernani, amb la diferència que, un cop realitzat el seu gir cap a l'antimilitarisme, el seu gran pes al municipi (ha estat sempre la força més votada) ha afavorit els objectius del moviment.

- Zutik!: van ser els qui, des de bon principi, van impulsar més l'antimilitarisme mitjançant el Comitè Antimilitar i Antinuclear. Es pot dir que, fins els anys noranta, l'àmbit de l'antimilitarisme només es treballava des de Zutik! Però com que no es van arribar a presentar a les eleccions fins l'any 1991, el seu poder d'influència al consistori era petit i, a més, topaven amb la impossibilitat de pressionar HB, que era el partit polític per al qual demanaven el vot, perquè no sabien quina era la seva aportació real en vots. Hauríem d'afegir-hi el fet que, durant la segona meitat dels 80, els seus militants ja no eren pas joves; generalment eren de la generació que ja havia superat la tessitura mili/objecció (els que tenien causa

Un cop realitzat el gir d'HB cap a l'antimilitarisme, el seu gran pes a Hernani ha afavorit els objectius del moviment.

Fins els anys noranta, l'àmbit de l'antimilitarisme només es treballava des de Zutik!

pendent amb l'objecció van rebre l'amnistia encoberta amb la regulació de la PSS feta el 1988) i tot això dificultava la promoció de les seves posicions antimilitaristes entre els joves, amb qui no tenien massa contacte. Als anys noranta aconseguen un regidor, situació que exercirà pressió sobre l'HB d'Hernani que tendirà cap a l'adopció d'unes postures més comprensives vers el moviment. Però al mateix temps, el partit es confirma com la veu de la gent de 30 i 40 anys que no té continuïtat amb noves generacions de joves al seu si; així doncs, a Zutik! no tindran un grup de joves que es pugui comunicar amb la joventut del poble. El fet que a Hernani no existís la plataforma antimilitarista Kakitzat que Zutik! havia impulsat a tot Euskadi i que tenia grups de treball a localitats veïnes com Donostia i Errenteria és força significatiu.

Als anys noranta Zutik! aconseguix un regidor, situació que exercirà pressió sobre l'HB d'Hernani, que adoptarà unes postures més comprensives vers el moviment.

CRONOLOGIA I ESDEVENIMENTS

Les primeres lluites (1978-1988)

Durant aquesta primera etapa, a Hernani hem de distingir dos períodes. El primer, molt influenciat pel moviment antinuclear (posteriorment antiOTAN), s'allarga fins el 1986; el segon, definit per un *impasse* i una transició causats pel canvi generacional de la lluita antimilitarista, arriba fins el 1989.

Primer període (fins el 1986): principi i fi d'un cicle

Durant aquest període, tant a Hernani com a la resta d'Euskadi, els moviments socials de caràcter únicament antimilitarista no tindran una presència forta dins la societat, sobretot perquè el tema de la central nuclear de Lemoiz acapara tota l'atenció. En aquest context, es crearà el Comitè Antimilitarista i Antinuclear d'Hernani, molt lligat als sectors de l'esquerra extraparlamentària (l'EMK i l'LKI) i amb una

Durant aquest període, es crea el Comitè Antimilitarista i Antinuclear d'Hernani, molt lligat als sectors de l'esquerra extraparlamentària (l'EMK i l'LKI).

bona receptivitat per part d'Euskadiko Ezkerra. Per bé que dins l'àmbit purament antimilitarista va arribar a fer ben poca cosa, l'any 1985, durant la seva última fase d'existència, va impulsar una moció que feia una crida a l'Ajuntament perquè no col·laborés amb l'exèrcit en el reclutament dels joves d'Hernani i perquè rebutgés la nova llei d'objecció de consciència, ja que no recollia les peticions que es formulaven des del moviment per l'objecció. La moció va ser aprovada amb el vot afirmatiu d'HB (el partit que governava l'Ajuntament), EE i tres regidors dels cinc que hi tenia el PNB.

Segon període (1987-89/90):
la travessa del desert

Aquest és un moment d'*impasse* causat pel buit que sorgeix amb el canvi generacional en la lluita antimilitarista. No hi ha cap grup ni organització i, en conseqüència, el gruix del pes del discurs antimilitarista recau sobre les espatlles de l'EMK-LKI, que no té militants joves. El resultat de la combinació de la manca d'un moviment social que pressioni i exerceixi el control sobre les decisions preses a l'Ajuntament i de la postura ideològica que manté el MLNV (Movimiento de Liberación Nacional Vasco) respecte l'antimilitarisme serà que la moció aprovada el 85 per l'Ajuntament governat per HB no s'aplicarà.

Amb l'absència d'un col·lectiu antimilitarista, els partits intentaven canalitzar la posició generalitzada contra el servei militar mitjançant formes d'anticipació política.

L'absència d'un col·lectiu antimilitarista també va dur a un escenari on els partits intentaven canalitzar la posició generalitzada contra el servei militar mitjançant formes d'anticipació política. Ara bé, totes aniran en la direcció d'afavorir la implantació de la PSS.

El sorgiment d'una nova generació (1989-1991)

Quan, a finals del 1989, sorgeix l'estratègia de la insubmissió, dins els diferents partits es comença a

obrir un debat al voltant d'aquesta postura de desobediència civil que havien adoptat diferents joves arreu de l'Estat.

Un reflex d'aquesta situació serà l'inici d'aquesta etapa a Hernani. Des dels partits es faran moltes propostes per no impulsar la PSS i no col·laborar amb l'exèrcit. Amb tot, la divisió sociopolítica existent entre els partits del Pacte d'Ajuria Enea i HB farà impossible que es consensuï una moció i es tiri endavant. Davant d'aquest panorama, els anys següents de desenvolupament de la insubmissió es podien haver convertit en un «voler i no poder» si no hagués sorgit un col·lectiu antimilitarista que estava al marge de qualsevol afinitat partidista i que va desenvolupar la capacitat d'estendre ponts entre els partits i tirar endavant diferents proposicions, moltes vegades actuant fins i tot com a intermediari entre els diferents partits.

El 1990 neix el KEM-MOC. Una de les seves primeres actuacions serà la presentació, aquell mateix any, d'una proposició a l'Ajuntament per tal d'obrir una oficina d'informació sobre l'objecció i la insubmissió de la qual s'encarregarien ells mateixos. HB no hi va posar cap problema i, a través d'un decret municipal, va donar via lliure a aquesta idea i a la subvenció corresponent. Aquesta va ser la primera vegada que l'antimilitarisme va començar a aparèixer a les polítiques públiques en la fase d'implementació.

L'any 1991 canvia l'equip de govern, que passa el poder a una coalició entre els partits del Pacte d'Ajuria Enea (EA-EE-PNB-PSE) encapçalada per EA. Aquest canvi al Govern de l'ajuntament no té incidència en la feina del MOC, que continua essent l'únic referent antimilitarista a Hernani i continua mantenint bones relacions amb l'Ajuntament. És més, el nou equip de govern començarà a aplicar la decisió presa l'any 1985 de no col·laborar amb l'exèrcit gràcies a la persuasió del MOC.

Des dels partits es faran moltes propostes per no impulsar la PSS, però la divisió sociopolítica existent entre els partits del Pacte d'Ajuria Enea i HB farà impossible que es consensuï una moció.

El 1990 neix el KEM-MOC que trenca la divisió partidista i rellança el moviment amb el suport de l'Ajuntament.

L'eclosió popular de la insubmissió (1992-1995)

Entre les diferents mocions aprovades, destaca la de no col·laborar amb la PSS, una qüestió que s'afegia a la no col·laboració amb l'exèrcit a l'hora d'allistar els joves.

Hernani va ingressar a l'associació de municipis insubmisos bascos EUDIMA el 19 de febrer del 1996 amb els vots d'HB-Zutik!, IU-EB i tres dels quatre regidors d'EA.

Durant aquesta etapa a Hernani l'ambient es va tornar molt irriant; l'enfrontament entre els partits del Pacte d'Ajuria Enea i HB va arribar a crear situacions de molta tensió, enemistats personals i odis. Enmig d'aquest panorama, el MOC d'Hernani comença a presentar mocions que s'aniran aprovant. Abans de presentar la moció, el MOC sempre procurava aconseguir el màxim de suport per part dels partits. Va resultar, doncs, que aquestes mocions van aconseguir els nivells més alts de consens i van trencar la política de blocs. D'entre les diferents mocions que es van aprovar, cal destacar la de no col·laborar amb la PSS, una qüestió que s'afegia a la no col·laboració amb l'exèrcit a l'hora d'allistar els joves.

D'altra banda, és l'època en què comencen els judicis contra els insubmisos i l'acció antimilitarista anirà dirigida bàsicament en un sentit antirepressiu. És en aquest context que neix l'assemblea d'insubmisos del municipi Hernani Intsumisioa. El resultat d'aquest treball seran les grans mobilitzacions que es faran contra les detencions, els judicis, etc. Sembla que l'Ajuntament corri darrera el carro dels insubmisos tot atenent les peticions que se li fan; també són fruit d'aquest treball les autoinculpacions de regidors i de l'alcalde. El que aconsegueix la repressió és que el suport a la insubmissió es generalitzi i que la pressió social a Hernani sigui tan forta que fins i tot el PSE d'Hernani afirmi que com a agrupació local no està en contra de la insubmissió.

El refredament (1996-1999)

El poble va ingressar a l'associació de municipis insubmisos bascos EUDIMA el 19 de febrer del 1996 amb els vots favorables d'HB-Zutik!, IU-EB i tres dels

quatre regidors d'EA (l'alcalde es va abstenir per no tenir problemes amb la justícia).

A partir d'aquest moment, els judicis van començar a perdre rellevància política –s'enjudiciava d'ofici–, cada vegada s'anava menys a la presó, fins que aquesta va desaparèixer com a càstig per als insumisos. És llavors que el moviment insumís comença a difuminar-se: Hernani Intsumisioa anirà desapareixent pel seu caràcter antirepressiu. A tot plegat, una vegada més, caldria afegir-hi l'ambient polític, que motiva que la Junta de Portaveus –en una sessió celebrada el 24 de febrer del 1998– decideixi sortir d'EUDIMA tot alegant que aquesta ha estat instrumentalitzada per HB. IU-EB i HB recordaran, però, que la decisió no pot ser definitiva fins que no es ratifiqui en un ple (mai es va arribar a ratificar).

El 1999, per cansament, desapareix l'oficina d'objecció i insumissió del KEM-MOC. Les persones que hi continuaven militant van passar a treballar al MOC de Donostia.

El 1999, per cansament, desapareix l'oficina d'objecció i insumissió del KEM-MOC.

CONCLUSIONS

Les etapes o punts d'inflexió del moviment antimilitarista es confirmen. En el cas d'Hernani, veiem com el moviment es revitalitza i guanya noves adhesions l'any 1991 durant la Guerra del Golf; la primera meitat dels 90 amb els empresonaments d'insumisos, i el 1996 amb l'entrada en vigor del nou Codi Penal.

Rendiments substantius i operatius

Un rendiment altíssim: l'Ajuntament no ha col·laborat amb l'exèrcit, no ha aplicat les inhabilitacions als insumisos, no ha col·laborat amb la PSS i ha donat cobertura legal i institucional al moviment mitjançant les declaracions de suport econòmic i moral, les

L'Ajuntament d'Hernani acaba donant cobertura legal i institucional al moviment.

L'Ajuntament d'Hernani ajuda a crear i subvenciona una oficina d'informació sobre l'objecció i la insubmissió gestionada pel MOC.

autoinculpacions des de l'Ajuntament i les facilitats per crear una oficina d'informació sobre l'objecció i la insubmissió.

El moviment ha participat molt dins la xarxa de polítiques públiques. Pel que fa a les propostes, tenia un canal obert permanentment i, al mateix temps, se li adreçaven totes les consultes relacionades amb els temes antimilitaristes. Pel que fa a l'oficina, aquesta era gestionada pel MOC; l'Ajuntament hi posava la infraestructura i donava una subvenció a l'oficina i al MOC com a grup antimilitarista.

Rendiments simbòlics

Amb aquest nou moviment, es van recuperar les dinàmiques assembleàries i d'inserció de diferents demandes a l'Administració, sense passar per la relació directa amb cap partit.

Amb el sorgiment d'aquest nou moviment, es van recuperar les dinàmiques assembleàries i d'inserció de diferents demandes a l'Administració, sense passar per la relació directa amb cap partit. Al seu torn, els partits van haver de sucumbir, en part, davant la força del moviment social.

Va cohesionar molt el municipi al voltant d'un sentiment de solidaritat que anava més enllà de les diferents opcions polítiques. A tot això hi ajudava el fet de veure tot tipus de persones, de diferents orígens polítics i socials, entre els insubmisos.

Es va impulsar, especialment des del MOC, un exercici de debat molt sa sobre la violència. Fins llavors, la majoria social d'HB al poble, a través de diferents mecanismes de control social, havia impedit que els debats sobre la violència cristal·litzessin més enllà de l'àmbit institucional.

2.6 La insubmissió i el Parlament basc

Durant els anys en què el moviment antimilitarista va dur a terme l'estratègia de desobediència civil, el tema de la insubmissió i l'antimilitarisme va tenir una gran repercussió al Parlament basc. Tot plegat, afa-

vorit per la gran receptivitat que mostrava històricament el nacionalisme envers el tema, sobretot gràcies a un sistema foral que en altres èpoques havia permès als bascos l'opció de no fer el Servei Militar Obligatori. Aquest fet va crear un ambient de certa empatia entre el moviment i els parlamentaris nacionalistes.

Ara bé, les relacions entre el Parlament basc i els insumisos sempre han estat complexes i, en alguns casos, extremadament conflictives, ja que principalment estaven determinades per l'heterogeneïtat dels grups antimilitaristes, les diferents estratègies que aquests prenien i la situació política problemàtica que vivia Euskadi.

Les relacions entre el Parlament basc i els insumisos sempre han estat determinades per l'heterogeneïtat dels grups antimilitaristes, les seves estratègies i la situació política problemàtica d'Euskadi.

ACTORS I DISCURSOS

El moviment antimilitarista per la insumissió

Malgrat les divergències de criteri dins les diferents organitzacions, tot el moviment té clar que la desobediència civil ha de ser la seva estratègia comuna i que, per tant, l'actuació s'ha de realitzar des de fora del procés de polítiques públiques formal per tal de poder arribar a tenir-hi influència.

En relació al Parlament basc, es generalitza la decisió de no dirigir-s'hi directament. Hi haurà gent del moviment, però, que parlarà i fins i tot negociarà mocions i proposicions no de llei amb diferents grups parlamentaris i partits.

Els partits polítics

En general podríem distingir dos blocs. Un dels blocs l'integraven els partits que més tard signarien la Declaració de Lizarra i que sempre han tingut majoria al Parlament: EAJ-PNB, HB-EH, EA, EB-IU i EE mentre va existir com a força independent. D'entre tots ells, el suport més clar a l'estratègia de la insum-

El suport més clar a la insubmissió el mostraran EA i EB-IU.

El bloc format pel PP, PSE-EE-PSOE i UA era contrari a la insubmissió.

missió el mostraran EA i EB-IU. Pel que fa a HB, va passar de ser pro servei militar a defensar la insubmissió, tot i que amb uns nivells d'implicació molt baixos al Parlament a conseqüència de la seva habitual absència en aquesta cambra. EAJ-PNB va mantenir una postura més respectuosa amb les lleis vigents. És per això que la majoria de les proposicions no de llei s'havien de negociar amb els demòcrata-cristians bascos per tal que poguessin tirar endavant.

El segon bloc, minoritari, estava format pel PP, PSE-EE-PSOE i UA. La seva característica principal era que tenien una concepció d'estat més desenvolupada i, per tant, contrària a la insubmissió; tot i així, la postura va anar canviant a tots els partits. Així UA, davant la gran simpatia que despertava el moviment dins la societat basca i essent un partit extremadament populista, el 1993 canvia d'actitud respecte al tema de la insubmissió i vota a favor de la proposició no de llei presentada pels nacionalistes moderats. El PP, com que no tenia responsabilitats de govern, va advocar per no penalitzar els insubmisos amb la pressió i després va impulsar la professionalització. Per últim, els socialistes bascos, entre la barreja de valors de l'esquerra tradicional i el seu paper al govern, varen ser els més crítics amb el moviment.

Parlament i Govern bascos

Durant aquests anys, el Parlament basc ha experimentat petites variacions entre legislatures pel que fa a la seva composició. Prenent la perspectiva de deu anys, però, hauríem de qualificar aquests canvis amb una importància mitjana perquè, tot i que és innegable que el partit central en el joc parlamentari sempre ha estat EAJ-PNB, també és veritat que la representació dels partits d'àmbit estatal gairebé s'ha doblat gràcies al creixement progressiu de l'espai de centredreta espanyolista.

Pel que fa al Govern basc, d'ençà de l'aparició de la insubmissió va estar format per nacionalistes moderats i socialistes bascos, tret de l'any de govern exclusivament nacionalista. Aquestes coalicions, però, deixaven de funcionar quan es feia referència al tema de la insubmissió, davant del qual els membres de la coalició optaven per diferents postures. De tota manera, el més destacable en el cas de la insubmissió és que, des del principi, els partits nacionalistes van arribar a sumar més de la meitat dels escons del Parlament basc. Aquest factor va jugar a favor del moviment, tot possibilitant que es discutissin i s'aprovesin un nombre important de proposicions no de llei als plens.

CRONOLOGIA I ESDEVENIMENTS

*Primera etapa:
entre la confusió i la tradició (fins el 1991)*

Seran uns anys intensos i un xic desordenats. Els partits quedaran fora de joc davant dels joves antimilitaristes que proposen la insubmissió com a estratègia de lluita contra la mili i l'exèrcit. Els nacionalistes moderats, amb una tradició que procurava connectar amb els furs, sempre havien mostrat una posició contrària al servei militar. Potser és per això que eren receptius amb el moviment (sobretot EA i EE), tot i que no acabaven d'entendre l'estratègia desobedient i, per tant, contrària a la llei. Així doncs, des d'aquests partits i a través dels seus militants que optarien per l'estratègia desobedient, s'intentaria conjugar la insubmissió amb els furs.

Mentrestant, HB es mostrava a favor del servei militar i desconfiava d'un moviment que l'avançava per l'esquerra i posava sobre la taula la figura dels joves objectors de consciència com a represaliats i, a més, exercint la no violència. La resta de partits

Des del principi, els partits nacionalistes van sumar més de la meitat dels escons del Parlament basc, tot possibilitant que es discutissin i s'aprovesin un nombre important de proposicions no de llei favorables a la insubmissió.

El 1991, la coalició de govern nacionalista (EAJ-PNB, EA, EE) aconsegueix tirar endavant una proposició no de llei que advoca per l'abolició del servei militar.

estatalistes i UA es posicionaven a favor de fer complir la llei.

Durant aquest període, s'aproven tres proposicions no de llei sobre el tema. Les dues primeres, impulsades pels nacionalistes moderats l'any 1989, prenen partit contra les darreres detencions de joves bascos objectors de consciència, contra els judicis i a favor d'una reforma de la llei d'objecció. Són pròpies de l'any en què s'aproven; ens trobem als inicis del moviment i es nota la manca de concreció. Però l'any 1991, amb el moviment més assentat i amb uns contactes més estables entre els partits, la coalició de govern nacionalista (EAJ-PNB, EA, EE), tot aprofitant el debat obert a les Corts espanyoles, aconsegueix tirar endavant una proposició no de llei presentada per EA que advoca per l'abolició del servei militar. Després de les negociacions amb el PNB, però, s'arriba a l'acord de «propugnar la necesidad de llegar a la supresión del SMO», tot suavitzant els termes.

Segona etapa:

el suport augmenta (del 1992 al 1995)

Dins la societat, les mobilitzacions i les organitzacions que tracten el tema de la insubmissió continuen augmentant. Cada vegada són més els ajuntaments que es declaren insubmisos i no col·laboren amb l'exèrcit; es comença a celebrar l'Intsumiso Eguna (dia de l'insubmís) i es creen associacions de familiars i amics que mantenen entrevistes amb magistrats, polítics, diputats i alcaldes.

El Parlament basc no pot impulsar mesures polítiques tan agosarades com les dels ajuntaments insubmisos.

Però al Parlament basc el ritme es mantindrà moderat. El Parlament no pot impulsar mesures polítiques tan agosarades i compromeses com les dels ajuntaments insubmisos i la seva bona voluntat no pot anar més enllà de les simples declaracions i autoinculpacions de parlamentaris.

De tota manera, durant aquests anys, quan HB

adopta l'estratègia de la insubmissió, els partits estatals intentaràn desprestigiar el moviment pel fet que en el seu si hi hagi gent de l'esquerra abertzale. Els defensors de la insubmissió al Parlament (bàsicament EA i EB-IU) hauran de tornar a reafirmar la seva oposició a qualsevol exèrcit, ja sigui basc o espanyol.

Pel que fa a les proposicions no de llei, gairebé s'acaba institucionalitzant la pràctica d'aprovar-ne una cada dos anys. L'any 1993 i el 1995, s'aprovaran sengles declaracions sobre la insubmissió i l'antimilitarisme. El 1993, EA/EUE/PNB presenten una proposició que advoca per la despenalització de la insubmissió i insta les autoritats competents a solucionar el problema. Per la seva banda, el PP proposa que la penalització que reben els insubmisos no sigui la presó, proposta que rep la sorprenent adhesió del PSE.

El 1995, amb els vots favorables de PNB, EA, EB-IU i UA, s'aprova una altra proposició no de llei en condicions semblants a la del 1993; però en aquesta ocasió, la decisió va quedar totalment enfosquida per dos esdeveniments que es van produir a la sala del Ple. Un va ser el que van protagonitzar diversos insubmisos que, des d'un dels laterals reservats al públic, van començar a cridar consignes a favor de la insubmissió i a llençar pamflets que criticaven la implicació del Govern basc i l'Ertantza a l'hora de detenir els insubmisos en nom de la legalitat. Els joves van ser expulsats de la sala, tot deixant ben clares les contradiccions en què queia el Govern quan donava suport als insubmisos i, al mateix temps, els empresonava.

Però l'incident que eclipsaria i trauria tot el protagonisme a l'aprovació de la proposició no de llei va ser el que va protagonitzar el portaveu i parlamentari d'HB, Mikel Zubimendi, quan li tocava el torn per parlar. Va sortir a parlar amb dues fotos de Lasa i Zabala i va connectar el tema de la insubmissió amb el de la guerra bruta, per acabar parlant del GAL i finalitzar la

Els partits estatals intentaràn desprestigiar el moviment pel fet que en el seu si hi hagi gent de l'esquerra abertzale.

L'any 1993 i el 1995, s'aprovaran sengles declaracions sobre la insubmissió i l'antimilitarisme.

seva actuació amb l'abocament d'una bossa de calç a l'escó que habitualment ocupava el conseller de Justícia Ramón Jáuregi (PSE-EE). I, enmig de tot això, la insubmissió restava oblidada per fotògrafs, periodistes, etc.

Tercera etapa:

la fi d'una reivindicació (del 1996 al 1999)

El 1996 s'aprova una proposició no de llei on es manifesta el suport incondicional als ajuntaments que no col·laboren amb l'exèrcit ni amb la PSS i es demana la suspensió dels articles del nou Codi Penal que propicien la «mort civil» dels insubmissos.

L'aprovació del nou Codi Penal, la presència per primera vegada en la història del Parlament basc d'EB-IU a la cambra i la força que ha anat adquirint l'Associació de Municipis Insubmisos Bascos (EUDI-MA) portarà el Parlament a trencar amb la dinàmica d'aprovar, cada dos anys, una declaració sobre el tema. A resultes d'això, el 1996 s'aprova una proposició no de llei d'EB-IU –que compta amb els vots de PNB i EA– on es manifesta el suport incondicional als ajuntaments que no col·laboren amb l'exèrcit ni amb la PSS i es demana la suspensió dels articles del nou Codi Penal que propicien la «mort civil» dels insubmissos.

A partir d'aquest moment, i amb l'arribada de l'ocàs del SMO, el tema s'anirà refredant, tant dins la societat com en el Parlament; tant és així que, per exemple, la iniciativa de proposició no de llei que va presentar EB-IU en referència a la no aplicació de les penes d'inhabilitació als insubmisos bascos del 1999 no va ni aconseguir ser admesa a tràmit. Aquesta situació no va suscitar cap protesta important per part de la societat civil i, per tant, la insubmissió s'havia convertit en un tema que ja no era susceptible de provocar cap cost polític.

CONCLUSIONS

Rendiments substantius i operatius

La presència recurrent del tema antimilitarista al Parlament basc és el rendiment més destacable en aquest cas. El conflicte de la insubmissió, que té una gran repercussió social, ha aconseguit introduir-se entre els escons dels diputats, ja que ha aconseguit que diferents grups parlamentaris impulsessin proposicions no de llei i que molts càrrecs públics s'autoinculpecessin.

Pel que fa a les coses que s'han aprovat, tenint en compte les capacitats del Parlament basc, podem pensar que han estat força nombroses, per bé que no podien tenir més que un caràcter simbòlic.

Rendiments simbòlics

El Parlament basc és una font constant d'informació als mitjans de comunicació. Els debats que es produeixen a l'hemicicle tenen una ressonància mediàtica garantida que manté el debat a moltes esferes.

La pressió social ha estat tan forta, que tots els grups parlamentaris han hagut de sospesar els costos i els beneficis del seu posicionament. N'és un resultat visible l'oscil·lació que han experimentat tots els grups parlamentaris cap a postures més favorables i comprensives cap a la insubmissió de les que tenien als inicis del conflicte.

S'ha contribuït a difondre els ideals antimilitaristes entre els partits i a augmentar les declaracions, debats i proposicions aprovades sobre els altres fronts de l'antimilitarisme.

La insubmissió ha aconseguit que diferents grups parlamentaris impulsessin proposicions no de llei i que molts càrrecs públics s'autoinculpecessin.

La pressió social ha estat tan forta, que tots els grups parlamentaris han hagut de sospesar els costos i els beneficis del seu posicionament.

II. ACCIÓ COLLECTIVA I XARXA CRÍTICA DE SUPORT A L'OKUPACIÓ

1. Les etapes, els actors i els rendiments

L'evolució de l'okupació des de 1984 fins a l'actualitat es caracteritza per una dinàmica de canvi bàsicament per la confluència de tres factors: l'entrada de noves sensibilitats en el moviment en els darrers cinc anys, l'aprovació del nou Codi Penal que penalitza explícitament l'okupació i l'accés del moviment a l'opinió pública a través dels mitjans de comunicació de masses.

La penalització de l'okupació en el nou Codi Penal, que entra en vigor el 1996, marca la separació de la història del moviment en dues clares etapes i l'inici d'una expansió considerable. Segons la comissió d'estudi sobre el moviment «okupa» de la Secretaria General de Joventut de la Generalitat de Catalunya, el 1998 es calcula que a Catalunya hi ha unes 150 cases okupades (abans del 96 no arribaven a les 40), concentrades majoritàriament a Barcelona ciutat⁵, on d'altra banda segons dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) de 1997 existeixen més de 70.000 edificis que no s'utilitzen, molts d'ells abandonats. Per la seva banda, a Euskadi existeixen prop d'un centenar de *gazte asanbladas*⁶ i desenes de *gatzetxes*⁷ per tota la geografia basca.

Per una banda l'okupació es pot entendre com a estratègia de mobilització social per dur a terme un projecte transformador que respon a una ideologia concreta i prèviament definida. Una altra visió correspondria a l'okupació com a mitjà per dur a terme projectes d'experimentació personal i col·lectiva, seguint pautes de comportament alternatives, sota una lògica de desobediència quotidiana entre els integrants del col·lectiu i sense un projecte alternatiu concret de

La penalització de l'okupació en el nou Codi Penal del 1996 marca dues etapes en la història del moviment i l'inici d'una expansió considerable.

El 1998, a Catalunya hi ha unes 150 cases okupades, la majoria a Barcelona ciutat.

societat. Evidentment aquestes dues categories teòriques no son taxatives, sinó que responen als dos extrems del *continuum* on se situarien les diverses experiències.

1.1 Primera etapa: 1984-1996.

Dels inicis a l'entrada en vigor del nou Codi Penal. Naixement, obertura i consolidació del moviment

Malgrat que hem decidit agrupar en una sola etapa tot el període previ a l'entrada en vigor del nou Codi Penal, dins aquests primers dotze anys d'okupació a Catalunya i Euskadi podem trobar alguns elements de canvi o punts d'inflexió, com la major obertura del moviment a partir de 1992 a Catalunya, amb l'entrada en l'escenari okupa de plantejaments més globals i oberts que en les primeres okupacions, derivats de la incidència del moviment estudiantil i de l'antimilitarista, entre d'altres. A Euskadi, els primers 90 s'okupa el Gazte Lokala de Deusto, que respon també a altres perfils i que està associat amb l'inici d'un ampli moviment de gazte asanbladas.

A Catalunya, la primera okupació es produeix a Gràcia el 1984 i té com a referent el moviment *squatter*, amb una estètica i ideologia *punk*.

A Euskadi apareix un doble model de gaztetxes, els que són cedits pels ajuntaments i els que s'okupen i acaben essent desallotjats.

A Catalunya, la primera okupació es produeix al barri de Gràcia el 1984 i té com a referent el moviment *squatter*, amb una estètica i ideologia *punk*. Es tracta, en definitiva, d'«okupapisos» amb plantejaments polítics radicals. És en aquest barri on es generalitzen les okupacions com a forma d'accedir a un habitatge. A Euskadi comencen les okupacions a zones de Guipuzkoa com l'Urola o Donostialdea (Andoain, Antzuola, Azkoitia, Oñati...). Des d'un primer moment apareix un doble model de gaztetxes, els que davant una llarga tradició d'autoorganització dels joves són cedits pels ajuntaments, i els que s'okupen i acaben essent desallotjats entre durs enfrontaments (p. e. Orereta, Elgoibar o Azkoitia).

En aquest context, a Catalunya sorgeix el primer

embrió de l'Assemblea d'Okupes de Barcelona, que servirà per coordinar sobretot les cases de Gràcia i Guinardó, i que tindrà certa continuïtat entre 1989 i 1992. A Euskadi, el col·lectiu Katakarak, assemblea de grups polítics, musicals i culturals de Iruñea (Pamplona) impulsarà okupacions tan emblemàtiques com la de la Gazte Asanblada de Bilbao a l'antic edifici de la Borsa o el Gatzetxe de Vitoria-Gasteiz.

El primer element de canvi a Catalunya es produeix precisament el 1992, quan les mobilitzacions contra els jocs olímpics desemboquen en una denúncia contundent de l'especulació immobiliària mitjançant les okupacions de Murtra, Poble Nou i el Casal Popular del Guinardó. La vinculació del moviment universitari d'esquerra radical amb l'okupació s'inicia amb La Garnatxa, de la qual en resultarà l'actual Centre Social Autogestionat Hamsa, al barri de Sants. Altres punts de contacte amb l'entorn universitari seran el Col·lectiu de solidaritat amb al rebel·lió zapatista i les campanyes contra el Fons Monetari Internacional (FMI) i contra l'Europa del capital. Es pot dir que als anys 94-95 es consoliden els vincles entre moviment okupa i moviment estudiantil radical. Paral·lelament, es produeix, a través del CAMPI (Col·lectiu Antimilitarista per la Insubmissió), una «sortida de les cases» i una voluntat de treballar en altres camps, com l'antimilitarisme, que transcendeixen l'estricta okupació i el seu entorn més tancat.

A Euskadi, de la mateixa manera que els centres socials a Catalunya, els gatzetxes no són una finalitat en si mateixos, sinó que formen part d'un moviment juvenil alternatiu de protesta més ampli. No tenen una forma d'organització determinada ni una ideologia definida més enllà de l'anticapitalisme, sinó que en el seu interior hi conviuen sectors de gent inconformista molt heterogenis: ecologistes, esquerra radical, feministes, anarquistes, punks, etc. La seva forma de funcionament és assembleària i indepen-

El primer element de canvi a Catalunya es produeix el 1992, quan les mobilitzacions contra els jocs olímpics desemboquen en una denúncia de l'especulació immobiliària mitjançant les okupacions de Murtra, Poble Nou i el Casal Popular del Guinardó.

Els rendiments del moviment en la primera etapa són la consolidació i la generació de xarxes amb altres moviments socials alternatius i/o radicals i la difusió del seu discurs.

dent; per tant, cada gatztetxe té la seva dinàmica pròpia. En un principi, molts dels gatztetxes es posen en contacte amb els ajuntaments per tal d'aconseguir la regularització del local sempre que es respecti el caràcter assembleari i autogestionari del col·lectiu. A partir d'aquí, les negociacions poden evolucionar des de la quasi-legalització del local (cas de Vitoria-Gasteiz en alguna època), fins a la repressió del moviment i els desallotjaments (cas que es dona a Bilbao).

Els principals rendiments que obté el moviment en aquesta primera etapa són bàsicament de caràcter intern i simbòlic. D'una banda pel que es refereix a la consolidació, articulació i generació de xarxes amb altres moviments socials alternatius i/o radicals; i de l'altra, pel que fa a la difusió d'un discurs que es pot emmarcar fàcilment en els marcs dominants, la rehabilitació d'espais abandonats per a un ús social o d'habitatge i la lluita contra l'especulació immobiliària. A més, l'experimentació de formes de vida contraculturals, doten al moviment d'un fort component identitari.

La resposta dels poders públics arriba en forma repressiva a través de l'article 245.2 del nou Codi Penal, que penalitza l'okupació pacífica d'immobles, i de l'inici d'una espiral de desallotjaments que l'entrada en vigor del nou Codi Penal empara. D'aquesta manera un fet que amb anterioritat corresponia a la jurisdicció civil, com acte il·legal, correspon ara a la penal i és tipificat com a delicte. El sistema judicial i policial no necessita esperar la denúncia d'un propietari, sinó que fins i tot pot actuar d'ofici, ordenant i executant desallotjaments.

L'estratègia de forta repressió contra el moviment per part de les institucions suposarà, però, la revitalització i el creixement d'aquest i de la xarxa crítica de suport a l'okupació.

1.2 Segona etapa. 1996-2001. Del desallotjament del Cinema Princesa als nostres dies. Repressió, creixement del moviment, resposta organitzativa, increment de la mobilització i entrada a l'agenda mediàtica i política

Aquesta darrera etapa dibuixa l'escenari en el qual ens trobem a l'actualitat, amb unes estructures d'oportunitat política (EOP) tancades a l'hora de rebre les demandes del moviment, i una resposta bàsicament repressiva pel que fa a les polítiques. El moviment reacciona radicalitzant la seva estratègia d'enfrontament i incrementant la seva presència pública i la seva xarxa de solidaritats. Ens trobem probablement amb els inicis de la conformació d'una xarxa crítica al voltant del moviment, a la qual se li nega de ple l'entrada en l'arena de les polítiques públiques.

Malgrat que se succeeixen els actes i manifestacions en solidaritat amb els i les okupes del Cinema Princesa de Barcelona, centre social emblemàtic del moviment, i es tiren endavant recursos judicials contra l'ordre de desallotjament, el 28 d'octubre de 1996 es produirà l'esdeveniment que segons tots els entrevistats desencadena l'entrada definitiva de la temàtica okupa en l'agenda pública. Un impressionant dispositiu policial assalta el cinema okupat a les sis del matí i aconsegueix desallotjar-lo després de dues hores i mitja d'enfrontaments.

El dia 11 de gener de 1997, sis dels detinguts arran de la manifestació contra el desallotjament del cinema són condemnats a penes de vuit anys de presó i 56 retencions de cap de setmana.

La manifestació més massiva de suport a l'okupació es produeix el 28 de febrer de 1997 a la nit, quan cinc mil persones recorren el centre de Barcelona per acabar al barri de Sants en una concentració davant

La darrera etapa dibuixa l'escenari actual amb unes estructures d'oportunitat política tancades a l'hora de rebre les demandes del moviment, i una resposta bàsicament repressiva pel que fa a les polítiques.

El Cinema Princesa de Barcelona, centre social emblemàtic del moviment, és desallotjat el 28 d'octubre de 1996.

del Centre Autogestionat Hamsa que tenia ordre de desallotjament per al dia següent. La manifestació fa tirar enrera, un cop més, els propietaris de la fàbrica okupada.

En aquest context de forta repressió i creixement de les simpaties vers el moviment, cal entendre els fets del 15 de març de 1997, quan se celebra un concert multitudinari al Born en suport al moviment. La xifra d'assistents supera les 10.000 persones i la col·laboració de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB) es decisiva en la cessió del recinte per part de l'Ajuntament.

La dinàmica encetada pel desallotjament del Cinema Princesa fa viure al moviment la seva millor etapa a Catalunya.

La dinàmica encetada pel desallotjament del Cinema Princesa fa viure al moviment la seva millor etapa a Catalunya i, durant els anys 1996, 1997 i 1998, l'Assemblea d'Okupes de Barcelona es reuneix regularment esdevenint un mecanisme de coordinació important pels moviments alternatius de la ciutat.

Pel que fa a Euskadi, l'okupació també creix notablement a mitjans dels 90, sobretot a Iruñea (Navarra) i al Gran Bilbao (Barakaldo, Irala, Santutxu, Lutxana, Portugaleta). La repressió també és la característica dominant en aquesta etapa, encara que no es pot afirmar que els problemes o crisis viscuts dins del moviment dels gaztetxes hagin vingut sempre per aquest motiu. En alguns casos, els gaztetxes es veuen ofegats pel seu propi èxit, convertits en bona mesura en bars de moda. En altres casos, són vicis de funcionament intern, l'acomodament, la manca de relació amb la realitat del barri o la pèrdua del concepte global d'okupació que dificulten el desenvolupament de la capacitat de transformació social dels gaztetxes.

A Catalunya, els anys 1999 i 2000, l'Assemblea d'Okupes de Barcelona deixa de reunir-se de manera sistemàtica degut a la forta repressió (450 detinguts i 50 desallotjaments entre 1998 i 2000) i a un cert relleu generacional que planteja estratègies molt

més localistes. En tot cas, i arrel de l'estratègia criminalitzadora del Govern i els mitjans de comunicació vers el moviment, l'Assemblea d'Okupes torna a reunir-se en l'actualitat amb aquest paper coordinador.

En els dos darrers anys, les mobilitzacions del moviment okupa han continuat, malgrat que sembla que l'efecte Cinema Princesa es comença a esmorteir en els mitjans de comunicació, que solen parlar del moviment okupa per vincular-lo amb fets de violència al carrer, com els del 12 d'octubre de 1999, o directament amb el comando Barcelona d'ETA. En canvi, la xarxa de suport al moviment per l'okupació continua consolidada i ha realitzat accions prou significatives al temps que s'ha obert a altres actors socials, com el moviment veïnal o el moviment antiglobalització. Il·lustrarem aquest fet amb tres exemples ben diferents a Barcelona.

En primer lloc, com a exemple de protesta contra els desallotjaments, la manifestació del 23 de gener de 1999, que també és contra el PERI (Pla Estratègic de Rehabilitació Interior) i recorre el barri del Raval pel carrer Hospital, acabant amb l'okupació d'un edifici de la Ronda de Sant Pau, antiga seu informàtica dels jocs olímpics, actualment en desús. S'organitzen unes jornades de denúncia contra la criminalització del moviment okupa i la repressió policial que acaben amb un violent desallotjament i posterior tapiat de l'edifici.

En segon lloc, i pel seu èxit de convocatòria i animació, cal destacar també la manifestació contra l'especulació immobiliària que el 15 d'abril de 2000 va mobilitzar unes 4.000 persones que realitzaven murals, performances i accions diverses en les seus de les principals entitats especuladores de la ciutat.

Finalment, les mobilitzacions del juliol de 2001, arran de la intervenció policial a la Kasa de la Muntanya –antiga caserna militar del barri de Gràcia–, han tornat a demostrar el suport veïnal i han desembocat,

En els dos darrers anys, les mobilitzacions han continuat però sembla que l'efecte Cinema Princesa es comença a esmorteir en els mitjans de comunicació, que solen parlar del moviment okupa per vincular-lo amb fets de violència.

La capacitat amb què el moviment okupa ha evidenciat les mancances dels joves i l'originalitat amb què ha entrat en l'arena política és un avís als partits de l'esquerra que no han sabut canalitzar aquest potencial de protesta.

en combinació amb les mobilitzacions contra el Banc Mundial a Barcelona i contra el G-8 a Gènova, en una ampliació important de la lluita antirepressiva, com demostra la manifestació del 28 de juliol a Barcelona que sota el lema «Contra la brutalitat i la impunitat policial» va reunir més de 5.000 persones.

La capacitat amb què el moviment okupa ha fet evidenciar les mancances que els joves pateixen en la societat actual i l'originalitat amb què ha aconseguit entrar en l'arena política és un seriós avís als partits de l'esquerra que no han sabut canalitzar aquest potencial de protesta. Com a partits d'esquerra, les reivindicacions del moviment okupa són acceptades i recollides en els seus programes i propostes parlamentàries, però alhora, el fort contingut deslegitimador del discurs formal democràtic que el moviment okupa porta implícit, els situa en una posició incòmoda.

En general, davant les mobilitzacions del moviment per l'okupació, el moviment veïnal s'ha posicionat de forma ambigua. Per una banda es dóna un suport genèric, no exempt de paternalisme, al moviment, però per l'altra es recolza sovint la línia política de les administracions, amb totes les conseqüències que comporta com l'acceptació de l'especulació o les dificultats per accedir a l'habitatge de la majoria dels joves. En tot cas, a Catalunya la FAVB ha realitzat un paper de pont entre l'Assemblea d'Okupes i les institucions. La FAVB és una de les primeres a reconèixer la legitimitat de la protesta okupa i a l'Assemblea d'Okupes com a actor i interlocutor, i la primera que es preocupa per obrir vies de solució. La FAVB ha recolzat la lluita okupa traduint-la en una lluita més formal orientada a influir a l'Administració demanant habitatges públics, lloguers més baixos i penalització de les finques desocupades.

Un altre actor que cal tenir en compte és el del món de la justícia. Advocats, fiscals i jutges, igual que en

el cas de la insubmissió, juguen un paper important en la relació entre el moviment okupa i les polítiques públiques. La tasca que s'està fent, tant des de determinats despatxos com des del mateix Col·legi d'Advocats de Barcelona a favor de la despenalització de l'okupació pacífica d'immobles, així com el fet que molts cops siguin els mateixos advocats els que assumeixen la interlocució entre el moviment i els poders públics ens sembla prou rellevant. No només el Col·legi d'Advocats s'ha posicionat reiteradament en favor de la despenalització, sinó que els mateixos jutges i fiscals progressistes s'han manifestat en aquest sentit.

La major part dels rendiments substantius de la xarxa crítica de suport a l'okupació els trobem en l'àmbit de la repressió/despenalització o, si més no, aquests són els que s'identifiquen millor mitjançant sentències judicials, resolucions del Parlament de Catalunya o intents de negociació dels poders públics amb el moviment. Pel que fa als impactes en polítiques d'habitatge o de joventut, seran plantejats a nivell d'hipòtesi, amb l'únic contrast de les entrevistes als responsables de les mateixes, sigui la Secretaria General de joventut de la Generalitat de Catalunya, el Patronat d'Habitatge o el regidor de Participació Ciutadana de l'Ajuntament de Barcelona. Els rendiments operatius són inexistents donat el caràcter marcadament antiinstitucional del moviment, encara que a Euskadi existeixen nombrosos exemples de col·laboració entre ajuntaments i gaztetxes.

Pel que fa al Parlament de Catalunya, cal destacar la petició d'indult per als detinguts/processats pels fets del Cinema Princesa presentada pel Grup Mixt a través de Fidel Lora (EUiA) i Àngel Colom (PI). Tots els partits del Parlament excepte PP hi voten a favor (Proposició no de llei del 29/6/98) i el Govern espanyol va aprovar els indults al desembre del 2000. En canvi, les dues proposicions no de llei instant al

Els rendiments substantius de la xarxa crítica els trobem en l'àmbit de la repressió/despenalització: sentències judicials, resolucions del Parlament o intents de negociació dels poders públics amb el moviment.

Les dues proposicions no de llei, instant al Govern a despenalitzar l'okupació pacífica d'immobles han estat refusades per CIU, PSC-PSOE i PP.

El discurs contra l'especulació, en un context de dificultats d'accés a l'habitatge per part dels joves, ha encaixat molt bé dins les preocupacions de gran part de la població.

Govern a despenalitzar definitivament l'okupació pacífica d'immobles debatudes els anys 1998 i 1999 han estat àmpliament refusades per CIU, PSC-PSOE i PP, tant al Parlament català com a l'espanyol.

Els rendiments pel que fa a polítiques d'habitatge es poden considerar bàsicament indirectes però, tot i així, el discurs en contra de l'especulació, en un context de clares dificultats d'accés a l'habitatge per part dels joves, ha encaixat molt bé dins les preocupacions de gran part de la població i ha pogut incidir en la posada en marxa d'una política reactiva d'habitatge jove per part de les administracions públiques catalanes o de construcció d'espais per a joves a Euskadi.

El fet que des de la Generalitat de Catalunya o des de l'Ajuntament de Barcelona s'hagi intentat tractar la temàtica okupa des de la Secretaria General de Joventut (SGJ) o des del Consell de la Joventut de Barcelona (CJB) respon a una simplificació del conflicte per part de les administracions, que es fixen més en la mitja d'edat de les persones vinculades al moviment que no pas en l'arrel dels problemes que denuncien. Els problemes de l'especulació o de la manca d'espais públics així com les denúncies a la manca d'una democràcia més participativa no són temàtiques exclusives de la joventut, i els i les okupes entrevistats refusen aquest canal d'intermediació.

2. Anàlisi de casos

2.1 Gràcia: l'okupació en els seus diversos vessants

El barri de Gràcia de Barcelona és probablement el barri amb més quantitat d'okupacions de tot Catalunya. L'any 1999 es calculava que eren 17 les cases i centres socials okupats⁸ i actualment deuen

superar la vintena, encara que els continus desallotjaments i noves okupacions no ens permeten donar una xifra exacta.

Gràcia compta amb dues de les okupacions més emblemàtiques del moviment per la seva història dilatada, el seu suport social i la seva resistència davant l'ofensiva de desallotjaments llençada pels poders públics arran de l'aprovació del nou Codi Penal. Estem parlant de la Kasa de la Muntanya, antiga caserna militar okupada des de 1989, i de Les Naus, antiga nau industrial del carrer Alegre de Dalt. En parlar dels «històrics», cal mencionar el fort impacte al barri del desallotjament de l'edifici del CSO Los Gatos el 1997 i sobretot de les diferents etapes de l'Ateneu Popular del carrer Perill.

Al mateix temps, però, al barri de Gràcia s'ha produït un curiós fenomen, i és que l'okupació està de moda. Si sumem les cases okupades del barri de Gràcia i del barri de Vallcarca, se'n poden comptabilitzar actualment unes quaranta en tot el districte. Per alguns d'aquests centenars d'okupes del barri de Gràcia, l'okupació és una finalitat en si mateixa, una forma de vida diferent a la de la gent «normal», en contraposició a la visió pragmàtica de l'Assemblea de Joves de Gràcia, per als quals l'okupació és un mitjà més en la lluita per la independència i el socialisme, i també molt lluny de les concepcions integrades (okupació com a finalitat i com a mitjà) de les cases «històriques» i d'altres amb força presència als moviments socials anticapitalistes.

Aquest fet ha provocat una forta heterogeneïtat en el moviment a Gràcia i també que la coordinació només funcioni en temes antirepressius i legals o de protecció de les cases. La pròpia diversitat dins el moviment, així com les característiques del teixit associatiu de Gràcia, fort però poc renovat en les seves formes, han fet que la xarxa crítica de suport a l'okupació se centri en les pròpies cases i alguns actors

Gràcia compta amb dues de les okupacions més emblemàtiques del moviment: la Kasa de la Muntanya i Les Naus.

Les cases okupades de Gràcia i de Vallcarca són actualment unes quaranta en tot el districte.

polítics de l'esquerra juvenil radical present al barri. És per això que ens ha semblat adequat presentar l'okupació al barri de Gràcia com a estudi de cas que reflecteix la diversitat dins el moviment.

ACTORS, DISCURSOS I ESTRATÈGIES

Centre social okupat Les Naus

Les Naus ha obert estèticament i simbòlicament els referents okupes.

Està concebut com a local d'assaig de disciplines diverses: dansa, trapezi, acrobàcia, interpretació, taitxí... cosa que l'ha convertit en la seu de la cultura alternativa amb rerafons polític. La seva presència ha resultat interessant per obrir estèticament i simbòlicament els referents okupes, deixant entrar sensibilitats artístiques que han suposat l'acceptació de la creativitat i la pluralitat d'ofertes.

Van ser okupades el 1994, abans de l'entrada en vigor del nou Codi Penal i una sentència del jutjat d'instrucció obliga als propietaris a acudir a la via civil i arxiva la demanda penal que aquests havien interposat. En la celebració, l'any 2001, del seu setè aniversari es van recaptar mig milió de pessetes que es van destinar a la mobilització dels immigrants tancats a les esglésies durant el mes de gener.

La Kasa de la Muntanya

La Kasa de la Muntanya, okupada des de 1989, malgrat no tenir vocació de centre social esdevé punt de trobada del moviment i de diversos col·lectius.

La Kasa de la Muntanya, situada al carrer Sant Josep de la Muntanya, al barri de La Salut (Districte de Gràcia) de Barcelona, és una antiga caserna militar okupada des de 1989 en la qual viuen actualment unes 18 persones. Malgrat no tenir vocació de centre social, per les característiques de la gent que hi viu (la mitjana d'edat és de trenta anys i és gent amb una llarga trajectòria militant) i per la mateixa infraestructura de la Kasa, esdevé punt de trobada del moviment i de diversos col·lectius. Des de la casa s'han

pres històricament iniciatives importants per al moviment, com per exemple pel que fa a la producció de materials i contrainformació.

Actualment està en recurs d'apel·lació la sentència que n'autoritza el desallotjament. En tot cas, la solidesa d'aquesta okupació (gairebé 12 anys d'existència), el fort suport que té com a referent històric del moviment i de la xarxa crítica que l'envolta, i el tarannà emprenedor dels seus habitants en tasques de fons fan pensar que un intent de desallotjament de la Kasa de la Muntanya es trobaria amb una forta oposició, similar, si més no, a la de l'Hamsa a Sants, que no ha estat desallotjada malgrat les sentències judicials. El desallotjament il·legal de la Kasa el 24 de juliol de 2001 va aixecar fortes protestes, tant des del moviment com des del propi veïnat.

La Kasa de la Muntanya exemplifica molt bé el fet que sovint no és suficient que la gent del moviment okupa surti de les cases i es proposi un projecte transformador a nivell local, ja que precisament aquesta variable de les característiques de l'entorn pot ser determinant. La Kasa de La Muntanya està al barri de La Salut, poblat bàsicament per gent jubila-da. Des de la Kasa es va veure, en principi, interès a reactivar l'Associació de Veïns, però l'actitud malfiada dels veïns va avortar l'intent.

Tanmateix, molta de la gent de la Kasa de La Muntanya continua treballant en l'activació de tots aquells moviments socials amb fort component anticapitalista, al mateix temps que constitueix, amb els seus fons documentals i material audiovisual, una de les millors bases informatives i de producció teòrica del moviment okupa a Catalunya. La seva recerca de la coordinació de les lluites i la reflexió recull la millor herència de les primeres èpoques de l'Ateneu del carrer Perill, al temps que incorpora la generació sorgida al voltant del Cinema Princesa a mitjans dels 90.

El desallotjament il·legal de la Kasa el 24 de juliol de 2001 va aixecar fortes protestes del moviment i del propi veïnat.

La Kasa de La Muntanya continua treballant en l'activació de moviments socials anticapitalistes i constitueix una de les millors bases informatives i de producció teòrica del moviment okupa.

L'Ateneu del carrer Perill

L'Ateneu del carrer Perill es sensibilitza en la temàtica okupa a finals dels 80 i esdevé la seu del moviment.

El primer que cal assenyalar és que l'Ateneu no era, en principi, una casa okupa, sinó un espai de trobada dels moviments socials del barri de tendències llibertàries o anarquistes. Aquest Ateneu es sensibilitza en la temàtica okupa a finals dels 80 i, coincidint amb la primera onada d'okupacions al barri, esdevé la seu del moviment. En aquella primera etapa de sorgiment i consolidació del moviment, l'Ateneu va tenir un paper cabdal pel que fa al treball d'elaboració teòrica i de reestructuració del teixit associatiu del barri des d'una perspectiva de transformació social.

Però les tendències cap a un canvi de rumb en la seva orientació ja es comencen a manifestar el 1993, quan després de la campanya repressiva dels Jocs Olímpics del 1992, es produeix un forta divisió en el si de l'Ateneu que acaba amb la marxa dels «històrics» i el predomini de la fracció «punk» que actualment monopolitza l'Ateneu i l'ha convertit en una «ka-feta» (bar) que es limita a fer algunes activitats contraculturals dirigides a un públic d'estètica punk.

Centre social okupat Puig Antich⁹

Els okupants del CSO Puig Antich responen al perfil de la nova generació okupa i tenen entre 16 i 21 anys.

Es tracta de l'okupació d'un edifici sencer al carrer Girona que fa la funció de centre social als baixos i que també inclou habitatges en els pisos superiors. El projecte del centre social, que s'inaugura el 5 de novembre de 1999, pretenia realitzar un centre de política anticapitalista al barri que, donada la situació limítrof de la casa, inclouria tant l'Eixample com Gràcia. Els seus okupants responen al perfil de la nova generació okupa i tenen entre 16 i 21 anys. En un inici l'okupació va mostrar un tarannà molt obert, amb forta voluntat de coordinació tant amb la resta del moviment com amb els diversos col·lectius dels barris, siguin juvenils o veïnals. Per exemple van partici-

par junt amb l'Associació de Veïns de l'Esquerra de l'Eixample en la campanya per la recuperació d'equipaments com la Model o l'edifici de l'Enher per a ús social, al mateix temps que van organitzar un cicle de xerrades sobre diversos temes lligats a la transformació política i social.

Els darrers mesos, però, amb la marxa del sector universitari, la casa va evolucionar més cap a lloc d'oci d'un nucli reduït. Els motius d'aquest progressiu abandó d'un sector dels okupants són diversos, però els més destacats corresponen a les dificultats de combinar centre social i habitatge, i a la manca d'acord entre dos sectors de l'assemblea de la casa pel que fa a la concepció de l'okupació. Així, els universitaris la concebien com un mitjà per dur a terme un projecte més ampli de (re)estructuració del teixit associatiu del barri des d'una perspectiva de transformació social, mentre que altres membres de l'assemblea prioritzaven una concepció de l'okupació com a fi en si mateix, apostant sobretot pel vessant de l'habitatge, de forma de vida alternativa al sistema amb baixos nivells de consum i nous models de relacions personals.

Casal Popular de Gràcia

Tot va començar amb l'okupació de Can Cacau el 1997. Es tractava del projecte polític de l'Assemblea de Joves de Gràcia (AJG). Es va desallotjar als 4 mesos i el 2 d'agost de 1998 es va okupar un local al carrer Verdi, en principi per les Festes de Gràcia, però que va perdurar. El Casal va ser desallotjat el 9 de maig de 2001, fet que va desembocar en una manifestació de protesta que va acabar amb disturbis el dia 11 del mateix mes. L'agost de 2001 l'AJG va tornar a okupar al carrer Maria i va batejar el Casal amb el nom d'Ovidi Montllor.¹⁰

Tots tres centres socials que ha anat tenint l'AJG

El CSO Puig Antich va evolucionar cap a lloc d'oci d'un nucli reduït amb una forma de vida alternativa al sistema, amb baixos nivells de consum i nous models de relacions personals.

L'Assemblea de Joves de Gràcia és un grup d'unes 30 persones que pertanyia a la PUA i ara és un grup de suport d'Endavant-OSAN, organització política de l'esquerra independentista i socialista que sorgeix l'any 2000.

tracten de promoure activitats culturals al barri amb contingut polític. Pertanyen a l'àmbit de l'esquerra independentista i socialista. Els seus objectius són l'alliberament nacional, social i personal. L'okupació s'entén com un mitjà vàlid per dur a terme el seu projecte en el barri. El local sol ser utilitzat per fer reunions de l'Assemblea de Joves de Gràcia i l'associació estudiantil Alternativa Estel de secundària.

L'Assemblea de Joves de Gràcia és un grup local d'unes 30 persones que pertanyia a la PUA (Plataforma per la Unitat d'Acció) i ara és un grup de suport d'Endavant-OSAN (Organització Socialista d'Alliberament Nacional), organització política de l'esquerra independentista i socialista que sorgeix l'any 2000 com a superació de la PUA. Altres centres socials okupats de l'òrbita d'Endavant a Catalunya són El Cellarot a Vilafranca, La Fona a Manresa i l'Ateneu Popular de Vallcarca-Resistència Roja a Barcelona.

L'Assemblea d'Okupes de Gràcia

L'Assemblea d'Okupes de Gràcia funciona de manera intermitent i la coordinació, a la pràctica, es du a terme per afinitats entre cases o persones concretes.

Funciona de manera intermitent, quan hi acudeix gent amb propostes i ganes de tirar-les endavant. La coordinació, a la pràctica, es du a terme per afinitats entre cases o persones concretes. Quan l'Ateneu funcionava, sí que hi havia una coordinació que responia, bàsicament, a unes arrels punks i llibertàries. Ara, les okupacions a Gràcia són molt nombroses i no tenen projectes d'okupació concretes, sinó que cada casa va una mica a la seva. Darrerament s'ha intentat que l'Assemblea d'Okupes de Gràcia coordini lluites de barri concretes, encara que, a la pràctica, s'ha ocupat més dels desallotjaments i de propostes molt concretes. Les desavinences entre alguns sectors punks i alguns sectors independentistes han pogut influir en la manca de coordinació.

La Coordinadora Popular de Festes

Es tracta d'un àmbit de coordinació que té com a objectiu garantir la presència d'un espai alternatiu i transformador en la Festa Major de Gràcia en el qual han arribat a confluïr gairebé tots els actors més polititzats del barri, des de les cases okupades fins els ateneus, passant per col·lectius ecologistes, veïnals i de solidaritat, amb una clara vocació d'esquerra més o menys radical. Els seus membres més actius són els de La Torna, el Casal Popular Independentista de la Vila de Gràcia.

Associacions de veïns

Respecte a les relacions del moviment okupa amb el teixit associatiu del barri, cal dir que en aquests moments són prou dèbils, exceptuant les relacions amb col·lectius juvenils i/o radicals com La Torna o altres col·lectius locals de moviments ecologistes, antiglobalització, etc. Ja s'ha comentat més amunt el cas de la Kasa La Muntanya amb l'Associació de Veïns de La Salut, però en part, aquest fet es pot fer extensiu a tot el moviment veïnal de Gràcia, molt burocratitzat, atomitzat i generador de molt poca participació. A més, l'estructura social del barri és peculiar: hi ha gent o molt jove o molt gran.

Contrainformació

Els col·lectius que han treballat a la Kasa de la Muntanya han elaborat multitud de materials, tant escrits com audiovisuals. Des de la Kasa es considera que cal anar més enllà de la difusió d'informació que amaga la dinàmica dels mitjans de comunicació de masses i crear noves eines de comunicació i d'intercanvi, espais on es pugui interactuar al marge de l'opinió pública creada des del poder. En aquesta lí-

Les relacions del moviment okupa de Gràcia amb el teixit associatiu del barri són dèbils.

Els col·lectius que han treballat a la Kasa de la Muntanya han elaborat multitud de materials de contrainformació tant escrits com audiovisuals.

nia, *El Borinot*, revista mensual dels barris de Gràcia, la Salut i Vallcarca, és un pas endavant en la direcció de crear la contrainformació, perquè recull tant temàtiques de barri, com temes més propis de les lluites dels moviments socials, amb un nivell de llenguatge que entén la gent i que serveix per treure a la llum tot allò que la premsa silenciosa. A més, al contrari d'altres mitjans de contrainformació sorgits de la xarxa crítica de suport a l'okupació, arriba fora del moviment, «el pots posar en un quiosc, en una pastisseria, en llocs on la gent del barri l'agafa i el llegeix», comenta un dels entrevistats.

CRONOLOGIA

El 1993 Gràcia concentrava pràcticament totes les cases okupades.

Gràcia s'està okupant des del 1984 i en 17 anys hi ha hagut diverses etapes i canvis substancials. El 1993, quan un dels okupes entrevistats va arribar a Gràcia, aquest barri concentrava pràcticament totes les cases okupades. Hi havia una casa a Cornellà, la Vaqueria a L'Hospitalet i, el 1994, una okupació al Guinardó, però tota la resta estaven a Gràcia. El centre del moviment era l'Ateneu del carrer Perill del qual ja hem explicat l'evolució.

Una de les darreres accions conjuntes del moviment al barri s'esdevingué amb l'okupació del ple del Districte de Gràcia, el 6 de juliol de 1998.

Després de l'auge mediàtico-polític que va seguir al desallotjament del Cinema Princesa i l'entrada en vigor del nou Codi Penal, en els darrers anys l'okupació passa a un segon pla dintre dels espais alliberats, per una barreja de dos processos: d'una banda, aquells i aquelles que entenen l'okupació com a mitjà per potenciar i exercir lluites més àmplies (anticapitalisme, antisexisme, contrainformació, etc.) i, de altra, l'entrada de molta gent que només okupa per tenir habitatge i una forma de vida alternativa, i que concep l'okupació com una fi en si mateixa.

Una de les darreres accions conjuntes del moviment al barri s'esdevingué amb l'okupació del ple del Districte de Gràcia el 6 de juliol de 1998. L'Assem-

blea d'Okupes de Gràcia demana al ple que defensi, davant les autoritats competents, la derogació de l'article 245 del Codi Penal i l'aturada dels processos contra cases okupades del barri. Els partits polítics diuen que cal diàleg, però no voten cap dels punts proposats per l'Assemblea d'Okupes.

A partir de 1998 i fins a l'actualitat la dinàmica desallotjaments, disturbis i noves okupacions s'ha consolidat al barri. L'any 2001, excusant-se en la campanya de protesta contra la visita del Banc Mundial a Barcelona, l'estratègia repressiva i l'abandó de les negociacions és la tònica predominant per part dels poders públics.

En el cas de Gràcia es confirmen, doncs, les etapes del moviment descrites al relat conjunt i que, pel que fa al moviment al barri en concret, es tradueixen en una forta centralitat durant la primera etapa prèvia al Cinema Princesa i a l'entorn de l'Ateneu del carrer Perill, i la diversificació, l'increment i la pèrdua de centralitat (amb l'excepció d'algunes cases) en la segona etapa.

RENDIMENTS

La poca relació a nivell institucional es tradueix en la manca de contactes per dialogar o negociar a nivell de barri i, si n'hi ha hagut, no es fan públics. Aquest fet provoca l'absència d'impactes en la dimensió operativa i la reducció al terreny judicial i «declaratori» institucional dels impactes substantius. Els impactes a nivell simbòlic o conceptual de barri són molt més importants, i és que la presència tan notable dels okupes al barri de Gràcia ha generat tota una manera d'entendre aquest tipus de vida i de lluita. En tot cas, no s'ha produït una aliança estable molt més enllà dels cercles reduïts de joves políticament radicalitzats, fet que no només es pot atribuir a la naturalesa heterogènia dels diferents col·lectius okupes del

A partir de 1998 i fins a l'actualitat la dinàmica desallotjaments, disturbis i noves okupacions s'ha consolidat al barri.

La poca relació a nivell institucional es tradueix en la manca de contactes per dialogar o negociar a nivell de barri.

El principal impacte no és un canvi de les polítiques d'habitatge o de joventut al barri, sinó la impossibilitat dels poders públics de portar a terme la legislació vigent, sobretot en aquelles okupacions que compten amb més suport.

barri, sinó també a la realitat associativa del barri de Gràcia, força institucional i burocratitzada.

Així doncs, en el nivell substantiu es pot comptabilitzar per una banda un degoteig continu de sentències absolutòries, si bé moltes es produeixen ja amb el desallotjament fet i la impossibilitat de recuperar l'espai. D'altra banda, molts cops s'arxiven les denúncies penals, però es posa en funcionament la nova legislació civil que preveu el desallotjament preventiu. És el cas de Kan Titella (centre social i habitatge situat al carrer Astúries), que el Gener de 1999 veu com li arxiven la denúncia per usurpació, però que és desallotjat el 17 d'octubre de 2001. Potser el principal impacte substantiu no és tant un canvi de les polítiques d'habitatge o de joventut al barri, sinó més aviat la impossibilitat dels poders públics de portar a terme la legislació vigent, sobretot en aquelles okupacions que compten amb més suport, com la Kasa de la Muntanya o Les Naus.

En el nivell simbòlic val a dir que alguns espais okupats de Gràcia han generat un discurs alternatiu amb potencial penetrador en diversos àmbits de les polítiques, com l'autogestió, l'ecologisme, l'antiracisme o l'antisexisme.

Podem concloure que l'alta concentració d'okupacions al barri de Gràcia no s'ha traduït en un impacte rellevant en les tres dimensions de les polítiques públiques. Probablement, el fet de trobar-se en un ambient social poc favorable al discurs radical del moviment i la mateixa heterogeneïtat i manca de coordinació (fora de la defensa dels espais alliberats) entre els diversos sectors okupes del barri en siguin les causes.

2.2 Sants: un projecte de societat alternatiu

El barri barceloní de Sants presenta un model d'okupació interessat en la cohesió i coherència prò-

pia i en la generació d'espais sociopolítics alternatius. La quantitat d'okupacions no és massa elevada. Hi ha dos centres socials autogestionats (CSA), Hamsa i Can Vies, i sis habitatges, però la xarxa de relacions i experiències de coordinació amb altres moviments i col·lectius del barri és força gran i intensa.

Per als okupes de Sants, l'okupació té dos vessants. La primera és la de la lluita contra l'especulació entesa com a creació d'habitatges fora de l'àmbit mercantilitzat. La segona és la construcció d'espais públics no mercantilitzats, centres socials autogestionats, com a punt de referència d'un moviment més ampli, assembleari, autònom i anticapitalista.

Aquesta segona concepció de l'okupació segueix un model català que entronca d'alguna manera amb els ateneus llibertaris de principis de segle i les cooperatives de consum i de treball. Potser té alguna similitud amb el model d'autonomia italià en el sentit que, com aquest, la gent que el du a terme prové d'una extrema esquerra desencantada amb el model partit i aposta per una via autònoma de transformar la societat.

Al mateix barri de Sants encara es pot trobar alguna resta del que va ser un ampli moviment d'ateneus obrers a principis de segle, com l'Ateneu Sempre Avant. Després del llarg parèntesi de la dictadura, als setanta es recupera una mica aquesta tradició amb l'Ateneu Llibertari de Sants. Els okupes de Sants també se senten hereus de la tradició de moviment veïnal assembleari del barri, que sempre ha tingut una forta implantació.

En la concepció subjacent del moviment a Sants, es parteix d'una crítica radical a l'economia i a la política, i s'intenta construir a la pràctica una societat alternativa. Per aquests okupes, que són coneguts dins els moviments alternatius de Barcelona com «els autònoms de Sants», la il·lusió de la revolta global genera costos personals greus, desil·lusions i una re-

Per als okupes de Sants, l'okupació té dos vessants: la lluita contra l'especulació i la construcció d'espais públics no mercantilitzats.

Els okupes de Sants també se senten hereus de la tradició de moviment veïnal assembleari del barri.

pressió duríssima; per la qual cosa aposten per anar creant contrapoders i societats paral·leles.

En un dels seus darrers textos de formació, definició política i debat, *Cap a la creació de contrapoders col·lectius*, publicat per Edicions Arran, aquests contrapoders són definits com «...dinàmiques organitzatives i materials que giren del revés els valors dominants i apliquen a la quotidianitat els valors igualitaris».

Des d'una concepció autònoma de l'organització social, els okupes de Sants no consideren els poders públics com a interlocutors vàlids.

A més d'aquesta concepció autònoma de l'organització social, els okupes de Sants no consideren els poders públics com a interlocutors vàlids, i no pretenen incidir en les seves decisions. Així, quan parlem dels rendiments caldrà tenir en compte aquesta apreciació. En canvi, el seu projecte de generació de contrapoders al barri els ha portat a un esforç de coordinació amb el moviment veïnal, la qual cosa pot provocar que les associacions de veïns, que sí tenen relacions amb les institucions públiques, actuïn sovint de mediadors de manera informal a Sants.

ACTORS, DISCURSOS I ESTRATÈGIES

CSA Hamsa

Situada al carrer Miquel Bleach del barri obrer i d'intensa tradició associativa de Sants, l'Hamsa, antiga fàbrica abandonada, ha begut d'aquest referent a l'hora de configurar el projecte on és present una clara consciència social. Sorgeix de la fusió de diversos grups i tendències: els joves del barri que sorgeixen de l'Associació de Veïns del carrer Olzinelles (el Centre Social de Sants), juntament amb gent propera a les CJC (Col·lectiu de Joves Comunistes) i gent que es mou per àmbits universitaris d'esquerra radical. Es va okupar el 1996 i ja ha celebrat el seu cinquè aniversari.

El CSA Hamsa es va okupar el 1996.

Actualment, però, els referents són més oberts i

les postures inicials s'han anat modificant. Dins el moviment conviuen des de postures llibertàries fins a marxistes poc ortodoxos, alternatius o independentistes, filòsofs pròxims al nihilisme o intel·lectuals post-moderns. Físicament, l'Hamsa s'ha convertit en l'espai okupat més gran de Barcelona un cop desallotjat el Cinema Princesa i ha esdevingut el seu hereu en relació a l'oci alternatiu, alhora que seu d'importants esdeveniments locals i estatals.

CSA Can Vies

Situat al carrer Jocs Florals, el Centre Social Autogestionat Can Vies es va okupar fa quatre anys, el 1997, i ha estat un model mestís ideològicament, amb convivència de llibertaris, autònoms, independentistes i comunistes. D'aquest mestissatge han sorgit experiències interessants com la Coordinadora d'Estudiants de Sants, butlletins contrainformatius com *La Burxa*, jornades sobre la transició amb gent més gran del moviment obrer i del veïnal, jornades d'economia crítica, etc.

El relleu generacional s'ha produït els darrers dos anys, amb la marxa dels primers okupes, que ara tenen entre 25 i 30 anys i han apostat per models més estables dins el mateix projecte polític (com la llibreria, cafè, distribuïdora i centre social Arran). L'arribada de joves de 16 a 20 anys no ha generat grans problemes, i l'activitat i el tarannà heterogeni del centre social continua vigent.

Consell de Barri

A iniciativa del propi moviment okupa i de l'Assemblea de Barri que agrupa bàsicament el moviment juvenil radical del barri i altres entitats antixistes, ecologistes i cooperatives de treballadors, a finals de l'any 2000 es va crear el Consell de Barri.

El CSA Can Vies, okupat el 1997, ha estat un model mestís ideològicament, amb convivència de llibertaris, autònoms, independentistes i comunistes.

A iniciativa del propi moviment okupa i de l'Assemblea de Barri, l'any 2000 es va crear el Consell de Barri.

El Consell de Barri sembla un intent coherent de portar a la pràctica la teoria de l'autoorganització de la societat civil i la generació de contrapoders.

Es tracta d'un intent de reprendre l'Assemblea de Barri que ha estat funcionant els darrers dos anys i que no acabava de satisfer els objectius de coordinació àmplia.

De moment és encara massa aviat per avaluar el que significa el Consell de Barri en relació a les xarxes crítiques de Sants, però sembla un intent coherent de portar a la pràctica la teoria de l'autoorganització de la societat civil i la generació de contrapoders. Es poden apuntar a priori algunes dificultats, com les diferències generacionals entre el moviment veïnal i els moviments juvenils del barri, que tot sovint es tradueixen en maneres diferents de treballar. En tot cas, sembla que tant des del moviment okupa com des del Centre Social de Sants, la voluntat política de coordinar les seves lluites, demandes i reivindicacions a nivell de barri és força evident.

El moviment veïnal

El moviment veïnal dels anys 70 a Sants va canalitzar tota mena de lluites polítiques. Quan va arribar la democràcia i la legalització dels partits polítics, molts líders veïnals van ser cooptats per partits i institucions. El mateix Centre Social de Sants, entitat majoritària del moviment, va estar a punt de desaparèixer.

En els darrers cinc anys està ressorgint un moviment veïnal diferent. La seva aspiració ja no és la política de partits, ni tampoc es troba en un moment fundacional com va ser la transició. Aquesta recuperació en noves claus del moviment veïnal s'ha produït en un sentit d'autoorganització per problemes concrets i molt profunds del barri. L'autoorganització pot fer que les mobilitzacions siguin mot més virulentes i potents que si fossin dirigides per una associació de veïns convencional.

El Centre Social de Sants, funciona com associa-

L'autoorganització pot fer que les mobilitzacions siguin mot més virulentes i potents que si fossin dirigides per una associació de veïns convencional.

ció de veïns i com a espai de trobada de col·lectius del barri. Al barri de la Bordeta l'associació veïnal més gran és la Comissió de Veïns de la Bordeta que forma part del centre social i agrupa més de 400 persones en algunes assemblees. A part de la Comissió hi ha dues associacions de veïns més: la de la Rambla de la Bordeta i la de Badal-Brasil-Bordeta. Al marge del Centre Social de Sants, al barri d'Hostafrancs hi ha dues associacions de veïns i al mateix barri de Sants existeix l'Associació de Veïns del Triangle.

Finalment el Secretariat d'Entitats, que havia estat una iniciativa força interessant ara fa 20 anys, està patrimonialitzat per interessos particulars molt vinculats a l'Ajuntament. Per la gent del Centre Social de Sants, el Secretariat, que gestiona el poliesportiu i les Cotxeres de Sants, s'ha convertit una mica en un negoci sotmès a interessos partidistes i que no mobilitza ni promou l'associacionisme al barri.

La Plataforma Cívica per un 12 d'octubre en Llibertat

Arran dels incidents del 12 d'octubre de 1999 i a partir de la iniciativa de les associacions de veïns de Sants, La Bordeta i Hostafrancs, i de l'Associació de Mares i Pares Alarmats pels Fets de Sants (MAPAFS), es crea una àmplia plataforma per tal d'organitzar els actes de rebuig de l'any 2000 a l'acte feixista que cada 12 d'octubre celebra a Sants l'AUN (Alianza por la Unidad Nacional) una organització d'ultradreta, liderada per Ynestrillas. La Plataforma compta també amb la participació, més o menys intermitent, de la Plataforma Antifeixista, on participen la majoria de centres socials i cases okupades del barri. A la Plataforma, hi participen també sindicats (CGT i CNT) i partits d'esquerra (EUiA i ERC), així com col·lectius de solidaritat, antiracistes, altres organitzacions d'extrema esquerra i anarquistes i una he-

Arran dels incidents del 12 d'octubre de 1999 i a iniciativa de les associacions de veïns de Sants, La Bordeta i Hostafrancs, i de l'Associació de Mares i Pares Alarmats pels Fets de Sants, es crea la Plataforma Cívica per un 12 d'octubre en Llibertat.

La Plataforma Cívica va impactar de forma molt exitosa el 12 d'octubre del 2000.

terogènia amalgama de fins a setanta entitats socials de Sants i de la resta de Barcelona. La Plataforma pretén demostrar que el rebuig al feixisme no és un fet aïllat al barri, sinó que compta amb suport majoritari.

La Plataforma Cívica va impactar de forma molt exitosa el 12 d'octubre del 2000, quan s'aconsegueix que l'acte feixista es traslladi a Montjuïc «per raons de seguretat» i compti amb molt poc suport, al mateix temps que els actes antifeixistes que es produeixen l'11 i 12 d'octubre a l'entorn de la Trobada per la Justícia Social i el Respecte a les Cultures comptin amb un suport molt important (més de 6.000 persones).

La Plataforma ha intentat donar-se continuïtat i, malgrat que s'ha reduït el nombre de col·lectius implicats, continua essent una àmplia eina de coordinació antifeixista i antiracista amb una destacada participació de les associacions de veïns de Sants. Els actes més destacats fins al moment han estat les jornades contra el 20-N (aniversari de la mort del general Franco), les jornades contra l'exèrcit del 23-F (aniversari del Cop d'Estat de 1981) i la solidaritat amb els immigrants sense papers, tant en l'acampada dels immigrants de l'Europa de l'Est al Parc de l'Espanya Industrial, com en la posterior tancada a l'Església de Sant Medir durant les mobilitzacions que va generar l'entrada en vigor de la «nova» llei d'estrangeria el gener de 2001.

Contrainformació

La Burxa és l'experiència contrainformativa més consolidada al barri de Sants.

La Burxa és l'experiència contrainformativa més consolidada al barri. Malgrat que en un inici era el butlletí del CSA Can Vies, actualment l'elaboren el conjunt de col·lectius i persones organitzades a l'Assemblea de Barri.

A més de *La Burxa*, cal destacar la importància de Sants en dos mitjans de contrainformació de la xarxa

crítica de suport a l'okupació a Catalunya com són el Contra-Infos, de caràcter general, i l'InfoUsurpa, de consum més intern. Ambdues es distribueixen des del CSA Can Vies i formen part del paisatge habitual de les associacions de veïns, les associacions culturals, col·lectius de joves, locals d'oci, etc.

CRONOLOGIA

El moviment per l'okupació al barri de Sants s'inicia a finals dels 80 amb l'okupació de l'antic edifici de la Cross. No es tractava encara d'un projecte gaire obert, i el primer element de canvi no apareixerà fins el 1992 amb La Garnatxa, on l'okupació inicia la seva vinculació amb el moviment universitari d'esquerra radical. La Garnatxa era una antiga cooperativa vinícola okupada per gent procedent de la Universitat de Barcelona i es converteix en el camp de proves que desembocarà en l'actual Centre Social Autogestionat Hamsa.

A partir de l'okupació de l'Hamsa, el creixement de l'okupació es produeix d'una forma sostinguda i amb un projecte polític de fons força compartit que, malgrat l'amalgama ideològica, és d'allò més variada (independentistes, llibertaris, comunistes, etc). Actualment, com s'ha dit a la introducció, existeixen al barri dos centres socials (Hamsa i Can Vies) i sis cases okupades, la qual cosa fa el moviment més abordable que a barris amb una okupació més gran com Gràcia, Guinardó o Sant Andreu.

El 1996 és també un moment decisiu pel moviment al barri en termes d'extensió del seu discurs, suport social i entrada definitiva de la temàtica okupa en l'agenda, tant la política com la mediàtica. El fet que el desallotjament del Cinema Princesa coincideixi amb la forta empenta de l'Hamsa farà que Sants esdevingui un element central en el moviment, posició que mai abandonarà, si més no a ni-

El moviment per l'okupació al barri de Sants s'inicia a finals dels 80 amb l'okupació de l'antic edifici de la Cross.

A partir de l'okupació de l'Hamsa, creix l'okupació d'una forma sostinguda i amb un projecte polític de fons malgrat l'amalgama ideològica.

L'empenta definitiva a la consolidació del CSA Hamsa com a referent d'un moviment més ampli es produeix a la manifestació contra el seu desallotjament del 28 de febrer de 1997 a la qual assisteixen unes cinc mil persones.

vell de potencial organitzatiu i referent polític per a molts sectors de l'okupació a Catalunya i la resta de l'Estat.

Però l'empenta definitiva a la consolidació del CSA Hamsa com a referent d'un moviment més ampli es produeix a la manifestació contra el seu desallotjament del 28 de febrer de 1997. Per la nit, una manifestació d'uniques cinc mil persones (probablement la més gran que havia organitzat el moviment fins aleshores) recorre el centre de Barcelona per acabar al barri de Sants en una concentració davant el Centre Autogestionat Hamsa que tenia ordre de desallotjament per al dia següent. Una concentració de més de 300 persones, les quals passen la nit davant l'Hamsa esperant el desallotjament, fa tirar enrera als propietaris de la fàbrica okupada. La Hamsa resisteix i set dies després la comissió de govern de l'Ajuntament de Barcelona declara que intentarà obrir vies de negociació amb el moviment okupa. En declaracions del llavors tinent d'alcalde Joan Clos sembla que l'estratègia del Govern local serà assimilativa, amb «ofertes de cessió de locals municipals com a llocs de reunió i convivència».

Les negociacions, però, es trencaran aviat i el 1999 marca una nova tendència en les relacions entre el moviment i les institucions, més conflictiva si cal, i amb escasses portes obertes al diàleg. Per la seva part, el propietari de la fàbrica abandonada Hamsa, Leonardo Leprevost, comença, amb l'autorització del Districte, l'enderroc de la part no ocupada de l'Hamsa. Aquest fet comença a deteriorar físicament el centre social i l'Ajuntament fa pressió als okupes amb l'excusa de la manca de seguretat per tal que marxin.

Els darrers dos anys a Sants s'han caracteritzat, doncs, per l'absència de diàleg entre moviment i administracions, una penetració dels valors radicals en el teixit associatiu de Sants i una resposta repressiva

per part de les administracions públiques. Aquesta resposta s'ha fet palesa en forma de desallotjaments duríssims i com el de Can Blanco en campanyes político-policial-mediàtiques, com les del 12 d'octubre de 1999, la de la desfilada militar del maig de 2000 o la més recent i greu que pretenia implicar el moviment amb el Comando Barcelona d'ETA.

RENDIMENTS

Les característiques de la xarxa crítica de suport a l'okupació al barri barceloní de Sants afegeixen un matís important a l'hora de parlar de rendiments. La voluntat de construir contrapoders des de la societat civil i el fet de ser un moviment molt sòlid i amb ampli suport social compliquen el nostre esquema d'anàlisi.

D'entrada, els impactes operatius queden descartats, ja que el propi moviment es nega a establir fórmules de cogestió d'espais amb les administracions. Així doncs, les successives negociacions, o més aviat tempteigs, proposats pels regidors socialistes Pere Alcober i Marina Subirats han fracassat en les dues darreres legislatures municipals. Una possibilitat operativa no és però descartada pel moviment i consistiria en la cessió d'espais de titularitat pública a col·lectius en règim d'autogestió, però l'Administració encara no accepta aquestes propostes malgrat que ja existeix l'experiència del Casal Popular de Nou Barris.

Pel que fa als rendiments substantius, les successives negociacions frustrades entre moviment i Administració no permeten establir cap vincle directe entre acció col·lectiva i polítiques públiques. La relació és clarament de confrontació i es tradueix en repressió en alguns moments i consentiment passiu en altres. Així, a la pràctica, el principal impacte substantiu és que, malgrat que no s'ha encetat cap política

La voluntat de construir contrapoders des de la societat civil i el fet de ser un moviment molt sòlid i amb ampli suport social compliquen el nostre esquema d'anàlisi de l'impacte de les polítiques públiques.

seriosa d'habitatge social o d'espais autogestionaris al barri, els centres socials més emblemàtics, com l'Hamsa i Can Vies, continuen desenvolupant la seva activitat al marge de les administracions, però amb una forta incidència en el teixit associatiu del barri, el qual s'ha radicalitzat, i sí que pressiona directament l'Administració en altres àmbits de les polítiques. Aquest és el cas del moviment veïnal de Sants, el qual en aquests darrers cinc anys ha aconseguit impactes substantius notables –com el soterrament de les vies del tren–, fent canviar de plans les diferents administracions implicades mitjançant un treball de lluita al carrer i negociació política.

Com en altres casos i com hem dit també en el relat general, l'impacte més important de la xarxa crítica de suport a l'okupació a Sants es produeix en l'àmbit simbòlic o conceptual. S'han pogut llençar a l'opinió pública debats sobre la necessitat d'espais d'ús social i cultural; pel que fa a la taxació dels edificis abandonats, s'ha fet una forta crítica a l'especulació immobiliària; s'ha aconseguit un important nivell de conscienciació en altres àmbits com l'antifeixisme i l'antiracisme; s'ha difós un fort discurs deslegitimador dels poders públics i una aposta teòrica i pràctica per l'autoorganització de la societat civil.

El moviment okupa ha pogut ser un pont entre la generació derrotada a la transició, que estava adormida, i les actuals generacions que lluiten.

D'altra banda, tots els entrevistats incloent persones del moviment veïnal coincideixen a assenyalar que el principal impacte és que el moviment okupa ha pogut ser un pont entre la generació derrotada a la transició, que estava adormida, i les actuals generacions que lluiten. Ha estat un revulsiu perquè la gent que havia quedat desencantada amb la transició torni a mobilitzar-se.

Finalment, és de preveure que si la xarxa crítica de suport a l'okupació està adoptant una estratègia de generació de contrapoders i no una de revolucionària d'avantguarda que vol prendre el poder, en algun moment s'haurà de negociar amb les administra-

cions, si més no per consolidar el espais de contrapoder que s'estan generant.

2.3 Tres processos de negociació entre l'Administració i les cases okupades

Un cop aprovat el nou Codi Penal i després del desallotjament del Cinema Princesa el mes d'octubre de l'any 1996, el moviment per l'okupació se situa a les agendes mediàtiques i, en conseqüència, passa a ser un tema políticament sensible. Tot i que en anys anteriors ja hi havia hagut algun punt de confluència entre les administracions públiques i alguna de les cases okupades, a partir d'aquest moment els espais de negociació són més intensos i afecten esferes polítiques més elevades.

Tal com hem estat comentant, cada casa és un món diferent i, per tant, cada negociació es pot analitzar de manera independent. Tot i així, ens proposem analitzar tres espais negociadors entre els quals podem comparar els diferents processos.

En primer lloc parlarem del CSO de Torreblanca a Sant Cugat del Vallès, on la interacció amb l'Ajuntament, que és el propietari de l'immoble, ha suposat un procés interessant. En segon lloc, tractarem la realitat d'allò que s'ha anomenat la masoveria urbana, sorgida a Mataró com una experiència diferent per trobar solucions al problema de l'habitatge. I, per últim, abordarem la Comissió de diàleg amb el moviment okupa (la Comissió, a partir d'ara), creada a proposta del Parlament de Catalunya i gestionada per la Secretaria General de Joventut de la Generalitat que també ha intervingut en els dos processos citats anteriorment.

D'aquestes tres experiències en veurem els actors que hi han estat implicats, els seus discursos davant el conflicte creat i els rendiments que n'ha tret el moviment okupa. A tall d'hipòtesi podem preveure que,

Un cop aprovat el nou Codi Penal i després del desallotjament del Cinema Princesa el mes d'octubre de 1996, el moviment per l'okupació se situa a les agendes mediàtiques i passa a ser un tema políticament sensible.

si el moviment okupa basa part de la seva identitat en la manca de reconeixement de les administracions públiques com a interlocutors vàlids, els processos de negociació tindran molt d'experiències frustrades i de diàlegs per a sords.

*El Centre Social Okupat de Torreblanca
a Sant Cugat*

**El març de 1999
un grup de joves de Sant
Cugat del
Vallès okupa
una masia propietat de l'Ajuntament.**

El mes de març de l'any 1999, un grup de joves de Sant Cugat del Vallès okupa una masia molt propera al casc urbà més important del municipi i propietat de l'Ajuntament. La masia de Torreblanca estava abandonada des de feia molts anys i, malgrat ser declarada patrimoni històric pel mateix Ajuntament, diferents projectes municipals s'havien anat endarrerint per manca de pressupost o d'interès. Tot i ser una masia antiga, disposava d'una part en bones condicions que de seguida es va començar a utilitzar com a centre social i fins i tot com a habitatge.

El grup de joves promotor de l'okupació estableix una xarxa de suport important que bàsicament prové del teixit social i de les organitzacions de Sant Cugat. Els mateixos integrants d'aquest grup són joves implicats en la vida associativa del municipi, cosa que els permet crear aquesta xarxa amb facilitat i, a partir de l'okupació, molts grups utilitzen l'espai per realitzar les seves activitats. Cal destacar el paper que Torreblanca va jugar en la Consulta Social del Deute Extern o la mobilització contra el Banc Mundial a Sant Cugat com a exemple de la seva implantació entre el teixit social del municipi.

Davant d'aquesta situació, l'Ajuntament de Sant Cugat es veu impossibilitat per realitzar un desallotjament ràpid i en poc temps inicia contactes amb les persones que han okupat la masia. Durant gairebé dos anys l'Ajuntament i els okupants de la casa mantenen converses en les quals hi impliquen altres ac-

tors. Entre aquests actors hi trobem altres organitzacions de Sant Cugat, associacions de veïns, partits polítics i també la Comissió, que ha estat present en algun moment del procés.

La proposta de l'Ajuntament era establir un conveni segons el qual la masia de Torreblanca havia de ser un equipament municipal on s'hi poguessin fer activitats i fos utilitzada per més grups i associacions municipals. Ara bé, hi ha dos punts conflictius en el conveni; el primer és el mecanisme de gestió de l'equipament, en el qual l'Ajuntament pretenia tenir un paper predominant sense reconèixer la tasca realitzada fins aleshores a la casa per part del grup okupa. L'altre punt és el fet que l'Ajuntament volia que es desallotgés la casa per poder-hi fer les obres necessàries, ja que una part de la casa estava en molt mal estat.

La gent que ha fet seva la casa no ha estat mai tancada a les negociacions, fins i tot es va crear una associació legalitzada per fer-les més fàcils. Ha mantingut sempre obert l'edifici a altres grups de Sant Cugat i de fora de Sant Cugat, per la qual cosa aquest no és un punt conflictiu. En canvi, el model de gestió de la casa sí que és un punt en el qual no es posaven d'acord. Els okupes pretenien mantenir un model de gestió obert, no dirigit per l'Ajuntament. I sobretot volien que es legalitzés (perquè la consideraven legitimada) la seva situació, respectant el projecte que han tirat endavant fins ara. Per altra banda, sempre s'han negat a desallotjar la casa al·legant que es pot arreglar la part malmesa sense necessitat de sortir-ne.

El teixit associatiu de Sant Cugat veu l'okupació amb força simpatia. Tal com hem comentat, les persones que estan vivint a la casa són gent reconeguda per la seva activitat i participació al municipi. Això els dóna certa legitimitat per utilitzar Torreblanca, més encara quan contínuament s'hi fan activitats i

La gent que ha fet seva la casa no ha estat mai tancada a les negociacions, fins i tot es va crear una associació legalitzada per fer-les més fàcils.

mai s'ha tancat la casa a ningú. És per això que un desallotjament a la força suposaria un alt cost polític per l'Ajuntament.

Durant els darrers mesos de l'any 2000 i els primers del 2001, la casa de Torreblanca ha estat un centre d'interès per a les persones que tenen contacte amb el món del moviment okupa. La casa ha estat patint agressions de grups de caps rapats d'ideologia feixista. Per aquest motiu es va declarar un incendi que l'Ajuntament va aprofitar per insistir en la perillositat de la casa (legalment, l'alcalde és responsable de qualsevol accident que allà pogués succeir). Per la seva banda, les persones okupants de la casa denuncien que la persecució policial se centra només en ells, sense que es faci res efectiu per controlar els agressors.

L'estiu de 2000, hi va haver un intent de desallotjament, però els okupes van resistir de forma pacífica i l'acte va ser notícia a tots els mitjans de comunicació.

Per altra banda, durant l'estiu de l'any 2000 hi va haver un intent de desallotjament per part de la policia (desallotjament que només podia haver estat induït per l'Ajuntament, amb qui encara s'estaven mantenint negociacions). L'acte no va reeixir, és més, els okupes van resistir de forma pacífica i va ser notícia a tots els mitjans de comunicació, per la qual cosa va ser encara més rentable políticament per al moviment okupa.

Després d'una bona temporada amb les negociacions trencades, el setembre de 2001 s'arriba a un acord entre l'Ajuntament i el col·lectiu okupa.

Amb tot això, el mes de març de l'any 2001 un canal de televisió va emetre un reportatge en hores de molta audiència en el qual es donava una imatge pacífica i dialogant dels okupes de Torreblanca, que gaudeixen de cert suport a nivell social a Sant Cugat, i una imatge completament contrària a la de l'alcalde, molt bel·ligerant i autoritari.

Després d'una bona temporada amb les negociacions trencades, durant el mes de setembre de l'any 2001 s'arriba a un acord entre l'Ajuntament i el col·lectiu okupa. Durant aquests dos anys el creixement de la construcció immobiliària al voltant de la masia ha estat espectacular i la casa semblava as-

setjada per les noves construccions. Finalment, l'Ajuntament ha acabat imposant més o menys els seus criteris: desallotjament, obres de millora i funcionament d'un casal juvenil gestionat per un consell local de joves. Part del col·lectiu que okupava la casa ha optat per buscar un altre espai per okupar.

Serà interessant veure quins són els rendiments que això tindrà per al moviment okupa, rendiments que a aquestes alçades i pel que es refereix al nivell simbòlic ja són força elevats.

L'experiència de la masoveria urbana

Un comentari previ obligat a l'hora de parlar de l'experiència de la masoveria urbana a Mataró és que ni el moviment okupa ni els mateixos integrants del grup Dret a Sostre (entitat creada pels promotors de l'experiència) no identifiquen la masoveria urbana com a moviment okupa. Tanmateix, l'Administració ha desplegat un ampli discurs provant d'integrar les dues experiències dins el mateix sac.

L'explicació més plausible d'aquesta estratègia és la manca d'esclatxos que ofereix el moviment okupa per trobar solucions al conflicte creat en general, per la qual cosa el grup Dret a Sostre dona una oportunitat de negociació més o menys clara a l'Administració. Això donaria a entendre que hi ha algunes maneres d'abordar el problema. El moviment okupa considera que aquest discurs serveix per comparar la bondat de les dues estratègies que denuncien el problema de l'habitatge, de manera que els okupes pròpiament dits perden legitimitat en la seva manera d'actuar.

Com ja hem comentat, el problema de l'habitatge no és l'únic problema que denuncien els okupes, per la qual cosa, si bé la masoveria urbana pot ser una solució a aquest problema, ni de bon tros soluciona la resta de plantejaments que estan sobre la taula.

L'any 1998 un grup de joves okupa el Cafè de Mar

Pel que fa a l'experiència de la masoveria urbana a Mataró, ni el moviment okupa ni el grup Dret a Sostre no identifiquen la masoveria urbana com a moviment okupa.

de Mataró. És un vell edifici propietat d'una cooperativa i de seguida arriben a una mena d'acord amb els propietaris que els permeten estar-s'hi. Arran d'aquesta okupació, per divergències internes i per buscar noves formes de treballar, part del grup es proposa anar més enllà en la recerca de solucions al problema de l'habitatge i engeguen una campanya que consisteix a buscar edificis deshabitats, a contactar amb els propietaris i a establir una relació de confiança segons la qual el llogater paga al propietari amb millores a la casa. Més tard, amb l'entrada de la Comissió en les negociacions, es tracta d'oferir un tipus de contracte pel qual, sense pagar lloguer o pagant lloguers molt baixos, unes persones poden entrar a viure en aquestes cases comproment-se a realitzar-hi obres de millora. L'existència o no de contracte és un tema interessant pel que fa al grau d'institucionalització de la proposta.

L'experiència no té massa èxit i els propietaris es neguen en rodó a entrar en negociacions amb aquest grup. Però l'any 1999 un programa de televisió emet un reportatge explicant aquesta experiència. A partir d'aquí les coses canvien bastant. Els fracassos constants de les administracions públiques en la negociació amb el moviment okupa les porten a centrar la seva atenció en el grup Dret a Sostre i a provar de trobar una sortida al conflicte que crea el problema de la manca d'habitatges per als joves. Per dir-ho d'alguna manera, Dret a Sostre passa a ser la nineta dels ulls de totes aquelles persones de l'Administració pública que havien estat buscant punts de contacte amb el moviment okupa. Aquesta és una sensació que el mateix grup Dret a Sostre no ha pogut defugir, amb la por que suposa poder ser manipulats i utilitzats quan el discurs de fons és una crítica al sistema tal com funciona.

Així doncs, tant l'Ajuntament de Mataró com la Generalitat de Catalunya inicien contactes amb Dret

Els fracassos de les administracions públiques en la negociació amb el moviment okupa de Mataró les porten a centrar-se en el grup Dret a Sostre i provar de trobar una sortida al conflicte que crea el problema de la manca d'habitatges per als joves.

a Sostre per oferir-los tot tipus de facilitats: avals davant els propietaris, facilitats en la legalització de l'entitat i, sobretot, assessoria jurídica en la redacció de virtuals contractes i el seu encaix en la legislació actual. Aquest procés ha tingut diferents efectes depenent dels actors a qui ens referim: per un costat, ha aportat a les administracions públiques una eina de legitimació del diàleg amb els moviments socials i de la feina que s'havien proposat en la recerca de solucions al problema de l'habitatge. Això s'ha portat a terme bàsicament des de la Comissió. Per altra banda, el grup Dret a Sostre s'ha trobat amb un escenari sorprenent. El suport de l'Administració ha deixat una mica aclaparades les persones que van iniciar aquesta experiència. D'alguna manera, tantes atencions els sobrepassen i això pot anar en detriment de la seva experiència. Aquesta utilització de Dret a Sostre per part de les administracions públiques els posa en una situació delicada davant alguns sectors del moviment okupa.

*La Comissió de seguiment
i diàleg sobre el moviment okupa*

A mitjans de l'any 1999 Fidel Lora presenta una proposta al Parlament de Catalunya per crear una comissió «per buscar ponts de diàleg amb el moviment okupa». Fidel Lora havia entrat per les llistes d'IC-V i, després del trencament de la coalició d'esquerres, va passar al Grup Mixt com a representant d'EUiA. La proposta s'aprova i serà la Secretaria General de Joventut l'encarregada de coordinar les activitats d'aquesta Comissió.

A la Comissió es convida persones vinculades al conflicte creat arran de les okupacions: representants dels partits polítics, representants dels departaments de la Generalitat que hi poden tenir alguna cosa a veure (joventut, habitatge, cultura), la Cambra

La utilització de Dret a Sostre per part de les administracions posa aquest grup en una situació delicada davant alguns sectors del moviment okupa.

A mitjan 1999, Fidel Lora presenta una proposta al Parlament de Catalunya per crear una comissió «per buscar ponts de diàleg amb el moviment okupa».

de la Propietat Urbana, el Col·legi d'Advocats de Barcelona (representat per en Jaume Asens, defensor habitual d'okupes encausats), la Federació d'Associacions de Veïns, el Consell Nacional de la Joventut, les dues associacions de municipis (ACM i FCM) i l'associació Dret a Sostre de Mataró (de masoveria urbana). També es conviden persones que poden ajudar a trobar punts de contacte, com el sociòleg Oriol Romaní (URV), l'expert en moviments socials Tomàs Herreros (UB) i dos membres del moviment antimilitarista.

Evidentment, també es van convidar dues persones com a representants del moviment okupa que van assistir a la primera reunió convocada de la Comissió. Prèviament, van celebrar una assemblea de diverses cases okupades de Barcelona on es va decidir presentar una carta en la qual es negaven a participar de la Comissió mentre continués la repressió envers el moviment okupa. Era obvi que la Comissió no tenia competències per aturar la repressió, per la qual cosa els representants del moviment van declinar, de fet, la invitació a participar.

Tot i això, la Comissió va seguir treballant. Aviat es va veure que els partits polítics no tenien cap interès en el funcionament i en la proposta que ells mateixos havien aprovat al Parlament. D'aquesta manera, només la part tècnica de la Comissió seguia treballant. La Comissió va generar quatre àmbits de treball:

La Comissió no tenia competències per aturar la repressió i els representants del moviment van declinar la invitació a participar.

La Comissió va generar quatre àmbits de treball: despenalització, masoveria urbana, política municipal i ponts de diàleg amb el moviment okupa.

- **Despenalització:** l'advocat Jaume Asens va provar de dinamitzar un grup entre parlamentaris catalans per parlar del tema i fer una mica de «pedagogia» legal envers l'okupació. En un principi va semblar que seria possible, però aviat el mateix desinterès dels partits a participar en la taula va deixar aquest àmbit de treball sense massa contingut. De fet, mai no hi va haver cap sessió formal de reunió per parlar del tema.

- Masoveria urbana: (vegeu pàgines precedents).
- Política municipal: pretenia, a través de l'ACM i la FCM parlar del tema de l'okupació a nivell local i municipal. Cap de les dues associacions de municipis catalans (una molt vinculada a CiU i l'altra al PSC) no va mostrar mai cap interès envers aquest tema, per la qual cosa tampoc va funcionar.
- Ponts de diàleg amb el moviment okupa: a través d'aquest àmbit es va intervenir en l'intent de desallotjament de Torreblanca sense cap èxit, de manera que el pas en fals va acabar de fer perdre la legitimitat a la Comissió davant del moviment.

Alguns dels membres de la Comissió, els més vinculats al teixit social, van intentar canviar el sentit de la proposta obrint l'espai de contacte amb l'Administració per denunciar i aturar, si podia ser, les dinàmiques de repressió patides per tots els moviments socials a Catalunya des de l'entrada al govern central del PP, i el nomenament de la Sra. Garcia-Valdecasas com a delegada del Govern a Barcelona. Per aquest efecte, van intentar connectar amb el moviment okupa provant de trobar utilitat a la Comissió. Els representants de moviment okupa que en el seu moment van intervenir a la Comissió tampoc van voler saber res d'aquesta proposta.

Tot i la bona voluntat de la Secretaria de la Joventut, que va provar de fer de la Comissió un espai obert, la Comissió estava abocada al fracàs des del moment que ni el moviment okupa ni els partits polítics la van considerar un espai vàlid. Cal dir que el procés no està tancat, en realitat les conclusions de la Comissió encara no s'han redactat, però per «crear ponts de diàleg amb el moviment okupa» segurament cal alguna cosa més que una comissió.

Tot i que la Secretaria de la Joventut va provar de fer de la Comissió un espai obert, la Comissió estava abocada al fracàs perquè ni el moviment okupa ni els partits polítics la van considerar un espai vàlid.

RENDIMENTS

En la dimensió conceptual, tots tres espais de negociació han despertat força interès a diferents nivells, tant social com polític. Han estat altaveus del discurs del moviment i han ajudat a crear nous conceptes i noves visions, al capdavant, noves alternatives. El ressò mediàtic d'aquests espais ha estat molt considerable (potser el de la Comissió encara no n'ha tingut, però segurament en tindrà quan es presentin les conclusions). En qualsevol cas, els espais formals de negociació, en no generar resultats palpables, han augmentat la polarització de les diferents posicions i això acostuma a ser rentable quan es vol difondre un missatge.

La xarxa de polítiques públiques ha tingut diferents posicionaments, però les poques obertures que s'oferien per canviar models i continguts han estat molt cauteloses i han creat recels en el moviment.

En la dimensió substantiva, la xarxa de polítiques públiques ha tingut diferents posicionaments, però les poques obertures que s'oferien per canviar models i continguts han estat molt cauteloses i, per altra banda, han creat recels en el moviment. Per descomptat, el fet que l'okupació sigui una acció de desobediència civil crea grans asimetries entre els actors implicats, per la qual cosa s'ha generat un escenari inhibidor. Si bé és cert que la creació de la Comissió i el suport a la masoveria urbana poden ser exemples de rendiments substantius, els resultats d'aquestes experiències són poc esperançadors. Això no només és degut a la cautela de l'Administració, sinó també a la negativa constant del moviment a entrar en espais institucionalitzats.

En la dimensió operativa, l'ampli discurs crític del moviment okupa envers les polítiques públiques provoca, d'entrada, una impossibilitat d'identificació d'espais en els quals es podrien obtenir rendiments operatius. Si considerem les polítiques d'habitatge com l'espai més sensible a ser interpellat pel moviment, ni en aquest ni en cap altre es dona algun resultat en la dimensió operativa. De totes maneres, cal dir que l'en-

trada del moviment okupa en l'espai operatiu seria més aviat un fet negatiu que no pas un rendiment positiu pel que significaria de claudicació amb els plantejaments de caire més general d'aquest moviment.

2.4 El Gaztetxe de Vitòria-Gasteiz: 13 anys d'història d'un model d'okupació

El gaztetxe es troba a la part més alta del turó on se situa el Casc Antic de Gasteiz. És un indret privilegiat, ja que es troba molt a prop de la plaça de la Verge Blanca i, al mateix temps, és el punt més alt de la ciutat. Durant els 13 anys d'existència del gaztetxe de Gasteiz allà s'hi ha reunit o han gaudit de les instal·lacions desenes de col·lectius antimilitaristes, de solidaritat amb els presos, feministes, ecologistes, d'alliberament sexual, de treballadors, de contrainformació, de teatre, de música, de dansa,... És per això que el gaztetxe ha estat i és un referent del moviment alternatiu a tota la ciutat.

Durant els 13 anys d'existència del gaztetxe de Gasteiz, s'hi ha reunit desenes de col·lectius.

ACTORS I DISCURSOS

El gaztetxe i la Gazte Asanblada de Gasteiz

La Gazte Asanblada és qui gestiona el gaztetxe. La seva organització és totalment oberta i horitzontal. Els okupes conceben el local com un centre social on s'ofereixen infraestructures als col·lectius i s'impulsen alternatives al sistema. Afirmen que no són simplement un punt de reunió, es defineixen com a part del moviment popular de Gasteiz però, al mateix temps, també són un instrument d'aquest moviment.

És per això que col·laboren amb molts moviments socials que treballen diferents temàtiques. A vegades ells mateixos són els impulsors, altres vegades se sumen a altres iniciatives i grups tot oferint-se com a suport. Un exemple del que hem dit el trobem en la

Els membres del Gaztetxe consideren que, per dur a terme els seus propòsits, són imprescindibles l'autogestió, l'assemblearisme i l'autonomia respecte de les institucions.

determinació d'elaborar un informe sobre la situació de l'habitatge a Gasteiz sorgida de la constatació del poc moviment de protesta que hi havia a la ciutat pel que fa a la manca d'habitatges (especulació, nombre de cases buides). Arrel d'aquest informe, van aconseguir despertar i mobilitzar més sectors i moviments socials que acabarien sumant-se a la denúncia i crearien una plataforma reivindicativa sobre el tema: la Plataforma 8812¹¹.

Consideren que per dur a terme els seus propòsits són imprescindibles l'autogestió, l'assemblearisme i l'autonomia respecte de les institucions. Tot i així, no rebutgen tenir relacions amb les institucions, sobretot per tal d'aconseguir legitimitat i plantejar els diferents problemes que puguin tenir. Una prova d'aquest fet és la gran capacitat de negociació que demostren i els reflexos que tenen a l'hora de defensar-se, d'aconseguir legitimar-se i, en general, de fer sentir la seva veu als *mass media*. Tot i que, això sí, sempre subratllaran que rebutgen els diners i la implicació directa de les institucions.

L'Ajuntament

Podem distingir tres fases en les postures mantingudes per l'Ajuntament. La primera arrenca dels inicis de l'okupació (1988) i va fins a principis dels anys 90. L'Ajuntament, governat pel PNB i pel seu popular alcalde Angel Cuerda, se sent incòmode amb la presència del gaztetxe, no els agrada i hi mantenen una posició distant. En canvi, durant la segona fase (la dècada dels 90), la postura de l'Ajuntament canviarà radicalment; mantindrà contactes amb el gaztetxe i oferirà la seva ajuda. Durant aquests anys l'Ajuntament es converteix en el propietari de l'edifici, que fins llavors era del bisbat.

Aquest canvi de propietari és molt important, ja que l'equip de govern se sent amb el deure de man-

tenir-se informat i preocupar-se per l'edifici. Així doncs, proposa mesures de seguretat, aconsella renovacions i fins i tot arriba a oferir la cessió del local al gaztetxe si es complissin determinats tràmits organitzatius. La Gazte Asanblada pren nota de les mesures de seguretat i de la resta de temes per mantenir-se ben condicionats, però rebutja fer cap concessió a la imposició d'un model organitzatiu.

En general, podem dir que aquesta època va ser molt positiva i va establir lligams de comunicació entre l'Ajuntament i el gaztetxe. Però la situació va canviar radicalment quan el PP va guanyar les eleccions municipals del 1999 i va començar a governar la ciutat (el tercer període). Totes les relacions amb el gaztetxe van desaparèixer i, a més, l'any 2001 l'Ajuntament va enviar un dels seus famosos «globus sonda del PP», tot especulant amb el possible enderrocament del gaztetxe per construir una torre mirador al seu lloc.

El veïnat i l'Associació de Veïns

El gaztetxe, des del principi, ha mantingut una relació estreta amb els diferents agents i veïns que integren el barri. És per això que s'impliquen en els diferents problemes que pateix el casc antic mentre participen en l'organització de diferents activitats sorgides de la comunitat com ara les festes del barri. Un exemple d'aquesta bona coordinació és l'ajuda que van rebre des del primer dia de l'okupació.

En resum direm que hi ha hagut col·laboració amb el veïnat en la lluita contra la droga, es mantenen contactes permanents amb l'Associació de Veïns, es difonen les activitats del gaztetxe al barri (via bústies) i s'anima a utilitzar la biblioteca i la resta de serveis de la casa. Un exemple d'aquest bon ambient el podem trobar quan, fa uns anys, després d'uns sondejos arqueològics, una plaça molt propera al local va

L'Ajuntament de Vitòria proposa mesures de seguretat, aconsella renovacions i fins i tot arriba a oferir la cessió del local al gaztetxe si es complissin determinats tràmits organitzatius.

Quan el PP va guanyar les eleccions, totes les relacions amb el gaztetxe van desaparèixer.

Segons una enquesta de novembre del 1993, el 86,3% del veïnat enquestat es mostra contrari al tancament del gaztetxe de Gasteiz.

quedar inservible i ni els jardineros municipals tallaven el mig metre d'herba que hi creixia. Un dia la gent del gaztetxe va decidir condicionar-la. A través d'uns cartells es va fer una crida a tot el veïnat interessat i juntament amb la gent de la Gazte Asanblada van treure la runa i van arreglar el jardí.

Així doncs, no ens han d'estranyar les dades d'una investigació feta el mes de novembre del 1993 on es diu que el 86,3% del veïnat enquestat es mostra contrari al tancament del gaztetxe¹².

CRONOLOGIA

*El naixement de la gazte asanblada i el gaztetxe de Gasteiz:
Anys d'efervescència (1987-1990)*

Els inicis de la Gasteizko Gazte Asanblada es remunten al 1987, quan un grup de joves del sector autònom-llibertari es planteja la necessitat que la joventut s'autoorganitzi.

Els inicis de la Gasteizko Gazte Asanblada es remunten al 1987 quan un grup de joves del sector autònom-llibertari es comença a plantejar la necessitat que la joventut s'autoorganitzi. Aquesta idea es va anar estenent entre altres sectors combatius de Gasteiz fins que es van començar a convocar assemblees on es tractaven els temes del problema de l'habitatge, l'atur i la manca de locals per a joves.

A partir del 1988 la tasca més reivindicativa de l'assemblea es reforça amb la proliferació de mobilitzacions, denúncies i diverses activitats. Amb aquests actes es procurava desplegar una labor informativa continuada que tingués un impacte a tots els mitjans de comunicació de la ciutat per anar creant un clima favorable a la idea del gaztetxe i aconseguir suport i participació de grups socials diferents.

El 28 d'abril del 1988, des del carrer Fariñas surt una manifestació de prop de 300 persones cap a «la casa del jardiner del obispado». Aquesta era una casa que estava en desús des de feia molts anys i es va considerar que era un lloc apropiat per realitzar-hi l'okupació.

Amb l'ajut dels veïns i veïnes es va treure la runa i, poc a poc, el gaztetxe va aconseguir anar ampliant la seva oferta d'activitats i de treball reivindicatiu. Es va organitzar l'«AntiNadal», la «Setmana Atea», festes, concerts, exposicions, xerrades... També s'elaborava força material propi. Eren uns anys de molt activisme i molta il·lusió, tot i que també era l'època en què l'heroïna colpejava amb força la joventut basca.

El gaztetxe, després de diverses assemblees, va decidir qualificar el consum d'heroïna com un fet que va més enllà d'un assumpte personal, ja que «suponía un doloroso problema para toda la sociedad»¹³. En conseqüència, el gaztetxe va adquirir un grau elevat de compromís i es va involucrar, juntament amb l'Associació de Veïns, en la Coordinadora Contra la Droga del Casc Antic. Això es va traduir en diverses amenaces per part dels traficants, però també en una augment de la simpatia del veïnat cap al gaztetxe.

Etape de transició:

tot definint el model del gaztetxe (1990 -1994)

Des del principi, el gaztetxe no havia estat vist amb gaire bons ulls per part de l'Ajuntament governat pels nacionalistes. Per aquest motiu gairebé no s'hi mantenien relacions. Però, poc a poc, el gaztetxe s'anirà estabilitzant i es començarà a donar un reconeixement implícit al local.

Pel que fa al desenvolupament intern al gaztetxe, en un principi les relacions entre les persones que participaven al projecte van ser molt bones malgrat la pluralitat: hi havia llibertaris, autònoms, esquerra radical clàssica (*Zutik!*), esquerra abertzale... Però passats els moments de més il·lusió i efervescència, van arribar les discussions al voltant de les diferents concepcions sobre el gaztetxe. Per a alguna gent, tenir el gaztetxe era el fi en si mateix mentre, per d'altres, no era més que l'instrument per continuar lluitant. A

El gaztetxe es va involucrar, juntament amb l'Associació de Veïns, en la Coordinadora Contra la Droga del Casc Antic.

Hi havia diferents concepcions sobre el gaztetxe: per alguns el gaztetxe era el fi en si mateix, mentre per d'altres, no era més que l'instrument per continuar lluitant.

aquesta polèmica, hi hauríem d'afegir les discussions de posicions polítiques; finalment, totes aquestes diferències van desembocar en l'abandonament del projecte per part de 30 persones.

*Noves generacions, assentament,
expansió i legitimació (1994-2000)*

Alguns militants que havien marxat anys enrera tornen al local amb moltes ganes de treballar i de compartir experiències amb gent de les noves fornades.

En l'àmbit intern, veiem com alguns militants que havien marxat anys enrera tornen al local amb moltes ganes de treballar i de compartir experiències amb tota aquesta gent de les noves fornades que comença a participar a la Gazte Asanblada i al gaztetxe. Es creen noves dinàmiques de treball i es posa més èmfasi en sectors com el de la solidaritat amb els presos. S'observa un creixement significatiu en el nombre de grups que utilitzen l'espai.

Pel que fa a l'àmbit extern, l'Ajuntament pretén enderrocar el gaztetxe per construir un aparcament al seu lloc. Això serà l'inici d'un període de converses constants amb l'Ajuntament que va oferir la reubicació del gaztetxe en un altre lloc, però després de llargues negociacions, es va decidir mantenir-lo al seu indret actual. Aquest va ser un tema d'importància vital per a la gent del gaztetxe, ja que consideraven que un dels grans avantatges del local era, precisament, la seva excel·lent ubicació a la ciutat i la seva identificació i perfecta immersió en la vida del Casc Antic.

La veritat és que s'acabava d'obrir una via de comunicació amb l'Ajuntament i això significava el reconeixement del gaztetxe i, fins i tot, una certa legitimació. Ara bé, cal destacar que l'Ajuntament obre aquest canal de comunicació d'una manera constant arrel d'haver-se fet propietari de l'edifici.

L'Ajuntament obre un canal de comunicació d'una manera constant arrel d'haver-se fet propietari de l'edifici.

De totes maneres, el gaztetxe sempre ha tingut molt clar el rebuig a tot tipus d'ajuda econòmica institucional. Malgrat que hi ha hagut proposicions per rebre diners, mai n'han acceptat cap perquè es vol dur a ter-

me un projecte autogestionari que garanteixi l'autonomia i la independència del gaztetxe. En tot cas, com a resultat de les negociacions i de la incorporació de les noves generacions, es pot dir que el gaztetxe no ha parat de millorar les seves infraestructures.

*El nou Govern municipal del PP
i el futur del gaztetxe (2001-?)*

El 1999 el Partit Popular, mitjançant el pacte amb el PSOE, arriba a l'Ajuntament. Aquest resultat comportarà un canvi radical en les relacions del consistori amb el gaztetxe; de fet, les relacions deixen d'existir. És més, l'any 2001 es filtra a la premsa el Plan Especial de Rehabilitación Integral del Casco Viejo, desenvolupat per l'Ajuntament, al punt 42 del qual es contempla l'enderrocament del gaztetxe per construir-hi una torre mirador. A més, es proposen una gran quantitat de canvis que transformarien la pròpia estructura del barri i dels seus habitants; i tot això amb la intenció de crear una zona d'esbarjo i d'atracció per al turisme.

Si bé el Pla encara no s'ha presentat oficialment (i tampoc no s'ha aprovat), el gaztetxe ha aprofitat aquesta EOP per mobilitzar més i per arribar a més gent. En aquest sentit, ha realitzat jornades de portes obertes, ha editat un dossier sobre el gaztetxe (juny de 2001) per anar difonent les seves activitats, ha rebut la visita d'alguns grups de jubilats del barri, etc. La intenció és fer veure que el local és de tots i totes i que qualsevol persona el pot utilitzar.

RENDIMENTS

Rendiments operatius i substantius

Quan el PNB governava a l'Ajuntament, es van desenvolupar diversos contactes i negociacions que,

L'any 2001 es filtra a la premsa el Plan Especial de Rehabilitación Integral del Casco Viejo, al punt 42 del qual es contempla l'enderrocament del gaztetxe.

El gaztetxe ha aprofitat aquesta EOP per mobilitzar més i per arribar a més gent.

en una dimensió conceptual, van crear un espai de negociació permanent amb l'Ajuntament. Aquests espais formals de negociació van generar resultats i també desavinences, però en qualsevol cas, l'important era l'obertura d'un procediment. Així doncs, els rendiments substantius han estat força satisfactoris. L'Ajuntament s'ha fet enrere en algunes decisions després d'establir negociacions amb al gaztetxe i, en general, podem dir que la xarxa de polítiques públiques ha estat força flexible i oberta en relació al gaztetxe. Des d'una dimensió operativa, fins i tot podem veure que s'han aconseguit canalitzacions, aigua corrent, etc. Partint de la protesta es generava l'obertura de negociacions, que tenien uns resultats d'aplicació molt ràpida.

Rendiments simbòlics

A nivell intern i extern, s'ha assolit la consolidació, l'articulació i la generació de xarxes amb altres moviments socials sobre l'ocupació i sobre molts altres temes. Especialment, cal fer esment del tema de les mancances en l'àmbit de l'habitatge i de l'especulació, estratègia que han impulsat durant el darrer any.

El discurs de l'ocupació i la imatge del gaztetxe ha anat millorant entre el veïnat, els joves i els mitjans de comunicació.

El discurs de l'ocupació i la imatge del gaztetxe han anat millorant sense parar entre el veïnat, els joves de la ciutat i els mitjans de comunicació gràcies a la feina constant de la casa okupada. Ha guanyat molt prestigi i legitimitat, és per això que s'ha convertit en un agent del tot reconegut en la majoria d'àmbits i organitzacions de Gasteiz.

Per últim, hauríem de destacar que són molts els grups musicals, teatrals, intel·lectuals, escriptors i organitzacions socials i polítiques les que han ajudat a difondre un discurs legitimador cap al gaztetxe a través de la utilització de les seves instal·lacions per fer actuacions, xerrades, assajos, festes i altres activitats.

2.5 Els gaztetxes de Bilbao: camins diferents i lluites comunes

Bilbao és la gran ciutat de la Comunitat Autònoma del País Basc. A la seva àrea metropolitana s'hi concentra un 40% de la població de les províncies basques. És per això que sempre ha estat l'avantguarda de tot tipus de moviments juvenils i reivindicatius. I, per descomptat, no podia deixar de ser-ho en el tema de l'okupació; durant molts anys, el gaztetxe de Bilbao va ser el símbol de tot un moviment que s'estenia per tot Euskadi a la dècada dels 80.

Així doncs, tant l'indret de l'okupació com el seu desallotjament es van convertir en mítics. Tot el que es va fer i tot el que va suposar, per bé o per mal, avui dia és referència per a tot el moviment de gaztetxes d'Euskadi. Ara bé, quan es va desallotjar el gaztetxe de Bilbao, l'únic que va quedar del moviment va ser precisament això, el mite. Un mite que potser ha enfosquit experiències posteriors, tot cedint el protagonisme a altres gaztetxes com el de Vitòria-Gasteiz i Pamplona-Iruña. Però, tot i que és cert que hi ha un abans i un després del desallotjament, també és veritat que, a Bilbao, un sector de la joventut va continuar treballant per guanyar «espais alliberats». Avui, a Bilbao, trobem tres gaztetxes i uns locals de l'Ajuntament que s'utilitzen de forma autònoma.

Durant molts anys, el gaztetxe de Bilbao va ser el símbol d'un moviment que s'estenia per tot Euskadi a la dècada dels 80.

Avui, a Bilbao, trobem tres gaztetxes i uns locals de l'Ajuntament que s'utilitzen de forma autònoma.

ACTORS I DISCURSOS

*La Gazte Asanblada
i el Gazte Lokala del barri de Deusto*

El Gazte Lokala és el gaztetxe més antic de l'escena bilbaïna i el que sembla ocupar una posició més ferma en la vida del barri. S'ha forjat un cert prestigi i és ben conegut en diversos cercles. De totes maneres, les seves petites dimensions, la història, un xic

El 1989 neix la Gazte Asanblada de Deusto i el 1991 decideix okupar un local responent a un model de Centre Social que busca espais d'autoorganització i desenvolupament de diferents iniciatives.

més oficialista, i l'absència de lluites que el mitifiquin fan que sigui un local que no té la repercussió i el ressò que han tingut d'altres experiències; per tant, mentre hi ha altres gaztetxes a Bilbao, el seu paper se circumscriu gairebé exclusivament al barri.

El 1989 neix la Gazte Asanblada de Deusto, la qual aviat veurà la necessitat de dotar-se d'un local. Així doncs, es posen en contacte amb l'Ajuntament de Bilbao i, després de diverses reunions, se'ls promet que els arreglaran un local per la Gazte Asanblada. Però quan les obres estaven a punt de finalitzar, el PNB va canviar d'alcalde i també de perspectiva. Totes les negociacions anteriors van quedar en paper mullat. Com a resposta, la Gazte Asanblada decideix okupar un local el 21 de juny del 1991; el seu nom –en comptes de gaztetxe– serà el de Gazte Lokala, per recordar, d'alguna manera, que el que es pretenia en un principi era això: un local per a la joventut. El seu funcionament és autogestionari i mai ha mostrat un especial interès de confrontació amb l'Ajuntament. Respon a un model de centre social que busca espais d'autoorganització i desenvolupament de diferents iniciatives.

*El cas del gaztetxe Sorgintxulo
al barri de Santutxu*

Fa poc més de dos anys es van okupar uns locals adjacents a l'església que eren propietat d'aquesta institució. Aquests locals, que l'església havia fet servir per projectar pel·lícules i ensenyar catecisme, ja portaven molt temps abandonats. Amb l'okupació d'aquests locals, a les assemblees van sorgir discussions sobre el model de casa okupada que s'adoptaria a Sorgintxulo; l'opció de formar un gaztetxe no era l'única que es contemplava.

A les primeres assemblees es podia trobar gent de diferents edats i condicions, és per això que acostu-

maven a ser molt concorregudes i participatives. En aquest primer moment hi havia dues posicions diferenciades. Una opció, que era defensada bàsicament per gent jove, reivindicava Sorgintxulo com a gaztetxe, és a dir, com un espai antisistema i alternatiu. L'altra posició apostava per legalitzar la situació de la casa okupada, fer les reformes necessàries de seguretat, crear una associació cultural, en definitiva, volien legalitzar el local i la seva gestió. La intenció d'aquesta gent era crear un espai alternatiu que fos legal per no tenir problemes amb la policia i, així, poder arribar també a altres sectors del barri que no hi estaven implicats. A més, volien destacar la manca d'infraestructures del tipus «Las Casas de Cultura» al barri; parlaven d'assignar-li un paper semblant, però amb la diferència que seria autogestionat pel barri i no per l'Ajuntament. Per a la consecució d'aquest projecte havien parlat amb els propietaris i deien que es podia acordar una compra simbòlica de l'espai okupat (per una pesseta).

Després de tantes discussions, es va adoptar la fórmula de gaztetxe, és a dir, de continuar en la il·legalitat. Això va fer que força gent abandonés el projecte, sobretot la gent més gran. Però els problemes interns del gaztetxe no s'acaben aquí. És veritat que guanyen les persones partidàries de deixar de negociar amb l'església i altres institucions, però internament la gent que es va quedar al gaztetxe va haver d'enfrontar-se a la discussió més habitual en aquests locals: el gaztetxe com a mitjà o com a fi?

Després de pràcticament un any i mig de discussions i greus problemes interns, s'adoptà el model de centre social reivindicatiu dels gaztetxes. Aquest nou impuls alternatiu i de compromís prové dels membres més joves (18-20 anys), els quals s'encarreguen de gestionar l'espai okupat.

Amb tot, encara hi ha problemes a causa de la seva joventut i de la poca gent que s'hi ha quedat;

Després d'un any i mig de discussions i greus problemes interns, Sorgintxulo adopta el model de centre social reivindicatiu dels gaztetxes.

així doncs, els esforços es dirigeixen a les tasques internes gairebé sense coordinació i treball comú amb altres gaztetxes, com el de Bilbao o Bizkaia. A més, la incomunicació amb les institucions i els propietaris sembla que no els està ajudant gaire, ja que últimament estan patint l'assetjament de l'Ajuntament. Van haver de deixar de fer concerts; els han posat diverses multes; els han deixat sense aigua corrent; els han fet inspeccions de seguretat, i els mitjans de comunicació han llençat la notícia de la possible construcció d'una residència d'avis al lloc del gaztetxe.

El gaztetxe Kukutza al barri d'Errekalde

El gaztetxe Kukutza al barri d'Errekalde actualment és el més dinàmic i de referència a Bilbao.

Actualment és el gaztetxe més dinàmic i de referència a Bilbao. Disposa de molts metres quadrats i aporta un model diferent, en part, del model més comú a Euskadi. Per les seves dimensions, es concep més com a centre social a l'estil italià que no pas com el típic gaztetxe d'Euskadi, de dimensions més aviat petites i centrat en les activitats musicals. En canvi, a Kukutza hi viu gent i hi ha una gran capacitat organitzativa per desenvolupar diferents activitats.

El col·lectiu Kukutza es forma el juny del 1996 quan un grup de joves dels barris bilbaïns d'Errekalde, Basurto, Indautxu i Zorrotza okupen una fàbrica al carrer Kukutza d'Errekalde.

El col·lectiu Kukutza es forma el juny del 1996 quan un grup de joves dels barris bilbaïns d'Errekalde, Basurto, Indautxu i Zorrotza okupen una fàbrica al carrer Kukutza d'Errekalde. Aquest gaztetxe serà desallotjat i enderrocat per sorpresa dos mesos després.

Dos anys més tard, el maig del 1998, tornen a okupar una fàbrica que estava abandonada des de feia deu anys i que havia estat denunciada més d'una vegada pel veïnat degut a la seva insalubritat. D'entre les accions més innovadores hi havia la posada en marxa d'un menjador vegetarià. Una de les tàctiques que faran servir per evitar que els desallotgin serà dormir al gaztetxe, tot organitzant torns entre diferent gent de col·lectius, barris i pobles del voltant. D'a-

questa manera, aconseguien contactar amb altres persones, intercanviar idees, difondre la història i l'experiència a altres llocs i implicar més gent.

Justament després del tancament del diari *Egin* el juliol del 1998, l'Ertzantza desallotja el gazetxe. La tàctica estava pensada: els mitjans de comunicació tenien els ulls posats en el tancament d'*Egin*, en aquest moment, molts col·lectius van començar a treballar i a mobilitzar-se en defensa del diari i, per tant, la repercussió del desallotjament va ser molt menor.

Després del desallotjament, es fa una acampada a la plaça del barri per mostrar al veïnat que no tenen on anar i que els han tret de l'espai que okupaven. Després de 15 dies de reflexions diàries a la plaça, decideixen okupar una altra fàbrica el 5 d'agost i crear el Kukutza III. La fàbrica feia anys que estava abandonada i s'havia convertit en un indret ocupat per heroïnòmans.

Tots els projectes han sorgit de l'assemblea, però n'hi ha que s'han mantingut sota la gestió de l'assemblea i d'altres que han adquirit autonomia. Per exemple, quan es va començar a posar en marxa el menjador va ser per respondre a una necessitat, però també era una manera de relacionar-se amb altra gent de fora la Gazte Asanblada; era una manera de mostrar el gazetxe, de donar-lo a conèixer i de fer que la gent s'hi identificués. En definitiva, s'aconseguia ampliar el teixit social de Kukutza. Però a mesura que el projecte anava creixent, la feina augmentava i, per això, van decidir donar autonomia al projecte i crear la cooperativa.

Les relacions amb l'Ajuntament són nul·les, ja que aquest no veu amb bons ulls els grups autogestionaris. A més, okupen un local molt gran ubicat en un terreny edificable, cosa que explicaria l'actitud repressiva de les forces de seguretat davant qualsevol de les iniciatives que el gazetxe fa arribar al carrer.

Justament després del tancament del diari *Egin* el juliol del 1998, l'Ertzantza desallotja el gazetxe.

Després del desallotjament, es fa una acampada a la plaça del barri i es decideix okupar una altra fàbrica, el 5 d'agost.

La Coordinadora de Gaztetxes i Gazte Asanbladas de Bilbao (KGB) s'ha arribat a estendre, en alguns moments, a tot l'àmbit de Bizkaia.

La KGB té un caràcter antirepressiu i de denúncia de la manca d'habitatge i de l'especulació que hi ha al voltant del negoci immobiliari.

Amb el veïnat la relació és molt més bona. Els okupes la consideren necessària perquè és una de les maneres d'aconseguir un teixit social més sòlid. Així, quan van a comprar, ho fan al petit comerç del barri, fan amics al bar on prenen el cafè, tenen confiança amb la fornera del forn on compren el pa i, fins i tot, se'n van de vacances amb la de la ferreteria. Una altra manera és la implicació amb els problemes del barri i el compromís en l'intent de trobar solucions. Un exemple seria el de l'autopista que passa per sobre dels habitants del barri o el futur projecte de construcció d'una incineradora prop d'Errekalde.

La Coordinadora KGB

La Coordinadora de Gaztetxes i Gazte Asanbladas de Bilbao (KGB) s'ha arribat a estendre, en alguns moments, a tot l'àmbit de Bizkaia. La tasca que du a terme no és molt extensa perquè cada gaztetxe representa un món i una experiència singular. D'una banda, té un caràcter més aviat antirepressiu i, de l'altra, de denúncia de la manca d'habitatge i de l'especulació que hi ha al voltant del negoci immobiliari. També funciona com a xarxa de solidaritat davant d'un eventual desallotjament.

L'Ajuntament

Pel que fa a les postures que ha mantingut l'Ajuntament, podem distingir tres fases. La primera és la de l'alcaldia de Gorordo, que va donar un caràcter més obert a l'Ajuntament davant les demandes socials. La segona fase comença a principis dels 90 amb l'alcalde Ortuondo i es caracteritza pel rebuig explícit als gaztetxes i per una política de repressió activa que acaba amb el desallotjament del gaztetxe de Bilbao.

D'ençà del desallotjament –tan sonat– del gaztetxe i de la gran resposta social que va provocar

aquesta acció, la tàctica de l'Ajuntament canvia i intenta apartar la joventut de la influència dels gaztetxes. Amb aquest objectiu, impulsa projectes com els del Bilbo Rock a la plaça de La Merced. Però amb tot, continuarà intentant dur a terme desallotjaments, això sí, de la manera més discreta possible, sense cridar gaire l'atenció i, fins i tot, negociant-los (és el cas d'Irala). En definitiva, s'intenta anul·lar el protagonisme dels gaztetxes per la via dels fets i amb una repressió de baixa intensitat, és a dir, silenciament-los, a no ser que els tanquin. En aquest sentit, el candidat a l'alcaldia a les últimes eleccions municipals i l'actual alcalde Azkuna va remarcar que els centres autogestionaris no tenien lloc a Bilbao i que ell s'encarregaria que a cada barri hi hagués els centres cívics i Gazte Lekus (locals juvenils) que calguessin.

L'Ajuntament intenta anul·lar el protagonisme dels gaztetxes per la via dels fets i amb una repressió de baixa intensitat, és a dir, silenciament-los, a no ser que els tanquin.

CRONOLOGIA

*Com a bandera de l'okupació,
el gaztetxe de Bilbao (fins el 1992)*

Són els anys en què okupen l'antiga seu de la Borsa de Bilbao (12-4-1986); neix l'emblemàtic Gaztetxe de Bilbao. Va ser representatiu per moltes raons: pel fet d'estar situat a ple centre de la ciutat (al Casc Antic), pel fet d'estar ubicat a l'antiga seu de la Borsa, pel gran nombre de persones que movia i, sobretot, perquè va ser el primer punt de referència important per la joventut alternativa en una capital basca.

El gaztetxe es va anar assentant cap a finals dels 90 i va passar a ser un punt de referència important pels circuits musicals alternatius. La seva fama traspasa l'àmbit basc i arriba a la resta de l'Estat. Poc a poc, el gaztetxe va rebent més reconeixements; un d'ells és el que es produeix quan l'Ajuntament, amb en Gorordo (PNB) com a alcalde, fa unes obres per condicionar la casa okupada.

A principis dels 90 la Gazte Asanblada de Deusto comença a dialogar amb l'Ajuntament per aconseguir un local; mentre hi ha en J.M. Gorordo, les relacions són fluïdes i, per tant, s'arriba a un acord segons el qual l'Ajuntament es compromet a arreglar un local per la Gazte Asanblada.

Però com ja vam veure a l'estudi de cas relatiu a l'antimilitarisme a Bilbao, quan l'alcalde Gorordo ha d'abandonar l'alcaldia i el PNB hi col·loca Ortuondo, es produeix un canvi qualitatiu molt important en les posicions del consistori. El nou alcalde s'oblidarà dels compromisos del seu predecessor i, per exemple, no entregarà el local que s'havia promès a la Gazte Asanblada de Deusto. Com a resposta, la joventut d'aquest barri bilbaí va okupar un local que van anomenar Deustuko Gazte Lokala.

El novembre del 1992, les policies Nacional, Autònoma i Municipal s'ajunten per desallotjar el gaztetxe de Bilbao. Després d'una dura batalla i desenes de mobilitzacions, el local va ser desallotjat. La veritat és que a l'Ajuntament la jugada no li va acabar de sortir del tot bé. Una prova d'això és que hi va haver gent jove que va entrar en contacte amb la gent del gaztetxe, va conèixer el moviment i va enfortir la mobilització contra el desallotjament, que va ser molt forta.

**La repressió
contra els gaz-
tetzes produeix
un efecte con-
tradictori: les
noves genera-
cions de joves
es mobilitzen
per defensar-
los i s'introdu-
eixen en la cul-
tura del gaztet-
xe.**

*Van arribant les noves generacions
i els nous gaztetzes (1993-2001)*

La repressió contra els gaztetzes produeix un efecte contradictori: les noves generacions de joves es mobilitzen per defensar-los i s'introdueixen en la cultura del gaztetxe. És en aquest moment que comença una nova onada d'okupacions a Bilbao i els seus voltants: Barakaldo, Santutxu, Errekalde, Portugalete, Irala...

Al barri bilbaí d'Irala, s'okupa el Chalet Yedra.

L'Ajuntament vol aixafar el projecte de gaztetxe que es comença a gestionar, però l'experiència del desallotjament del gaztetxe de Bilbao l'obliga a ser prudent i a negociar amb els joves si vol evitar incidents. Després de les negociacions, s'arriba a l'acord que el xalet s'enderrocarà, però l'Ajuntament es compromet a dirigir una partida de 40 milions per reconstruir-lo i cedir-lo a la joventut. Mentre no arribava aquesta reconstrucció, la Gazte Asanblada d'Irala va arribar a un altre acord amb l'Ajuntament, a través del qual se li cedien uns locals de l'Ajuntament que estaven al costat del Centre Cívic del barri. Han passat els anys i el xalet encara no s'ha reconstruït, els joves continuen utilitzant els locals de l'Ajuntament. Aquests locals són autogestionats de forma autònoma, amb la diferència que no són okupats i que la propietat és municipal.

Pel que fa als gaztetxes de Santutxu i Errekalde, també es van okupar a mitjans dels 90 i van ser desallotjats i enderrocats el juny del 1996. Malgrat tot, a Errekalde van continuar okupant fins a finals dels 90 i van aconseguir el Gaztetxe Kukutza d'avui dia. Durant aquesta època, a Santutxu també es tornaran a okupar locals i es crearà el Sorgintxulo Gaztetxea. Resumint, aquests dos més el Gazte Lokala són els gaztetxes que hi ha actualment a Bilbao. També hi hauríem d'afegir l'experiència dels locals autogestionats d'Irala.

CONCLUSIONS

Rendiments operatius i substantius

Quan Gorordo va governar l'Ajuntament, es van desenvolupar diversos contactes i negociacions. Aquests espais formals de negociació van generar resultats que, en alguns casos, no van arribar a materialitzar-se perquè Gorordo va deixar l'alcaldia. No

El Gaztetxe Kukutza, el Sorgintxulo Gaztetxea i el Gazte Lokala són els gaztetxes que hi ha actualment a Bilbao.

Quan Gorordo va governar l'Ajuntament, es van desenvolupar diversos contactes i negociacions.

Amb l'arribada d'Ortuondo a l'alcaldia, es trenquen tots els contactes i s'adopta una política molt repressiva.

obstant això, n'hi va haver que es van arribar a concretar. Però, en qualsevol cas, el més important era que s'obria un procediment. Els rendiments substancials van ser, doncs, en part satisfactoris.

Amb l'arribada d'Ortuondo a l'alcaldia, la situació canvia; es trenquen tots els contactes i s'adopta una política molt repressiva. Podríem dir que durant l'època de Gorordo, es buscava la manera d'acomodar els gaztetxes dins el municipi i que Ortuondo i el PNB no intentaven pas acomodar-los sinó assimilar-los, tot fent-los desaparèixer. És per això que tornen a negociar de manera puntual per realitzar els desallotjaments, tot i que això implicava el reconeixement del gaztetxe com a actor. És més, en una dimensió operativa, podem veure que s'han aconseguit locals per a la Gazte Asanblada d'Irala que seran autogestionats. I això no ha estat gràcies a la bona predisposició de l'Ajuntament, sinó a què s'ha considerat que era un mal menor; han preferit cedir la gestió de locals abans d'haver de suportar l'existència d'un gaztetxe. Passa una cosa semblant amb l'experiència del Bilbo Rock de La Merced que l'Ajuntament posa en marxa com a alternativa musical als gaztetxes.

Rendiments simbòlics

Temes que, com l'habitatge, en un principi tenien menys importància han anat adquirint protagonisme gràcies a l'okupació.

Temes que, com l'habitatge, en un principi tenien menys importància han anat adquirint protagonisme, ja sigui com a justificació d'una okupació, ja sigui com a alternativa davant la manca d'habitatge i l'especulació immobiliària. Aquest és un discurs que ha quedat dins la societat. En conseqüència, l'okupació i la imatge del gaztetxe han anat millorant constantment entre el veïnat jove de la ciutat i els mitjans de comunicació gràcies a la feina dels diferents gaztetxes (especialment als de Deusto i Errekalde).

A TALL DE REFLEXIÓ

Fins aquí hem pogut veure l'evolució de dues xarxes crítiques amb un component més radical o alternatiu que el de les xarxes de solidaritat internacional i antiracisme analitzades a la Finestra Oberta 24. Hem comprovat, però, que aquestes xarxes també tenen els seus impactes en les polítiques públiques i, amb diversos casos pràctics, hem demostrat que l'acció col·lectiva crítica radical pot penetrar en el govern de les societats complexes. A continuació intentarem aportar alguns elements de reflexió al voltant dels impactes generats per les xarxes crítiques antimilitarista i per l'okupació.

Pel que fa a la xarxa crítica antimilitarista, avui dia poca gent és capaç de negar que el sacrifici i l'activisme dels més de 40.000 insubmisos que hi hagut a l'Estat espanyol els darrers 12 anys ha estat un factor clau en l'abolició del servei militar obligatori. Però més enllà d'aquest impacte, sense cap dubte substantiu, el mèrit més gran de l'antimilitarisme es troba en el camp d'allò simbòlic, on ha estat capaç de propagar un discurs entre la societat a favor de la cultura de pau i contra la guerra.

El moviment antimilitarista, malgrat trobar-se al llarg d'aquests 20 anys als marges de la xarxa de polítiques, ha sabut moure-la en la direcció dels seus objectius. A partir de mitjans vuitanta, l'original comunitat de polítiques –la tancada xarxa de militars i institucions administratives civils dedicades a la defensa– comença a semblar una xarxa temàtica. Aquesta xarxa es caracteritza per la irrupció desordenada de tot tipus d'actors i de veus, sense rígides limitacions prèvies en les seves pretensions. Partits, parlaments autonòmics, organitzacions civils i religioses, sindicats, ajuntaments i ONG desembarquen en la gover-

Pel que fa a la xarxa crítica antimilitarista, avui dia poca gent es capaç de negar que el sacrifici i l'activisme dels més de 40.000 insubmisos que hi hagut a l'Estat espanyol els darrers 12 anys ha estat un factor clau en l'abolició del servei militar obligatori.

nance de defensa. Aquesta obertura de la xarxa de polítiques, provocada per l'acció col·lectiva del moviment, garanteix la seva presència i el seu protagonisme, i desemboca en l'abolició del servei militar obligatori.

En l'actualitat, aquest protagonisme del moviment antimilitarista ha caigut, en aconseguir-se l'objectiu més aglutinador. En tot cas, campanyes com ara la de l'objecció fiscal a la despesa militar; per l'eradicació del comerç d'armes; per l'educació per la pau, o mobilitzacions puntals contra les guerres o la recent i massiva contra la desfilada militar a Barcelona el maig de 2000 mostren que, malgrat un relativa crisi, el moviment segueix viu o, si més no, latent.

El moviment per l'okupació representa, sense cap dubte, la més original i profunda crítica al sistema social, polític i cultural, de part del radicalisme juvenil des de la dècada dels seixanta.

Finalment, el moviment per l'okupació representa, sense cap dubte, la més original i profunda crítica al sistema social, polític i cultural de part del radicalisme juvenil des de la dècada dels seixanta. L'okupació d'immobles abandonats com a mitjà per accedir a una vivenda en un context d'encariment i clares dificultats a l'accés, o bé la rehabilitació de locals abandonats per a ús públic i la generació de sociabilitat alternativa a les pautes del consumisme han estat els seus principals eixos de treball. Per desgràcia i com hem vist al llarg del relat i dels casos, la resposta majoritària dels poders públics ha estat, i és actualment, la repressió i la criminalització. Malgrat l'existència d'experiències com la de Torreblanca o Mataró –molt locals i febles en el seu abast–, l'exploració de vies de diàleg continua essent una assignatura pendent, si és que realment vivim en una democràcia amb majúscules.

Les característiques peculiars d'aquest moviment, el seu interès en l'autonomia i l'autoorganització social, i la seva major dosis identitària davant d'altres àmbits de l'acció col·lectiva han convertit el nostre model analític en un repte que no hem dubtat a assumir. Del que hem vist al llarg d'aquesta Finestra Ober-

ta, podem extreure que el tancament de la xarxa de polítiques de vivenda combinat amb el relatiu èxit de l'estratègia criminalitzadora dels poders públics vers el moviment han minvat l'impacte del moviment. Malgrat això, hem vist que en les polítiques de joventut la xarxa de *governance* s'obre i els discursos del moviment penetren fins al punt de donar-li un cert protagonisme. El seu èxit a l'hora de canalitzar el potencial de protesta d'un sector juvenil i la seva continua activitat política i cultural alternativa han impactat allà on el moviment ha tingut més presència. No només el cas de Torreblanca –o el de Gasteiz–, més evidents en la dimensió substantiva, sinó també el conjunt del moviment pel que fa a la no menys important dimensió simbòlica està significant un referent continu i desafiant en els departaments de joventut de les diverses administracions locals.

NOTES

1. La primera part està publicada a la Finestra Oberta 24.
2. Partit polític basc que va sorgir de la fusió del EMK (Euskadiko Mugimendu Komunista) i LKI (Liga Komunista Iraultzailea).
3. Iniciativa Ciudadana Vasca, partit a través del qual José María Gorordo va ser alcalde.
4. Esquerra radical extraparlamentària, formada pel Moviment Comunista i la Lliga Comunista Revolucionària, que l'any 1991 esdevenen Zutik.
5. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, *Conclusions de la comissió d'estudi sobre el moviment «okupa»*.
6. El significat de *gazte asanblada* és el d'assemblea de joves; aquestes són molt comunes als barris i pobles d'Euskadi i, quan hi ha algun *gaztetxe*, els joves normalment són els que s'encarreguen de gestionar-lo. L'organització, com indica el seu nom, és horitzontal i totalment oberta.
7. Nom que reben a Euskadi els Centres Socials Autogestionats i/o Okupats.
8. Font: Contra-Infos, núm. 20. Gener de 1999.
9. El CSO Puig Antich va ser desallotjat el 16 d'octubre de 2001, en l'inici d'una ofensiva policial que deixa el barri amb un únic centre social: Les Naus.
10. El Casal Popular de Gràcia Ovidi Montllor va ser desallotjat el 15 d'octubre de 2001.
11. 8812 és el nombre d'habitatges buits a Gasteiz.
12. L'enquesta va ser realitzada per COPIGAS (Colectivo de Profesionales de la Información en Apoyo al Gaztetxe de Gasteiz) i dirigida pel sociòleg César Manzanos.
13. Dossier del gaztetxe de Gasteiz del juny de 2001: *Gasteizko Gaztetxea Guztion Etxea* (El gaztetxe de Gasteiz la casa de tots/es). Pág. 5.

COL·LECCIÓ FINESTRA OBERTA

1. Collectiu Ronda RCCL. *Immigració i estrangeria: l'estat de la qüestió*. 99 pp. Març 1998.
2. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (1/3)*. 56 pp. Maig 1998.
3. Fundació CIREM. Jaume Funes (coord.), Quim Casals, Oriol Homs, Xavier Martínez, Ferran Miquel, Neus Roca i Jaume Trilla. *Proposta de mesures davant la desigualtat d'èxit a l'ESO*. 88 pp. Juny 1998.
4. Salvador Cardús amb la col·laboració de Lluís Tolosa. *La premsa diària a les Illes Balears, el País Valencià i Catalunya (1976-1996)*. 122 pp. Març 1998.
5. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (2/3)*. 75 pp. Octubre 1998.
6. Oriol Alsina i Roger Sunyer. *Informe sobre la Banca ètica a Europa*. 74 pp. Novembre 1998.
7. M. José Montón i Montse Solerdecoll. *Experiències socioeducatives amb adolescents nouvinguts*. 46 pp. Febrer 1999.
8. Carme Mayol i Eugènia Salvador. *Materials de lectura fàcil*. 85 pp. Març 1999.
9. Francesc Deó, Marisa Abad, Encarna Larrey i Francesc Notó. *Un dia en la vida d'un nen. Un dia en la nostra vida*. 77 pp. (Quadern del professor) i 105 pp. (Quadern de l'alumne). Febrer 1999.
10. Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. *Seguiment de l'impacte social de les tecnologies de la informació i la comunicació (3)*. 67 pp. Maig 1999.
11. Marta Casas i Núria Casas en col·laboració amb Cristina Cerdà, Anna Montells i David Picó. *Projecte d'educació musical de La Lluna Blava*. 121 pp. Novembre 1999.
12. Grup d'Estudis sobre els Drets dels Immigrants de la Universitat de Barcelona. *Les proposicions de reforma de la Llei d'estrangeria*. 77 pp. Setembre 1999.
13. Jaume Funes i Fina Rifà (coord.). *Adolescents i dificultats socials a l'escola*. 98 pp. Febrer 2000.

14. Laura Giménez i Laia Pineda. *La recerca social en l'administració local: una via d'aprofundiment de la democràcia*. 72 pp. Març 2000.
15. Moisès Amorós, Ferran Camps i Xavier Pastor. *Mediació comunitària i gestió alternativa de conflictes a Catalunya. Una guia per a la governabilitat*. 91 pp. Abril 2000.
16. Miquel Casanovas i Alfons Formariz. *Educació de persones adultes i immigració extracomunitària*. 62 pp. Maig 2000.
17. ECOCONCERN. Robert González (coord.). *Processos participatius en la gestió d'espais naturals*. 94 pp. Juny 2000.
18. Ana Escobar, Coro Luengo i M. José Pérez. *Aula d'acollida per a alumnes nouvinguts de l'IES Ramon de la Torre*. 92 pp. Desembre 2000.
19. Marta Comas (coord.). *L'atenció als menors immigrants no acompanyats a Catalunya. Anàlisi de la realitat i propostes d'actuació*. 210 pp. Gener 2001.
20. Marta Comas i Jaume Funes. *Educadores i educadors de carrer: de l'opció ideològica a l'opció tecnicometodològica*. 107 pp. Gener 2001.
21. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Fundació Jaume Bofill. *Informe sobre la consulta ciutadana per a la revisió del Pla General d'Ordenació Urbanística de Cardedeu*. 110 pp. Febrer 2001.
22. Antoni Segura (coord.), Pilar Comes, Santiago Cucurella, Andreu Mayayo i Francesc Roca. *Els llibres d'història, l'ensenyament de la història i altres històries*. 125 pp. Juliol 2001.
23. Fundació FICAT. Irma Rognoni (coord.). *Menors del carrer: visió sociojurídica*. 139 pp. Novembre 2001.
24. Equip d'Anàlisi Política de la UAB i Universitat del País Basc. *Xarxes crítiques a Catalunya i Euskadi: solidaritat internacional i antiracisme*. 126 pp. Febrer 2001.